

An abstract painting with a complex composition of warm colors like red, orange, and yellow, interspersed with dark, almost black, lines and shapes. The overall effect is one of intense energy and chaotic movement.

Isaak Babel

Ryttararmén

LÄS EN BOKS KLASSIKER

Isaak Babel

Ryttararmén

Översättning av Staffan Dahl

Ryttararmén publiceras i Läs en bok med välviligt tillstånd av copyrightinnehavaren, Tidens förlag.

Den utgavs 1991 i Tidens klassiker-serie

Originalets titel: Konarmija

ISAAK BABEL (1894-1941)

Kring sekelskiftet fanns det bara en rysk stad som kunde tävla med Moskva och Petersburg i fråga om ekonomisk betydelse, prakt och popularitet. Det var Odessa. "Det andra Petersburg", "Lilla Paris", "Rysslands Marseille", "Den gyllne staden" var några av de namn man gav hamnstaden vid Svarta havet.

Den var berömd för sina bulevarder med akaciaalléer, för sina eleganta restauranger, kaféer och affärer som ofta bar utländska ägar namn. Men också för sina hamnkvarter nedanför den långa trappan (som Eisensteins film om pansarkryssaren Potemkin gjorde odödlig), sin kosmopolitiska atmosfär, sitt myller av människor av alla nationaliteter: ryssar, ukrainare, judar, polacker, armenier, greker, tyskar, fransmän.

Det var spannmålets stad, ett centrum för Rysslands export och import, med en hamn som snart passerade Petersburgs i storlek och betydelse. Det var musikens stad med en egen opera byggd in på Parisoperan som förebild. Här uppträdde allt vad Ryssland — och Europa — ägde av dirigenter, sångare, virtuoser. Aldrig har jag blivit hylad som i Odessa, skrev Tjajkovskij en gång. Från denna stad kom många av vår tids främsta fiol- och pianosolister.

Men det var också en litteraturens stad. En tredjedel av de 350.000 innevånarna var judar och Odessa blev ett centrum för judisk kultur med författare som skrev på både ryska, jiddisch och hebreiska. För den moderna ryska litteraturen kom den "Odessaskola" som uppstod kring första världskriget att få stor betydelse. Inspirerade av rysk futurism och europeisk modernism ville man skapa något nytt inom poesi och prosa. Man utgav tidskrifter och bildade en livaktig grupp med namnet "Sydväst".

Men när Odessas betydelse som hamnstad upphörde efter 1917 flyttade de unga författarna till Moskva där förlagen och tidskrifterna nu fanns. 20-talets ryska litteratur kom till en början att domineras av deras friskhet och nya idéer. Förutom Babel själv fanns här namn som Edvard Bagritskij, Vera Inber, författarna bakom Ilf och Petrov, Valentin Katajok. Jurij Olesja, Konstantin Paustovskij.

Isaak Babel var i alla avseenden en äkta son av Odessa. Han var född i den del av staden som kallades Moldevanka. Det var Odessas "förbrytarkvarter", lika legendariska som dem i Marseille. Fadern, som hade en butik där, såg till att sonen fick en judisk uppfostran: studier i hebreiska, Talmud och bibeln. Han hade också vissa förhoppningar om att sonen kunde bli ett underbarn, men Babels fiollektioner tog ett hastigt slut. 15 år gammal skrev han sin första berättelse. Den var på franska. I skolan hade han nämligen en inspirerande fransk lärare som inte bara lärde honom språket utan också öppnade vägen till den

franska litteraturen. Maupassant var en av hans stora favoriter.

En annan lärare blev Maksim Gorkij. Babel mötte honom 1915 i Petersburg som förstående tidskriftsredaktör. Där fick han sina första berättelser tryckta. Men Gorkij tyckte att det fattades något. En ung författare behöver erfarenhet och Gorkij skrev ut en medicin som han prövat själv: gå ut ivärlden, lär känna människorna, upplev Ryssland! Babel anmälde sig som frivillig i armén och efter olika äventyr hamnade han till sist som journalist hos den legendariske Sernjon Budjonnyj, bondsonen med de stora hängmustascherna som så småningom skulle bli marskalk av Sovjetunionen.

Denne hade som soldat deltagit i det rysk-japanska kriget och under första världskriget kämpat mot tyskar, österrikare och turkar. Efter februarirevolutionen var han en av de officerare som helt accepterade den nya demokratin men övergick senare till bolsjevikerna och i början av 1918 fick han uppdraget att formera en kavalleristyrka som kunde ta upp kampen med de tsartrogna trupperna. Styrkan växte snart till ett regemente, en brigad, en division och slutligen en armékår som fick namnet Första kavallerikåren, Pervaja konnaja.

I mars 1920 utbröt strider mellan Ryssland och den nybildade polska republiken. Den polske överbefälhavaren, sedermera presidenten Pilsudski, stod mot sedermera marskalken Tchatjevskij och Budjonnyis kavalleri. Polackerna trängde fram till Kiev när Budjonnyj kastade sig

in i striderna och bröt igenom den polska fronten. De ryska arméerna nådde Warszawas utkanter innan de slutgiltigt stoppades. Det var i detta polska fälttåg som Babel deltog och det bildar bakgrunden till hans bok.

De första avsnitten trycktes 1923 och 1926 som en samlad utgåva. Egentligen hade Babel tänkt sig 50 berättelser och skisser. Nu blev det 35. Annars hade han material som räckte: den dagbok han förde vid sidan av det dagliga jobbet att skriva propagandistiska upprop och notiser för armétidningen. Det entusiastiska mottagande boken fick var uppmuntrande nog men varade inte länge. När femårsplanerna började ett par år senare fick författare och läsare annat att tänka på.

Det första avsnittet heter Övergången av Zbruez. Det var så det rysk-polska kriget började. Och den första meningen lyder kort och militäriskt: "Chefen för sjätte divisionen har rapporterat att Novograd-Volynsk har intagits vid gryningen i dag." Men i fortsättningen lämnar Babel krigskildringarnas kronologiska berättarstil och försök att ge en klar och faktisk bild av händelseförloppet.

Krigskartans polska Ortsnamn flimrar förbi som exotiska ljudkulisser till en rad fantastiska episoder, berättelser, skisser, dagboksanteckningar, brev och rapporter, där revolutionär entusiasm blandas med våldsscener, lyriska utbrott med torr arméprosa och soldatjargong, ironi och humor med allvar. Det är som om Babel ville säga att bara på detta till synes förvirrade sätt kunde man ge en

levande bild av ett krig som var raka motsatsen till västfrontens skyttegravsrutin. Läsarna var fascinerade men marskalk Budjonnyj ilsknade till. Och så började en pressdebatt som inte var ovanlig även i andra länder vid den här tiden: hur "sann" måste man vara när man återger sina krigsupplevelser? Gorkij tog Babel i försvar mot den upprörde Budjonnyj och han lär ha påverkat Stalin till de ord som avslutade debatten: "Ryttararmén är inte alls så dålig som man påstår. Det är en mycket bra bok."

Boken handlar alltså om ett hos oss bortglömt krig. Men den känns fortfarande läsvärd och aktuell genom sin kraftfulla skildring av krigets grymma ritual och av östjudarnas tragiska öde. Och så är det stilen. Detta var Odessaskolans utmaning mot den ryska episka prosan: en stil som anknyter till Tjechov, till Maupassant, till wienerimpressionismens lakonism och sinne för det underförstådda. Babel har själv i en sats formulerat hemligheten: "Ingen kula kan genomborra människohjärtat med samma förlamande kraft som en på rätt ställe placerad punkt."

Ilja Ehrenburg har berättat om Hemingways beundran för Babel. "Man har kritiserat mig för att skriva alldeles för lakoniskt", yttrade denne vid ett samtal. "Men jag anser att Babels stil är mer koncis än min. Det visar vad man kan göra. Också när man pressat ut allt vatten ur orden kan man krama ut lite till."

Nils Åke Nilsson

ÖVERGÅNGEN AV ZBRUCZ

Chefen för sjätte divisionen har rapporterat att Novograd-Volynsk intagits vid gryningen i dag. Staben har brutit upp från Krapivno och vår tross kommer dundrande efter på landsvägen, den outtröttliga landsvägen som går från Brest till Warszawa och som Nikolaus den förste byggde på ryska bönders benknor.

Runt omkring oss blommar purpurröda vallmo-fält, middagsvinden susar i den gulnande rågen och det kyska bovetet stiger upp mot horisonten som murarna på ett fjärran kloster. Det stilla Volynien böljar förbi och försvinner i björkdungarnas pärlgråa dis, klättrar bort över blommande kullar och trasslar in sina slaknande armar i humlesnären. Den brandgula solen rullar fram över himlen som ett avhugget huvud, det milda ljuset glimmar fram mellan sprickor i mol-

nen och solnedgångens standar vajar över våra huvuden. Lukten av gårdagens blod och stupade hästar tränger in i aftonsvalkan. Den mörknande Zbrucz brusar, och forsarna knyter sina fradgande knutar. Broarna är förstörda och vi tar oss vadande över floden. En majestätisk måne vilar på vågorna. Vattnet når ända upp till ryggen på hästarna och forsar mellan hundratals hästben. Det är någon som håller på att drunkna och smädar Guds Moder. Floden är beströdd med kärrornas svarta fyrkanter, fylld av larm, visslingar och sånger, som genljuder över slingrande månreflexer och glimmande vågdalar.

Det är sent på natten när vi kommer fram till Novograd. I det kvarter som anvisats mig finner jag en havande kvinna och två rödhåriga judar med smala halsar; en tredje sover redan hopkurad mot väggen med huvudet övertäckt. I mitt rum är skåpen uppbrutna, det ligger avrivna stycken av dampälsar på golvet, exkrementer, och skärvor av de invigda kärll som judarna använder en gång om året — till påsk.

— Ta bort det där, — säger jag till kvinnan —

sånt snusk ni lever i ...

De bägge judarna reser sig. De tassar omkring på filtsulor och plockar upp skärvorna från golvet, de rör sig ljudlöst, som apor, som japaner på cirkus. Halsarna sväller på dem och vrider sig. De breder ut ett trasigt bolster åt mig och jag lägger mig vid väggen, bredvid den sovande juden. Det tryckande armodet lägrar sig över min bädd.

Allt dränks i tystnad och det är bara månen som strövar omkring utanför fönstret med blå händer stödjande sitt runda glänsande uttryckslösa huvud. Jag sträcker ut mina svullna fötter, ligger på mitt trasiga bolster och somnar. Jag drömmer om chefen för sjätte divisionen. Han jagar efter brigadchefen på sin tunga hingst och planterar två kulor i ögonen på honom. Kulorna går igenom huvudet på brigadchefen och hans båda ögon faller ner på marken. ”Varför har du gett brigaden order om reträtt?” skriker Savitskij, chefen för sjätte divisionen, till den sårade, och då vaknar jag, därför att den havande kvinnan petar mig i ansiktet med fingrarna.

— Hör ni... säger hon till mig... ni ropar högt i

sömnen och ligger och kastar er. Jag ska bädda åt er i ett annat hörn, så att ni inte ligger och knuffar min pappa ...

Hon lyfter sina magra ben och sin runda buk från golvet och tar bort täcket från den sovande. Det är en död gubbe som ligger där, framstupa. Strupen är utriven på honom, han har ett stort hugg mitt i ansiktet och det är mörkblått blod, som ser ut som en blyklump, på skägget.

— Ser ni, — säger judinnan och skakar bolstret, polackerna gjorde det och han bad dem: gör det där ute i mörkret så min dotter inte ser hur jag dör. Men de gjorde det så som det var bekvämast för dem, — han dog här i rummet och tänkte på mig. Och nu skulle jag vilja veta, — sade kvinnan plötsligt med oerhörd skärpa, — jag skulle vilja veta, varnånstans på hela jorden ni kan få tag en sån pappa, som min pappa ...

KYRKAN I NOVOGRAD

I går gick jag för att avlämna rapport till militärkommissarien som var inkvarterad i en prästgård där pastorn hade tagit till flykten. Eliza, jesuitens hushållerska, mötte mig i köket. Hon bjöd mig på bärnstensgult te med biskvier. Hennes biskvier doftade som krucifix. Det var en förförisk saft i dem och Vatikanens välluktande vrede.

I kyrkan invid prästgården dånade klockorna. Det var den förryckte ringaren som hade satt dem i rörelse. Kvällen var full av julistjärnor. Eliza skakade betänksamt sitt gråa hår och överhopade mig med bakverk och jag fägnade mig åt jesuiternas anrättningar.

Den gamla polskan kallade mig ”pan”. I dörröppningen stod två gubbar med förhårdnade öron, i givakt, och någonstans i den ormgrå skymningen gled en munkkäpa förbi. Patern hade flytt,

men sin assistent hade han lämnat kvar — pan Romuald.

Det var en otäck snöping den där Romuald. Han var jättestor till växten och titulerade oss ”kamrater”. Med sitt gula finger for han över kartan och pekade ut polackernas härjningar. Han blev alldeles hes av upphetsning när han började räkna upp alla sår som hans fosterland hade tillfogats. Mätte minnet av Romuald snabbt falla i glömska, hur han förrådde oss utan förbarmande och snabbt expedierades sedan. Men den här kvällen fladdrade hans tränga sutan i alla dörröppningar och svepte fram på alla vägar, och han log brett mot alla som ville dricka vodka. Den här kvällen hängde munkens skugga oavbrutet efter mig. Han hade säkert blivit biskop, den där Romuald, — om han inte hade varit spion.

Jag drack rom med honom och det var en fläkt av okända ting i prästens förfallna hus och dess försåtliga frestelser gjorde mig svag... O, krucifix, kurtisaner små som talismaner, påvebullors pergament, fruntimmersbrevens atlas som möglar bort i blå sidenvästar! ...

Jag kan se dig för mig, din otrogna munk, i din lila. färgade kåpa, och dina feta händer, din själ, smeksam och skoningslös som kattens själ, jag ser såren på din gud, ur vilka det droppar ett väl-luktande gift som bedärrar jungfrurna.

Vi drack rom medan vi väntade på att militärkommissarien skulle komma tillbaka från staben, men han kom inte. Romuald sjönk ner i ett hörn och somnade. Han låg och darrade litet i sömnen, och utanför fönstret, i trädgården under himlens svarta lidelse skimrar en allé. Törstande rosor rör sig sakta i mörkret. Gröna blixtar flammar i kupolerna. Ett avklätt lik ligger övergivet nedanför sluttningen. Och månljuset strilar över de döda utspärrade benen.

Se där Polen, se där Republikens stolta sorg! Jag, våldsverkare och inkräktare, jag breder ut min nedlusade madrass i helgedomen, som övergivits av sina tjänare, och lägger under mitt huvud folianter där man uttalar sitt hosianna till det högvälborna statsöverhuvudet Józef Pilsudski.

Tiggargorder strömmar mot dina gamla städer, o Polen, sängen om alla trälars förbund dånar över

dem, och ve dig, Polska Republiken, ve dig, furst Radziwill, och dig, furst Sapieha, som rest er upp för en timme! ...

Fortfarande ingen militärkommissarie. Jag söker honom i staben, i trädgården, i kyrkan. Kyrkdörrarna är öppna, jag går in och två dödsallar av silver lyser emot mig på locket till en sönderslagen kista. Förfärad flyr jag ner, i ett underjordiskt valv. En ektrappa leder därifrån till altaret. Och jag ser en mängd små eldar som fladdrar omkring högt uppe under kupolen. Jag ser militärkommissarien, chefen för specialavdelningen och kosacker med ljus i händerna. De svarar på mitt lilla rop och för mig ut ur valvet.

Dödsallarna, som visar sig vara snidade figurer på katafalken, skrämmer mig inte längre och vi fortsätter alla gemensamt att genomsöka kyrkan. Vi började genomsökandet när vi fann en mängd krigsutrustning hemma hos kyrkoherden.

Gnistrande med våra på ärmarna broderade hästhuvuden, viskande och med klirrande sporrar går vi runt i den ekande byggnaden medan

vaxet droppar i händerna på oss. Madonnorna, som är översållade med ädelstenar, följer oss med sina små röda mulögon, ljuslågorna fladdrar mellan våra fingrar och fyrkantiga skuggor glider över statyerna av den helige Petrus och den helige Franciskus, den helige Vincentius, över deras röda kinder och krusiga skägg, målade med karmin.

Vi går omkring och letar. Under våra fingrar hoppar det fram benknappar, ikoner som skurits mitt itu öppnar sig och blottar underjordiska valv och grottor som skimrar av mögel. Katedralen är gammal och full av hemligheter. I dess släta murar döljer sig hemliga gångar, nischer och dörrar, som öppnar sig ljudlöst.

Ack, dumma präst, som på Frälsarens spikar hängt upp sina församlingssystrars undertröjor! Bakom ikonostasens mittdörr hittade vi en kofert med guldmynt, en saffianpung med sedlar och etuier från parisiska juvelerare med smaragdringar i.

Och så satte vi oss i militärkommissariens rum och räknade pengarna. Staplar av guld, mattor av pengar och vindilar som kom ljuslågorna att

fladdra och så Elizas svarta vansinnesblick, Romualds skallande gapskratt och de oavbrutet dånande kyrkklockorna som hölls igång av Robacki, den förryckte ringaren..

”Bort härifrån,” sade jag till mig själv, ”bort från de här blinkande madonnorna, som blivit bedragna av soldaterna . . .”

ETT BREV

Det här är ett brev som Kurdjukov, en pojke på vår expedition, har dikterat för mig. Det är ett brev som är värt att räddas från glömskan. Jag har skrivit av det utan att ändra något och jag återger ordagrant som det står.

”Kära mamma Evdokija Fedorovna. Allra först i det här brevet måste jag skynda mig att meddela att jag gudskelov är frisk och kry och önskar jag om mamma få höra sammalunda. Och jag bugar mig djupt för mamma ända till den kalla jorden...” (och så räknar han upp en rad släktingar, faddrar och gudföräldrar. Vi lämnar detta åsido och går över till nästa avsnitt).

”Kära mamma Evdokija Fedorovna Kurdjukova. Jag skyndar mig att skriva att jag befinner mig i kamrat Budjonnyjs röda ryttararmé, och här befinner sig också mammas fadder Nikon

Vasilitj, som nu är hjälte i Röda armen. Han har tagit mig till sig, till politiska avdelningens expedition, där vi skickar ut böcker och tidningar till linjetrupporna — Centralkommitténs Izvestija, Pravda och vår egen skoningslösa tidning Röda Kavalleristen, som varje soldat i främsta linjen vill läsa och sen slår han ner de där eländiga polska adelsmännen med väldigt mod och jag har det väldigt härligt hos Nikon Vasilitj.

Kära mamma Evdokija Fedorovna. Skicka så mycket du nånsin kan. Snälla mamma, stick ner den spräckliga galten och gör ett paket till mig här i kamrat Budjonnyjs politiska avdelning, mottagare Vasilij Kurdjukov. Varje kväll får jag lägga mig utan en bit mat och utan nära kläder så det är väldigt kallt. Skriv och berätta om min Stepka om han lever eller inte, snälla mamma håll ett öga på honom och skriv och berätta för mig om han hugger fortfarande och hur det är med hans skabb på frambenen och om han blivit skodd ännu? Snälla mamma Evdokija Fedorovna tvätta frambenen på honom nu meddetsamma med tvålen som jag la bakom helgonbilderna och om

pappa gjort slut på tvålen så köp en ny i Krasnodar då kommer Gud att belöna dig. Jag kan berätta att landet är väldigt fattigt här. Bönderna flyr till skogen med sina hästar när våra röda örnar kommer, man ser nästan inte någe vete och det är väldigt små ax så vi bara skrattar åt de. Dom sår råg och havre med. Humlen växer på stänger och det ser mycket ordentligt ut. Dom gör brännvin av det.

I nästa raderna i det här brevet skyndar jag mig berätta om pappa att han slog ihjäl min bror Fedor Timofejtj Kurdjukov för ett år sen ungefär. Vår röda brigad, kamrat Pavlitjenkos, gick till angrepp mot staden Rostov, men då begicks det förräderi i vårt förband. På den tiden var pappa stf kompanichef hos Denikin. Dom som såg honom sa att han hade alla medaljerna på sig precis som under gamla regimen. Genom det där förraderiet tog man oss allihopa till fånga och då fick pappa se min bror Fedor Timofejtj. Och då började pappa gå löst på Fedja med sabeln. Ditt as, din röda hunddjävul och andra saker också skrek han och höll på med honom ända tills det

blev mörkt och ända tills det var slut på min bror. Jag skrev ett brev till mamma då och talade om hur mammas Fedja låg där utan kors. Men pappa tog det där brevet för mig och sa: ni är er mors avkomma, ni är båda av samma skrot och korn, horungar. Jag har gjort eran mor med barn och jag kommer att göra det om igen, mitt liv är förspilt, jag ska själv göra slut på min avkomma. Så där gick han på. Och jag fick lida för hans skull alldeles som frälsaren Jesus Kristus. Men jag sprang bort från pappa så fort jag nånsin kunde och tog mig fram till mitt förband och kamrat Pavlitjenko. Och så fick våran brigad order att gå till staden Voronezj för att samla förstärkningar och proviantera och vi fick proviant och hästar och ränslar och revolverar och allt möjligt som vi behövde. Om Voronezj kan jag berätta för mamma att det är en väldigt fin stad, den är större än Krasnodar och det är mycket fint folk där och det är en flod som man kan bada i. Vi fick två skålpund bröd var per dag, ett halvt skålpund kött och tillräckligt med socker så vi kunde dricka te med socker både på morgonen och kvällen och

vi glömde bort hur hungriga vi var förut. Till middan brukade jag gå till min bror Semjon Timofejtj och få pannkaka eller gäs och sen brukade jag lägga mig och vila. På den tiden ville hela regementet ha Semjon Timofejtj till chef för att han är så djärv och det kom order från kamrat Budjonnyj om det och han fick två hästar och fina kläder och egen kärra för packningen och Röda Fanans orden och jag fick vara hos honom för att jag var hans bror. Så om det är nån granne som behandlar dig illa då kan Semjon Timofejtj lätt ta käl på honom. Sen började vi jaga general Denikin och högg ner tusentals av dom och drev dom ut i Svarta havet men pappa såg vi inte till nänstans och Semjon Timofejtj letade efter honom överallt därför att han sörjer bror Fedja väldigt mycket. Men du vet ju mamma hurdan pappa är och hur envis han är och så här gjorde han — han var fräck nog att färga skägget svart i stället för rött och så var han i staden Majkop i civila kläder så att ingen där kände igen honom och det var ingen som visste att han hade varit polis under gamla regimen. Men sanningen kommer alltid fram,

mammans fadder Nikon Vasilitj råkade få syn på honom i en stuga och skrev ett brev till Semjon Timofeitj. Vi satt upp på våra hästar och galopperade tvåhundra verst — jag, min bror Senka och några andra från vår förläggning som ville vara med också.

Och vad fick vi se där i Majkop? Jo vi fick se att där bakom fronten var man inte alls på vår sida. Där var det förräderi överallt och en massa judar alldeles som under gamla regimen. Och Semjon Timofeitj fick bråka väldigt med judarna för dom ville inte lämna ut pappa utan hade satt honom bakom lås och bom. Judarna sa att det hade kommit order från kamrat Trotskij att man inte fick döda några fångar för den saken skulle de själva ta hand om så vi skulle inte vara oroliga — pappa skulle nog få vad han förtjänade. Men Semjon Timofeitj gav sig inte och förklarade att han var regementschef och att han hade fått alla Röda Fanans ordnar av kamrat Budjonnyj och han hotade att hugga ner alla som försvarade pappa och inte ville utlämna honom och de andra från vår förläggning hotade dem också. Och så fort Semjon

Timofeitj hade fått tag i pappa började han piska honom och sen ställde han upp alla soldaterna på gården på militärt sätt. Och då hällde han vatten på pappas skägg och då rann färgen av skägget. Och Senka frågade pappa:

— Känns det bra nu, pappa, när jag tar hand om dig?

— Nej, — sade pappa, — det är inte bra.

Då frågade Senka:

— Och när pappa slog ihjäl Fedja, tror pappa att det kändes bra då för honom?

— Nej, — sade pappa, — det kändes inte bra för Fedja.

Då frågade Senka:

— Tänkte pappa då att det kunde gå illa för pappa också?

— Nej, — sade pappa, — det tänkte jag inte. Då vände sig Senka till oss och sade:

— Jag tror att om jag skulle komma i händerna på er skulle det gå illa för mig. Och nu pappa, nu ska vi göra upp med er ...

Och då började pappa svära åt Senka och tala illa om mamma och Guds Moder och slå Senka i

ansiktet och Semjon Timofejtj skickade bort mig från gården så nu kan jag inte berätta för mamma hur dom gjorde slut på pappa eftersom jag var borta från gården.

Sedan blev vi inkvarterade i staden Novorossijsk. Om den staden kan jag berätta att bortom den finns det inte något land mera, men bara vatten, Svarta havet, och där stannade vi ända till maj och då gav vi oss iväg till polska fronten och nu kommer de polska adelsmännen att darra i knäveckan för oss . . .

Jag förbliver mammas tillgivne son Vasilij Timofejtj Kurdjukov. Mamma, se efter Stepka och Gud bevara mamma” . . .

Ja, det var Kurdjukovs brev, ordagrant återgivet. När jag slutat skriva tog han det fullskrivna arket och stoppade det innanför blusen, mot den bara kroppen.

— Hör du Kurdjukov, — frågade jag pojken, — var din pappa elak?

— Pappa var en hund, — svarade han bistert.

— Men din mamma är bättre?

— Mamma är bra. Här kan du få se om du vill. Här är hela familjen.

Han räckte mig ett tummat och solkigt fotografi. Där kunde man se Timotej Kurdjukov, en bredaxlad polisman i uniformsmössa och tudelat skägg, orörlig, med stora utstående kindknotor, med stirrande blick från ett par tomma, uttryckslösa ögon. Vid hans sida satt en liten bondkvinna i en korgstol. Hon hade en vid kofta. Hon var mager och hopsjunkna och såg skygg ut. Uppställda mot väggen, med den där trista bakgrunden av blommor och duvor som fotograferna på landsorten alltid har, stod två pojkar, två jättestora pojkar med breda, stela ansikten. Det var de båda bröderna Kurdjukov — Fedor och Semjon.

REMONTERINGSOFFICEREN

Det är ett väldigt oväsen i byn. Kavalleriet trampar omkring i sädesåkrarna och byter hästar. I stället för de förbrukade hästkrakarna lägger kavalleristerna beslag på arbetshästar. Det är ingenting att göra åt den saken. Utan hästar ingen armé.

Men denna insikt gör inte saken lättare för bönderna. De myllrar och trängs omkring stabsbyggningen.

De drar sina motsträviga, av utmattning stapplande hästkräk efter sig. Berövade sina försörjare griper dem ett förtvivlans mod och i vetskap om att detta mod snabbt försvinner skyndar de sig att utbrista i hopplösa klagomål mot överheten, mot Gud och sitt eget bittra öde.

Stabschefen Z. står i full mundering på trappan. Med de svullna ögonlocken halvt tillslutna lyssnar han med synbar uppmärksamhet till bö-

ndernas klagomål. Men hans uppmärksamhet är bara ett knep. Som varje erfaren och överanstängd arbetsmänniska kan han konsten att under några av tillvarons döda minuter helt avkoppla hjärnans arbete. Under dessa få minuter av välsignad tomhet får vår stabschef i gång sitt slitna maskineri igen.

Så var det den här gången med bönderna också.

Under det rogivande ackompanjemanget av deras osammanhängande och förtvivlade klagolät ger Z. akt på det sakta dunkande i hjärnan som förebådar tankeklarhet och spänst. Han inväntar en lämplig paus och tar upp den sist hörda bondens klagolät, biter ifrån sig i den rätta kommandotonen och drar sig tillbaka till staben igen för att arbeta.

Men den här gången behövde han inte bita ifrån sig. Fram till trappan kom Djakov galoppe- rande på sin eldiga angloarab. Djakov var f. d. cirkusatlet och numera remonteringsofficer. Han är röd i ansiktet, har grå mustascher och svart kappa och röda byxor med silverrevärer.

— Hallå alla hederliga skitstövlar, ni har min

kyrkliga välsignelse! — ropade han och höll inne hästen mitt i galoppen. I samma ögonblick framsläpades under stigbygeln på honom en av de usla märrar som lämnats i utbyte av kosackerna.

— Titta här, kamrat befälhavare, — gnällde en bonde och klappade sina byxor, — titta här vad dom ger en för nånting ... Titta vad dom ger oss. Försök göra nånting med den ...

— För den där hästen, — yttrade Djakov i högdragen och värdig ton, — för den där hästen, min ärade vän, är du fullt berättigad att få femton-tusen rubel på remontdepån och om hästen vore litet ystrare så skulle du, min bästa vän, sanna mina ord, få tjugotusen i remontdepån. Och vad det beträffar att hästen störtade — det säger ingenting. Om en häst störtar och reser sig, då är det — en häst. Men om den tvärtom inte reser sig, då är det ingen häst. Men förresten, det här praktiga stoet ska jag nog få på benen ...

— O, min Skapare, allranädigaste Guds Moder! — bonden gjorde en förtvivlad åtbörd. Hur ska ett sånt här stackars kräk kunna komma på benen ... Det stackars föräldralösa kräket kommer att krepera ...

— Du förolämpar hästen, min son, — svarade Djakov med djup övertygelse, — det är ju rena hädelsen det där. Vigt och elegant svingade han sin ståtliga atletkropp ur sadeln. Han sträckte på sina välformade ben som var ombundna med remmar runt knäna, och värdigt och graciöst som på scenen gick han bort till det döende djuret. Det såg på honom med sitt stora mörka öga och det var som om det ur hans röda hand hade slickat en osynlig befallning, och det utmattade djuret kände ögonblickligen den friska kraft som utströmmade från denne gråhåriga, blomstrande och ungdomlige Romeo. Det sträckte på huvudet och hasade sig på sina sviktande ben när det kände det otåligen uppfordrande kittlandet med piskan under buken. Sakta och försiktigt tog sig stoet upp. Och så fick vi alla bevittna hur den smala handen i den vida fladdrande ärmen strök den smutsiga manen och hur piskan ven över de blodsbetäckta länderna. Darrande i hela kroppen stod märren på alla fyra med de hundlikt tillgivna ängsliga ögonen oavvänt riktade mot Djakov.

— Det var en häst, alltså, — sade Djakov till

bonden och tillade i mild och vänlig ton: — Vad klagar du för, min lille vän ...

Remonteringsofficeren slängde tyglarna till sin ordonnans, tog de fyra trappstegen i ett språng, gjorde en teaterbugning med den vida kappan och försvann in i stabsbyggnaden.

PAN APOLEK

Pan Apoleks tjugusende och visa levnad har stigit mig åt huvudet som gammalt vin. I Novograd-Volynsk, den förhärjade staden, mitt bland de förvridna ruinerna förde ödet fram till mina fötter ett för världen hittills okänt evangelium. I skenet av stilla helgonglorior avgav jag då ett heligt löfte att följa pan Apoleks exempel. Och för detta löfte offrade jag det ruvande hatets ljuva sötma, det bittra föraktet mot alla mänskliga hundar och svin och den berusande hämndens stilla glöd — allt detta uppoffrade jag för mitt nya löfte.

I den flyktade prästens hem i Novograd hängde en ikon högt uppe på väggen. Den hade inskriften: "Johannes Döparens död". I denna bild av Johannes återfann jag utan tvekan anletsdragen av en människa som jag hade sett förut.

Jag erinrar mig: mellan de raka ljusa väggarna hängde sommarmorgonens stillhet som en spindelväv. Nedtill på tavlan trängde det in ett knippe solstrålar, i vilka lysande dammkorn virvlade omkring. Ur nischens blåa djup trädde Johannes långa gestalt fram mot mig. Den svarta kåpan höljde så majestätiskt hans högdragna, onaturligt avtärda kropp. Blodsdroppar glimmade på de runda spännena i klädnaden. Snett avhugget från den sargade halsen låg Johannes döda huvud på ett lerfat som hölls i ett stadigt grepp av en krigsmans stora gula fingrar. Den dödas ansikte föreföll mig bekant. Jag anade hemligheten. Det döda huvudet bar pan Romualds anletsdrag. Det var målat efter den flyktade prästens assistent. Ur hans öppnade mun ringlade en liten orm med glänsande fjäll. Det rosafärgade ormhuvudet avtecknade sig mycket levande mot den mörka bakgrunden av kåpan.

Jag fascinerades av konstnärens skicklighet, av hans demoniska infall. Så mycket underligare tedde sig för mig påföljande dag den rödkindade madonnan över Elizas dubbelsäng, den gamle

prästens hushållerska. Det var samma pensel som målat båda dukarna. Madonnans rundhyllta ansikte — var en avbild av Elizas. Och nu var jag nära lösningen på gåtan med ikonerna i Novograd. Mina aningar ledde mig till Elizas kök, där skuggorna från det gamla feodala Polen brukade samlas i doftande skymningstimmar med den förryckte målaren i spetsen. Men var han verkligt förryckt den där Apolek, som befolkat de kringliggande byarna med änglar och gjort halte Janek till helgon?

Han hade kommit hit en sommardag för trettio år sedan tillsammans med den blinde Gottfrid. De båda vännerna — Apolek och Gottfrid — gick till Schmerels krog vid stora landsvägen till Rovno, två verst från stadsgränsen. I högra handen bar Apolek ett målarskrin, i den vänstra höll han den blinde dragspelaren. De melodiska stegen från deras järnskodda tyska skor lät lugna och förtröstansfulla. Kring Apoleks smala hals hängde en kanariegul halsduk och tre chokladbruna fjädrar vajade i den blindes tyrolerhatt.

Inne på krogen lade vandrarna ifrån sig

mälarskrin och dragspel på fönsterbrädet. Konstnären lindade av sig sin halsduk, som var lika oändlig som marknadsgycklarens band. Sedan gick han ut på gården, klädde av sig naken och hällde iskallt vatten över sin ljusröda, smala, magra kropp. Schmerels hustru kom ut med russinbrännvin och en skål med risoller till gästerna. När Gottfrid hade ätit sig mätt placerade han dragspelet på sina spetsiga knän. Han suckade, kastade huvudet tillbaka och började röra sina magra fingrar. Heidelbergiska sänger började eka mellan väggarna i den judiska utskänkningslokalen. Apolek ackompanjerade den blinde med dånande röst. Det hela såg ut som om man hade flyttat in den heliga Indegildas orgel till Schmerels och invid orgeln placerat Muserna i brokiga yllehalsdukar och pliggade tyska skodon.

Gästerna sjöng ända till solnedgången och sedan lade de in dragspelet och färgerna i linnesäckar och pan Apolek överräckte med en djup bugning ett pappersark till Brajna, krogvärdens hustru.

— Nädigaste fru Brajna, — yttrade han, — mottag av en kringvandrande konstnär, med dopnamnet Appolinari, detta porträtt av eder — som ett synligt bevis på vår ödmjuka tacksamhet, som ett vittnesbörd om er storartade gästfrihet. Om Herren Jesus förlänger mina dagar och låter min konst förkovras skall jag återvända och förnya porträttet i olja. Pärlor skulle vara en passande prydnad för ert här och på ert bröst skall vi tillfoga ett smaragdhalsband ...

På det lilla papperet hade han med rödpenna, en rödpenna som var mjuk som lera, ritat av fru Brajnas leende ansikte, inramat av kopparröda lockar.

— Mina pengar! — ropade Schmerel när han fick se sin hustrus porträtt. Han grep en käpp och störtade efter sina inackorderingar. Men under vägen erinrade han sig Apoleks ljusröda kropp, övergjuten med vatten, och solen som lyste in på hans lilla gård och det stilla ljudet av dragspel. Krogvärdens lade generad ifrån sig käppen och vände hemåt igen.

Påföljande morgon visade Apolek prästen i

Novograd sitt diplom från Münchenakademien och bredde ut framför honom tolv tavlor med bibliska motiv. Tavlorna var målade med olja på tunna skivor av cypressträ. Prästen fick på sitt bord se strålände purpurmantlar, lysande smaragdgröna ängar och blommande täcken som höljde Palestinas slätter.

Pan Apoleks helgon, hela raden av jublande och trohjärtade åldringar, gråskäggiga och rödkindade, var insvepta i floder av siden och majestätiska aftonrodnader.

Samma dag fick pan Apolek i uppdrag att dekorera den nya kyrkan. Och vid ett glas benediktiner sade patern till konstnären:

— Heliga Guds Moder, — sade han, — min högt värderade pan Apolek, vilken underbar makt är det som skänkt er en sådan underbar gåva? ...

Apolek arbetade med stort nit och redan efter en månad var den nya kyrkan full av bråkande hjordar, gyllene solnedgångar och halmgula kojuver. Bufflar med tovigä pälisar stretade under sina ok, hundar med ljusröda nosar sprang

framför fårjorden och i vaggor som var upphängda direkt på palmernas stammar gungade knubbiga spädbarn. Franciskanermunkar i bruna trasor stod omkring en av vaggorna. De vise männen hade skinande flintskallar och rynkor som var röda som öppna sår. I skaran av vise män skymtade man Leo XIII:s anletsdrag förvridna i ett rävslugt leende och Novograd-patern själv stod och höll ett snidat kinesiskt radband i ena handen medan han med den andra handen välsignade det nyfödda Jesusbarnet.

I fem månader kröp Apolek längs väggarna och runt kupolen och korrummet, instängd i sin träbur.

— Ni tycks ha förkärlek för bekanta ansikten, min bäste pan Apolek, — sade patern en dag, när han kände igen sig själv i en av de vise männen och pan Romuald — i Johannes avhuggna huvud. Han log, den gamle patern, och skickade upp ett glas konjak till konstnären som arbetade uppe under kupolen.

Sedan utförde Apolek den heliga Nattvarden och stenandet av Maria från Magdala. En söndag

avtäckte han sina fresker. De värda borgarna som var inbjudna av prästen igenkände i aposteln Paulus halte Janek och i Maria Magdalena — judeflickan Elka, född av okända föräldrar och moder till talrika utomäktenskapliga barn. De värda borgarna gav order om att de hädiska bilderna skulle täckas över. Prästen utslungade hotelser mot bespottaren. Men Apolek täckte inte över de målade väggarna.

Så inleddes den ytterst märkliga striden mellan den mäktiga katolska kyrkan å ena sidan och den obesvärade ikonmålaren å den andra. Den räckte i tre årtionden. Ödet hade så när gjort den blide vagabonden till en ny religionsstiftare. Och det skulle i så fall ha blivit den mest utstuderade och löjeväckande andens stridsman som den romerska kyrkan skadat under sin förvirrade och oroliga historia, en stridsman som vandrade omkring i världen i ett saligt rus med två vita mäss intill barmen och en uppsättning fina penslar i fickan.

— Femton zloty för Guds Moder, tjugofem för den heliga familjen och femtio för Nattvarden

med porträtt av beställarens samtliga släktingar. Beställarens fiende kan målas som Judas Iskariot och då tillkommer ytterligare tio zloty — förkunnade Apolek för bönderna i trakten sedan han jagats bort från kyrkobygget.

Han led inte brist på order. Och när ett år senare en kommission anlände från Zjtomir, utsänd av biskopen och föranledd av kyrkoherdens ursinniga rapporter fann den i de fattigaste och eländigaste kojor dessa fantastiska familjeporätt, vanhelgande, naiva och pittoreska. Josef med det grå håret mittbenet, Jesus med pomaderat hår, by-Marior med benen brett isär, mammor till många barn — sådana ikoner hängde i helgonhörnan, inramade av kransar med pappersblommor.

— Han har gjort er till helgon medan ni ännu lever! utbrast pastorn i Dubno och Nosvokonstantinów som svar till alla som ville försvara Apolek. — Han har omgivit er med helgonens oförgångliga attribut, ni, trefaldiga syndare, lönnbrännare, ockrare och viktörfalskare, sutenörer som schackrar med era egna döttrars oskuld!

— Ers helighet — sade den halte Witold, uppköpare av stöldgoods och kyrkogårdsvaktmästare, till pastorn —vem ska tala om för det okunniga folket vad som är sanning för den allsmäktige pan Gud? Är det inte mera sanning i pan Apoleks tavlor, som tillfredsställer vår fäfänga, än i era ord som är så fulla av klander och högdragen vrede?

Den skrikande hopen drev pastorn på flykt. Den allmänna stämningen ute i förstäderna var hotfull mot kyrkans tjänare. Den målare som blivit kallad i Apoleks ställe kunde inte förmå sig till att måla över Elka och halte Janek. Man kan se dem än i dag, i en av absiderna i Novograds kyrka: Janek som aposteln Paulus, den skygge lytte sektaristen med sitt tovigga svarta skägg och hon, den lösaktiga från Magdala, med sin klena kropp, sina insjunkna kinder och sin slängiga gång.

Striden med prästen pågick i tre decennier. Sedan kom kosackerna och jagade bort den gamle munken ur hans doftande stenbo, och Apolek — hur sällsamma är inte ödets växlingar — installerade sig i Elizas kök. Och här sitter jag som helt tillfällig gäst och njuter hans ord som ett gott vin.

Vad talar han om? Om den gamla polska adelns romantiska tid, om kvinnors fanatism, om konstnären Luca della Robbia, och om timmermannen i Betlehem och hans familj.

— Jag kan tala om en sak för herr författaren ... — anförtrodde mig Apolek vid kvällsvarden.

— Ja, vad då, Apolek, jag är idel öra ...

Men kyrkotjänaren, pan Robacki, sträng och grå, knotig och bredörad satt alldeles för nära oss. Han hänger upp ridåer av fientlig tystnad mellan oss.

— Jag kan tala om för herrn, — viskade Apolek och för mig litet avsides, — att Jesus, Marias son, var gift med Deborah, en enkel flicka i Jerusalem ..

—Å, den människa! — utbrast pan Robacki förtvivlad. — Den människa inte komma att dö i sin säng ... Den människa komma att bli ihjälslagen.

— Efter kvällsvarden, — viskar Apolek ännu försiktigare än förut, — efter kvällsvarden, om herr författaren så behagar ...

Det behagar mig. Upptänd av denna lovande början på Apoleks historia går jag fram och till-

baka i köket och väntar på den överenskomna tidpunkten. Utanför fönstret står natten som en svart pelare. Den levande mörka trädgården har blivit alldeles stilla. Vägen till trädgården rinner fram under månen som ett blänkande vattendrag. Jorden ligger utbredd i skymningsljuset och frukterna glimmar som radband på trädens grenar. Liljorna doftar rent och starkt som sprit. Det friska giftet tränger in i den feta utdunstningen från den flämtande spisen och kväver granvedsdoften i köket.

I rosafärgad halsduk och trasiga rosafärgade byxor rör sig Apolek i sitt hörn som ett stillsamt och graciöst djur. Hans bord är nedsmort med klister och färg. Den gamle arbetar med korta hastiga rörelser och det hörs ett sakta rytmiskt trummande från hans hörn. Det är gamle Gottfrid som slår takten med sina darrande fingrar. Den blinde sitter orörlig i lampans gula oljiga sken. Han böjer sin kala hjässa och lyssnar till sin blindhets ändlösa musik och till mumlet från Apolek, den evige vännen.

— ... Och det som prästerna och evangelisten

Markus och evangelisten Matteus berättar; — det är inte sant. Men herrn, som är författare, kan få veta sanningen och för femti mark kan jag göra ett porträtt av honom som den helige Franciskus med grönt och himlen som bakgrund. Det var ett vanligt enkelt helgon, pan Fraciscus. Herr författaren kanske har en fästmö hemma i Ryssland ... Kvinnfolk brukar tycka om den helige Franciskus, fast kanske inte alla förstås ...

Så började därborta i hörnet, där det doftade gran, historien om Jesus och Deborahs äktenskap. Denna flicka skulle, enligt Apolek, ha haft en fästman. Det skulle ha varit en ung israelit som handlade med elefantbetar. Men Deborahs bröllopsnatt slutade i missförstånd och tårar. Kvinnan blev alldeles skräckslagen när hon fick se mannen närma sig hennes bädd. Hon fick en så häftig snyftattack att hon fick upp allt som hon hade ätit under bröllopsmiddagen. Och skammen drabbade Deborah, hennes far, hennes mor och hela hennes släkt. Och brudgummen lämnade henne, hänfull, och började samla gästerna. Men när Jesus såg kvinnans lidande och hur hon trånade

efter sin man och samtidigt fruktade honom iklädde han sig brudgummens kläder och fylld av medlidande förenade han sig med Deborah, som låg där i sina spyor. Sedan gick hon ut till gästerna, högljutt triumferande liksom en kvinna som yves över sitt fall. Men Jesus stod avsides. Kallsvetten började tränga fram på hans kropp, sorgens bi hade stungit honom i hjärtat. Oemärkt av alla lämnade han festsalen och begav sig ut i öknen, öster om Judéen där Johannes väntade honom. Och Deborah födde sin förstfödde.

— Var är han? — utropade jag.

Prästerna gömde honom, — förklarade Apolek värdigt och förde sitt smala frusna pekfinger mot sin brännvinsnäsa.

— Herr konstnär, — utbrast plötsligt herr Robacki och dök upp ur mörkret med de grå öronen på helspänn — vad säger ni? Det är ju otänkbart ...

— Ja, ja, — Apolek kurade ihop sig och fattade Gottfrids hand, — ja, ja ...

Han drog med sig den blinde mot dörren, men hejdade sig på tröskeln och gjorde ett tecken åt mig.

— Helige Franciskus, — viskade han och blinkade, — med en fågel på armen, en duva eller en steglitsa, som herr författaren önskar ...

Och så försvann han med den blinde, evige vännen.

— O denna dårskap! — yttrade Robacki, kyrkotjänaren. — Den där inte komma att dö i sin säng ...

Herr Robacki öppnade munnen på vid gavel och gäspade som en katt. Jag tog farväl och gick hem för att lägga mig, hos mina utplundrade judar.

En hemlös måne irrade över staden. Jag följde den och värmdde mitt hjärta med ouppnåeliga drömmar och osammanhängande visstumpar.

ITALIENS SOL

I går satt jag hos Eliza igen, i hennes lilla krypin under den upphettade granriskransen. Jag satt vid den varma, brummande ugnen och när jag begav mig på hemväg var det mörka natten. Därnere i ravinen rullade Zbruczs mörka glasklara vågor ljudlöst förbi.

Den brandhärjade staden med sina kullvräkt kolonner och i jorden nedgrävda krokiga gumfingrar liksom svävade högt uppe luften, lätt åtkomlig och överklig som en drömsyn. Månens gula sken flödade med ousinlig kraft över den. Ruinernas fuktiga mögel glänste som en operabänk av marmor. Och jag väntade oroligt på att en Romeo skulle dyka upp ur molnen, en Romeo i atlasdräkt som sjunger om kärlek medan en dyster belysningsmästare bakom kulisserna sätter fingret på månens strömbrytarknapp.

Blå vägar flöt förbi mig likt mjölkstrålar som sprutar ur otaliga kvinnobröst. På hemvägen gick jag och gruvade mig för mötet med Sidorov, min granne, som brukade lägga sin dysterhet på mig som en luden tass. Men den här natten som var översköld av månens mjölk yttrade han lyckligtvis inte ett enda ord. Han satt och skrev, omgiven av böcker. Ett krokigt ljus rykte på bordet — grubblarens illavarslande fyrbåk. Jag satt lite avsidet och slumrade. Drömmarna hoppade omkring mig som små kattungar. Först sent på natten väcktes jag av att ordonnansen kom och kallade Sidorov till staben. De gick tillsammans. Jag skyndade mig fram till bordet där Sidorov suttit och skrivit. Jag började bläddra i böckerna. Det var en lärobok i italienska för självstudium, en bild av Forum och en plan över staden Rom. Planen var full med kryss och punkter. Jag böjde mig över ett fullskrinet pappersark, och med klappande hjärta och darrande händer började jag läsa en annans brev. Sidorov, denne dystre dräpare, trasade sönder min fantasi rosa vadd och drog mig in i sitt rättframma vanvetts korridorer. Det

var brevets andra sida — jag vågade inte titta efter början på det:

”...lungan är genomskjuten på mig och jag har blivit lite rubbad, eller som Sergej brukar säga, flugit från vettet. Men man ska nog helst inte flyga ifrån den där idioten, från vettet alltså. Förresten, svansen på sniskan och skämt åsido ... Till dagordningen, min kära Viktoria ...

Jag har nu avverkat ett tremånaders fälttåg med Machno¹⁾ — rena straffarbetet ... Det är bara Volin kvar hos honom nu. Volin skrudar sig i apostladräkt och försöker kravla sig upp från anarkismen till leninismen. Förfärligt. Och lillefar Machno lyssnar på honom, stryker sina dammiga stältrådslockar och släpper ut ett muzjik-gnägande genom sina ruttna tänder. Men jag vet inte om det inte är en motbjudande kärna av anarki i allt det här och om Ni inte ska torka era välformade näsor, ni hemgjorda centralkommittémedlemmar från er hemgjorda centralkormnité,

1) Nestor Ivanoviti Machno (1884-1934) — legendarisk ledare för en livskraftig anarkistisk rörelse i Ukraina under inbördeskriget som vände sig såväl mot de vita som mot bolsjevikernas strävan att konsolidera sovjetväldet i södra Ukraina. Övers. anm

made in Charkov, denna hemgjorda huvudstad. Era osnutna valpar tycker inte om att tänka på sina anarkistiska ungdomssynder numera och skrattar åt dem från sin höga statsmannavisdom — fan ta dom ...

Sen hamnade jag i Moskva. Hur kom jag att hamna i Moskva? Pojkarna förolämpade någon. Det gällde nån rekvisition eller nånting i den stilen. Jag min idiot blandade mig i saken. Och fick mig en ordentlig duvning — med all rätt. Det var bara ett litet struntsår, men i Moskva, förstår du, kära Viktoria, höll det på att alldeles gå åt skogen för mig. Varje dag kom systrarna in med lite gröt till mig. Högtidligt tågade dom in med den på en stor bricka. Jag avskyr den där stötbrigadsgröten, den där planlösa försörjningen och det där planmässiga Moskva. I sovjeten träffade jag sen en skock anarkister. Dom är antingen unga grönköpingar eller halvfnoskiga gubbar. Jag tittade in i Kreml och la fram en fin arbetsplan. Dom klappade mig på huvudet och lovade göra mig till stf om jag bättrade mig. Men jag bättrade mig inte. Och vad kom sen då? Ja, sen kom fronten,

Ryttararmén och soldatesken som luktade färskt blod och lik.

Hjälp mig, Viktoria. Statsmannavisdomen står mig upp i halsen, man blir uttråkad till döds här. Om inte ni hjälper mig kommer jag att gå under alldeles planlöst. Och det vill man väl inte att en funktionär skall krepera på ett så oorganiserat sätt, och inte ni heller väl, Viktoria, fästmän som aldrig kommer att bli hustru. Nej, nu blir det sentimentalitet, åt helvete med den . .

Nu till saken. Jag är utled på det militära. Rida kan jag inte för säret och slåss kan jag alltså inte heller. Använd ert inflytande, Viktoria, och försök få dom att skicka mig till Italien. Språket håller jag på och lär mig och om två månader kan jag tala det. Det pyr i marken i Italien. Det är mycket som är förberett där. Det fattas bara ett par skott. Ett av dom ska jag avfyra. Kungen måste förpassas till sina fäder. Det är mycket viktigt. Kungen är en trevlig farbror som spelar för galleriet och låter fotografera sig tillsammans med snälla och hyggliga socialister för tidningarnas familjesidor.

Säg ingenting i centralkommittén om det där

med skottet och kungarna. Då klappar man er på huvudet och mumlar: ”romantisk person”. Säg bara, — han är sjuk, förbittrad och nedstämd, han behöver Italiens sol och bananer. Har jag inte förtjänat det, eller har jag inte det? Jag måste kureras mig, därmed basta. Annars kan dom skicka mig till tjekan i Odessa. Dom är mycket förståndiga och ...

Så mycket dumheter jag skriver till dig min vän Viktoria ...

Italien har tagit mitt hjärta med hull och hår. Tanken på det där landet som jag aldrig sett är ljuvlig som en kvinnas namn för mig, som ditt namn, Viktoria. ..”

Jag läste brevet till slut och gick och lade mig på mitt nedsuttna smutsiga läger men sömnen ville inte komma. På andra sidan väggen låg den havande judinnan och grät förtvivlat och hennes långbenta man svarade med ett sakta stönande. De låg och tänkte på sina stulna ägodelar och retade upp sig på varandra för dessa olyckors skull. Sedan, strax före gryningen, kom Sidorov. På bordet flämtade det nedbrunna ljuset. Sido-

rov tog fram en ny ljusstump ur stöveln, och djupt försänkt i sina tankar tryckte han ned den utbrunna stumpen med den nya. Det blev mörkt i vårt rum och dystert och den råa nattluften trängde in överallt och det var bara det månbelysta fönstret som kändes befriande.

Min plågsamme vän tog brevet och stoppade undan det. Han kurade ihop sig över bordet och öppnade albumet med Rom-bilderna. Den eleganta boken som var försedd med guldsnitt låg uppslagen framför hans uttryckslösa olivfärgade ansikte. Över hans böjda rygg lyste de taggiga ruinerna av Capitolium och Colosseum i aftonsolen. En bild av kungliga familjen var inlagd mellan de stora glänsande bladen. På ett utrivet kalenderblad såg man den vänlige bräcklige kung Victor Emanuel med sin svarthåriga gemål, sin kronprins och en hel rad prinsessor.

... Och natten var full av avlägsna tunga ljud. I det råkalla mörkret var det en upplyst kvadrat och i den var Sidorovs likbleka ansikte, en livlös mask som hängde över den gula ljuslågan.

GEDALI

På sabbatsaftonen stiger de gamla minnena fram och trycker mig med sitt tunga vemod. Då brukade farfar sitta och låta sitt gula skägg stryka över Ibn-Esras böcker. Farmor i sin spetshuva gör sällsamma besvärjelser över sabbatsljuset med sina knotiga spågummefingrar och man hör hennes stilla suckar. Mitt barnahjärta var lika oroligt under dessa kvällar som ett litet skepp på förtrollade vågor ...

Jag strövar omkring i Zjitomi och spanar efter en blyg stjärna. Vid den gamla synagogan, vid dess gula oberörda väggar sitter gamla judar och säljer krita, blåelse och vekar, — judar med profetskägg med kläderna i patetiska trasor på det insjunkna bröstet ...

Framför mig har jag basaren och basarens död. Välståndets skinande anlete är borta. Stumma

hänglås hänger i stånden och stendläggningens granit är slät som en döds-kalle. Den blyga stjärnan blinkar och slocknar...

Lyckan kom till mig senare, vid solnedgången. Gedalis bod låg och gömde sig i raden av tillbom-made bodar. Dickens, var dvaldes din skugga denna afton? I den här antikvitets-handeln skulle du ha fått se förgyllda tofflor och fartygstrossar, en gammaldags kompass och en uppstoppad örn, ett winchestergevär med året "1810" ingraverat och en trasig kastrull.

Gamle Gedali — den lille innehavaren i rök-färgade glasögon och fotsid grön kaftan går omkring bland sina skatter. Han gnuggar sina vita händer, plockar i sitt gråa skägg och lyssnar med böjt huvud till alla osynliga röster som söker nå honom.

Den här boden ser ut som en sådan där låda som vetgiriga och allvarsamma pojkar brukar ha, sådana där pojkar som sedan blir professorer i botanik. I den här boden finns det också knappar och en död fjäril. Den lille innehavaren heter Gedali. Alla har lämnat salutorget, det är bara

Gedali kvar. Han snor omkring i labyrinten av glober, döds-kallar och vissnade blommor och far runt med sin dammvippa av brokiga tuppfjädrar och rör upp dammet från de vissna blommorna.

Vi sitter på var sin öltunna. Gedali tvinnar sina glesa skäggstrån. Hans cylinder hänger över oss som ett svart torn. Varm luft strömmar förbi oss. Himlen skiftar färg. Ur en kullstjälpt butelj där-uppe droppar blod, tunt fint blod, och en svag lukt av förruttnelse sveper in mig.

— Revolutionen — vi säger "ja" till den, men ska vi säga "nej" till sabbaten?— Så börjar Gedali och lindar in mig i blickar från sina rökfärgade ögon. — "Ja" ropar jag till revolutionen, "ja" ropar jag till den, men den gömmer sig för Gedali och bara skjuter och skjuter..."

— Ögon som blundar kommer det ingen sol in i, —svarar jag gubben, — men vi ska sprätta upp ögon som blundar ...

— Polackerna har täppt till ögonen för mig, — viskar gubben knappt hörbart. — Polackerna — dom elaka hundarna. Dom tar oss judar och sli-ter av skägget på oss, dom hundarna! Och nu slår

man dom i stället, dom elaka hundarna. Det är storartat. Det är revolutionen det. Och sen säger dom som slog polackerna, till mig: ”Ta hit din grammofon i stället..” — ”Jag tycker om musik, min nådiga”, — svarar jag revolutionen. — ”Du vet inte, vad du tycker om, Gedali. Jag ska skjuta på dig, då får du veta det. Jag är tvungen att skjuta, för jag är revolutionen . . .”

— Den är tvungen att skjuta, Gedali, — säger jag till gubben, — för den är revolutionen ...

— Men polackerna sköt, snälla herrn, för att dom är kontrarevolutionen. Ni skjuter för att ni är revolutionen. Men revolution betyder ju tillfredsställelse. Och tillfredsställelsen tycker inte om att ha föräldralösa barn i huset. Goda människor gör goda gärningar. Revolutionen — det är en god gärning av goda människor. Men goda människor dödar inte. Alltså är det onda människor som gör revolutionen. Men polackerna är också onda människor. Vem kan tala om för Gedali, var revolutionen är och var kontrarevolutionen är? Förr brukade jag läsa Talmud — jag tycker om Raschis kommentar och Maimon-

ides böcker. Det finns andra här i Zjtomir också som förstår. Och alla vi bildade människor slår våra pannor mot marken och ropar med hög röst: ve oss, var är den ljuva revolutionen? ...

Gubben tystnade. Och vi såg den första stjärnan, som banade sig väg fram över Vintergatan.

— Sabbaten är inne, — tillkännagav Gedali högtidligt, — nu måste judarna gå till synogogan ... Herr kamrat, sade han och reste sig. Den svarta cylindern vajade som ett svart torn på hans huvud. Herr kamrat, tag hit några bra människor till Zjtomir. Ack, här i vår stad finns det inte tillräckligt många, ack nej, det är inte tillräckligt. Tag hit goda människor — vi ska ge dom alla våra grammofoner. Vi är inga okunniga människor. Internationalen ... vi vet vad Internationalen är. Och jag vill ha en International av goda människor och jag vill att man ska registrera varje själ och ge den en ranson av första kategorin. Se där, människosjäl, tag för dig och ät, njut livet. Ni vet inte vad man föder Internationalen med, herr kamrat ...

— Man föder den med krut, — svarade jag gub-

ben, med det bästa blodet som tillsats ...

Och så steg den unga Sabbaten upp på sin högkarmade stol ur det blå töcknet.

— Gedali, — sade jag, — i dag är det fredag, och aftonen är redan inne. Var kan man få tag i ett ritualbröd, ett glas te tillagat på judiskt sätt och lite grand av den där pensionerade guden i teglaset? ...

— Finns inte, — svarade Gedali och hänger upp läset på sin bod. Det finns ett litet värdshus här intill och dom som hade det var goda människor, men nu äter man inte där längre, nu gråter man där ...

Han knäppte de tre knapparna i sin gröna kafftan, fläktade sig med tuppffjädrarna, stänkte litet vatten på sina mjuka handflator och gick — liten och ensam i sin svarta cylinder och en stor bönbok under armen.

Sabbaten var inne. Gedali, grundaren av en ouppnäelig International, gick in i synagogan för att bedja.

MIN FÖRSTA GÅS

Savitskij, chefen för sjätte divisionen, reste sig när han fick se mig och jag förundrade mig över hur vacker den var, denna väldiga kropp. Han reste sig, och de purpurröda ridbyxorna, den hallonfärgade mössan som satt på sned och ordnarna på hans bröst delade stugan mitt itu liksom ett standar som delar himlen mitt itu. Det doftade dyrbar parfym och äckligt frisk tvål om honom. Hans långa ben såg ut som flickor, klädda till axlarna i skinande blanka ridstövlar. Han log mot mig, gav bordet ett rapp med ridpiskan och ryckte till sig en order som stabschefen just hade dikterat. Det var en order till Ivan Tjesnokov att framrycka med sitt regemente i riktning mot Tjugunov—Dobryvodka, söka känning med fienden och förintä densamma ...

”... För ifrågavarande förintä” — skrev

divisionschefen vidare och fyllde hela papperet med sina kråkfötter — ”ger jag nämnde Tjesnokov hela och fulla ansvaret vid hot om strängaste bestraffning, som jag kommer att låta gå i omedelbar verkställighet, något som ni, kamrat Tjesnokov, med tanke på den icke föraktliga tid ni samarbetat med mig vid fronten icke torde behöva betvivla.”

Divisionschefen undertecknade ordern med en yvig släng, slängde den till sina ordonnanser och riktade mot mig ett par grå ögon som spelade av förtjusning.

— Vafalls! — röt han och lät piskan vina i luften. Så läste han upp ett papper för mig där det stod om min kommendering till divisionsstaben.

— Verkställer — sade divisionschefen, — och han ska delta i alla förlustelser, utom den främsta. Är ni skriv- och läskunnig?

— Ja, det är jag, — svarade jag, fylld av avund över min chefs stålblanka och blomstrande uppenbarelse, — jag är juris kandidat vid Petersburgs universitet.

— Aha, en plughäst, — utbrast han och skrat-

tade — med brillor på näsan! En sån liten lus! Såna skickar man till oss utan att fråga — brillor brukar man få smörj för här. Tror du att du kan kampera med oss här då?

— Jada, — svarade jag och gick med kvartermästaren till byn för att ordna nattläger. Kvartermästaren tog min väska på ryggen och landsvägen bredde ut sig framför oss, rund och gul som en kurbits och den döende solen utsände sin rosafärgade andedräkt över himlen.

Vi kom fram till en stuga med målade girlander. Kvartermästaren gjorde plötsligt halt och sade med ett skuldmedvetet leende:

— Du kommer att få ett helsike här med dina brillor, det är ingenting att göra åt den saken. Det här är ingen plats för fina herrar. Men om ni fördärvar en fin fröken, då har ni grabbarnas gillande ...

Han stod ett tag med min väska på axeln, gick fram alldeles inpå mig, men sprang hastigt tillbaka igen och såg mycket förtvivlad ut och sen rusade han in på närmaste gård. Där satt det kosacker i en höstack och rakade varandra.

— Hör ni gubbar, — sade kvartermästaren och

satte ner min väska på marken, — det är order från kamrat Savitskij att ni ska ta hand om den här gossen och inte göra nåt bus med honom för han har gått igenom mycke lidande på den lärda banan ... Kvartermästaren rodnade och gick utan att vända sig om. Jag förde handen till mösskärmen och gjorde honnör för kosackerna. En yngling med linlugg och ett vackert Rjazan-ansikte gick fram till min väska och kastade ut den över grinden. Sen vände han baken mot mig och avfyrade med anmärkningsvärd skicklighet en serie skamliga naturljud.

— Kaliber noll-noll, — skrek en av de äldre kosackerna och brast i skratt. — Snabbeld.

När det anspråkslösa konststycket var fullbordat avlägsnade sig ynglingen. Jag började, kravlande på alla fyra, ta reda på mina manuskript och trasiga klädespersedlar som hade fallit ur väskan. Jag samlade ihop dem och bar bort dem till andra änden av gården. På några tegelstenar invid stugan stod en kittel med kokande fläsk. Det rykte från kitteln och röken steg upp som ur skorstenen på föräldrahemmet när man är på väg hem,

och min hunger blandades med en förfärande känsla av ensamhet. Jag täckte över min sönderslagna väska med hö till huvudgård och lade mig ned för att i min Pravda läsa Lenins tal vid Kominterns andra kongress. Solen lyste på mig bakom några taggiga kullar, kockarna trampade mig på benen, ynglingen gjorde sig oupphörigen lustig över mig. De kära raderna hade en törnbeströdd väg att vandra och kunde inte nå fram till mig. Jag lade bort tidningen och gick bort till värdinnan som satt på trappan och spann garn.

— Frun, — sade jag, — jag måste ha nåt käk. Gumman höjde de simmiga vitorna i sina halvblinda ögon och sänkte dem igen.

— Kamrat, — sade hon efter en liten paus, — det är så mycket bråk här så jag ville helst gå och hänga mig.

— För djävulen och hans morsa, — mumlade jag och stötte förargad knytnäven i bröstet på gumman, — tror ni jag tänker stå här och diskutera med er ...

Jag vände mig om och fick se en sabel som låg slängd inte långt därifrån.

En gås vandrade med allvarlig min över gården, fredligt putsande sina fjädrar. Jag sprang ifatt den och pressade den mot marken. Gåshuvudet knastrade under min stövel, knastrade och rann ut. Den vita halsen låg utsträckt i dynan och det ryckte i vingarna över den döda fågeln.

— För djävulen och hans morsa, — sade jag och stack sabeln i gåsen, — gå och stek den åt mig nu, frun.

Det glimmade i de blinda ögonen och glasögonen på gumman och hon tog upp fågeln och lade den i förklädet och släpade in den i köket.

— Kamrat, — sade hon efter en liten paus, — jag skulle vilja gå och hänga mig — och stängde dörren efter sig.

Ute på gården satt redan kosackerna kring sin kittel. De satt orörliga, raka som offerpräster och tittade inte på gåsen.

— Pojken är användbar, — yttrade sig en av dem om mig, blinkade och öste upp en sked käl-soppa.

Kosackerna började sin kvällsvard med den

reserverade sirlighet som utmärker bönder som har respekt för varandra. Jag torkade av sabeln i sanden gick bort ett tag utanför grinden och återvände trött och modstulen. Månen hängde redan över gården som ett billigt örhänge.

— Hör du — sade plötsligt Surovkov, den äldste av kosackerna. Sätt dig ner och ät med oss tills gåsen din är färdig ...

Han tog fram en reservsked ur stöveln och räckte mig. Vi slevade i oss den hemlagade käl-soppan och åt upp fläsket.

— Vad skriver dom i tidningen då? — frågade ynglingen med linluggen och lämnade plats för mig.

— Jo, Lenin skriver i tidningen, — sade jag och tog fram min Pravda, — Lenin skriver att vi har ont om allting ...

Och med hög röst, som en hänförd dövnicke, läste jag upp lenintalet för kosackerna.

Aftonen svepte in mig i sina uppfriskande fuktiga skymningslakan, aftonen lade sina moderliga händer på min brännande panna. Jag läste och fröjdades och försökte komma på den hem-

lighetsfulla kurvan i Lenins raka linje.

— Sanningen kittlar en i näsborren, — sade Surovkov, när jag hade slutat, — om man bara kunde få fram den ur högen, men han hugger den med detsamma som hönan när hon pickar upp kornet ...

Den som yttrade sig så om Lenin var Surovkov, plutonchefen i stabsskvadronen, och sedan gick vi och lade oss på höskullen. Vi sov där alla sex tillsammans och värmde varandra med benen huller om buller. Vi låg under ett trasigt tak som stjärnorna trängde igenom. Jag drömde om kvinnor, men mitt hjärta som färgats rött av mitt blodiga dåd, gnisslade och svämmade över.

RABBIN

- ... Allt är förgängligt. Evigt liv har bara modern. När modern inte längre finns bland de levande lämnar hon efter sig ett minne som ännu ingen har vågat besudla. Minnet av modern frambringar medlidande hos oss liksom oceanen, den oändliga oceanen, frambringar floder som genomkorsar världssalltet ...

Det var Gedali som yttrade dessa ord. Han uttalade dem med stor värdighet. Den slocknande aftonen slöt honom i sin rosafärgade melankoli. Gubben fortsatte:

— I chassidernas heliga byggnad är fönster och dörrar sönderslagna men den är oförgänglig som moderns själ ... Med sina utrunna ögonhålor står chassidismen fortfarande vid korsvägen där historiens hårda vindar möter varandra.

Sälunda talade Gedali. När han hade avslutat

sin bön i synagogan tog han med mig till rabbi Motale, den siste rabbin av Tjernobyl-dynastien.

Vi gick uppför huvudgatan, Gedali och jag. De vita kyrkorna glänste i fjärran som bovetefält. Bakom ett gathörn dånade hjulen på en artilleripjäs. Två havande ukrainska bondkvinnor kom ut ur en port med klirrande halsband och satte sig på en bänk. En blyg stjärna tändes i aftonrodnadens brandgula bärd och stillheten, sabbatens stillhet, lägrade sig över de sneda taken i Zjtomirs getto.

— Här, — viskade Gedali och pekade på ett långt hus med skadad fasad.

Vi trädde in i ett rum — kallt och ödsligt som ett bårhus. Rabbi Motale satt vid ett bord, omgiven av besatta och lögnare. Han hade en sobelmössa på sig och en vit kaftan, omgjordad med ett rep. Rabbin satt med slutna ögon och grävde i sitt yviga gula skägg med magra fingrar.

— Var kommer den här juden ifrån? — frågade han och höjde ögonbrynen.

— Från Odessa, — svarade jag.

— En gudfruktig stad, — sade rabbin, — en

lysande stjärna i vår fördömelse, den friska källan i våra hemsökelse! ... Vad gör juden?

— Jag håller på att översätta Hersch från Ostropols vandringar till vers.

— En stor uppgift, — mumlade rabbin och slöt ögonen. — Schakalen tjuter när den är hungrig och varje dumbom är tillräckligt dum att jämra sig — det är bara den vise som med sitt skratt sliter sönder tillvarons slöja ... Vad har juden studerat?

— Bibeln.

— Vad söker juden?

— Glädje.

— Reb Mordche, — yttrade tsadiken¹⁾ och riste sitt skägg. — Den unge mannen kan ta plats vid bordet, han kan intaga sabbatsmåltiden tillsammans med de andra judarna, han kan glädja sig åt att han lever och inte är död, han kan klappa i händerna när hans grannar dansar, han kan dricka vin om man ger honom vin att dricka ...

Och reb Mordche skyndade fram till mig, — en gammal f. d. clown, en liten kutryggig gubbe,

1) I chassidernas sekt de utvalda medlarna mellan Gud och människor. Övers. anm.

inte större än en tioårig pojke.

— Ack, min käre unge man! — sade den trasigt klädde reb Mordche och blinkade åt mig. — Ack, så många rika dumhuvuden jag kände i Odessa, och hur många fattiga vise män jag kände i Odessa! Sätt er till bords, unge man, och drick det vin som man inte kommer att bjuda er...

Vi satte oss allesammans sida vid sida — för-ryckta, lögnare och dagdrivare. I ett hörn satt några bredaxlade judar som liknade fiskare och apostlar och stönade över sina bönböcker. Gedali i sin gröna syrtut satt vid väggen och kurade som en liten brokig fågel. Och plötsligt fick jag syn på en yngling som satt bakom Gedali, en yngling med ett Spinoza-ansikte, med Spinozas mäktiga panna och en nunnas avtärda ansikte. Han satt och rökte och skälvde som en straffånge som nyss blivit infångad och återförd till fängelset. Den trasigt klädde smög sig fram till honom bakifrån, ryckte cigaretten ur munnen på honom och sprang bort till mig.

— Det här är rabbis son, Ilja, — kraxade Mordche och närmade sina blodsprängda ögon-

lock till mitt ansikte, — en förbannad son. den siste sonen. den upproriske sonen ...

Och Mordche hötte med näven åt ynglingen och spottade honom i ansiktet.

— Välsignad vare Herren, — hördes rabbi Motale Braclawskis röst, och han bröt brödet med sina munkfingrar, — välsignad Herren Israel, som utvalt oss bland alla folk på jorden ...

Rabbin välsignade maten och vi satte oss till bords. Utanför fönstret hördes hästarnas gnäggande och kosackernas rop och skrån. Utanför fönstret gapade krigets tomhet mot oss. Rabbis son rökte den ena cigaretten efter den andra under den tysta bönen. När aftonmåltiden var tillända var jag den förste att resa mig.

— Min käre unge man, — mumlade Mordche bakom mig och ryckte mig i skärpet — om det bara fanns onda rika i världen och fattiga landstrykare hur skulle de heliga då ha det?

Jag gav den gamle litet pengar och gick ut på gatan. Jag skildes från Gedali och gick hem till järnvägsstationen. Där, på järnvägsstationen, i Första Ryttararméns propagandatåg väntade mig

skenet av hundratals lampor, radiosändarens magiska glans och tryckpressens envisa dunkande och en oskriven artikel till tidningen "Röda Kavalleristen".

VÄGEN TILL BRODY

Det gör mig ont om bina. De stridande arméerna har farit hårt fram med dem. Det finns inga bin längre i Volynien.

Vi har skändat bikuporna. Vi har rökt ut dem med svavel och sprängt dem med krut. De rykande resterna spred en otäck lukt i de heliga republikerna. De döende flög långsamt och deras surrande var så svagt att man knappt kunde uppfatta det. Då vi inte hade något bröd skaffade vi fram honung med våra sablar. Det finns inga bin längre i Volynien.

Krönikan över våra dagliga ogärningar pressar mig oavlatligt, som ett hjärtlidande. I går började de första striderna vid Brody. Vi hade kommit vilse på den blå marken och hade ingen aning om detta — varken jag eller Afonka Bida, min vän. Hästarna hade fått havre på morgonen. Rå-

gen stod hög, solen lyste härligt, och själen som inte förtjänade dessa strålande bortflyende himlarymder törstade efter utdragna lidanden.

— Kvinnfolket ute i byarna brukar berätta om bina och deras sjäsliv, började plutonchefen, min vän. De berättar allt möjligt. Hur det nu var, om Kristus nu blev plågad eller inte av människorna — det får vi väl veta när tiden är inne. Men i alla fall — berättar kvinnfolket, — Kristus led på korset. Och då kom det alla möjliga knott och myggor surrande för att plåga honom! Han såg på dem och blev ledsen. Men alla de där knotten kunde inte se ögonen på honom. Då kom det ett bi flygande runt Kristus. ”Stick honom, — skrek en knott till biet, — stick honom! Vi tar ansvaret...” — ”Det kan inte jag inte, — sa biet och flög bort över Kristus, — det kan jag inte, för han kommer också från timmermansklassen...” — Man måste förstå bina, — slutade Afonka, min plutonchef. Bina måste lida dom också. Det är ju för deras skull också som vi är här och bökar ...

Afonka viftade med händerna och började sjunga en visa. Det var en visa som handlade om

ett isabellfärgat föl. Åtta kosacker — Afonkas pluton — stämde in.

— Den isabellfärgade hingsten, Dzjigit var hans namn, tillhörde en kosacklöjtnant, som hade supit sig full på Johannes döparens dag. — Så sjöng Afonka med utdragen stämma och nickade till i sadeln. — Dzjigit var en trogen hingst och det var ingen ände på löjtnantens begär såna här helgdagar. På Johannes döparens dag gavs det fem stop. Efter det fjärde klättrade löjtnanten upp i sadeln och satte av i riktning mot himlen. Det var en lång och mödosam uppstigning, men Dzjigit var en trogen hingst. De anlände till himlen och löjtnanten saknade sitt femte stop. Men det var kvar på jorden — sista stopet. Då började löjtnanten gråta över det fåfängliga i alla sina strävanden. Han grät, och Dzjigit spetsade öronen och såg på sin herre ...

Så sjöng Afonka med drillande stämma och nickade till i sadeln. Sängen flöt iväg som rök. Och vi rörde oss framåt mot den nedgående solen. Dess sjudande floder strömmade ut över åkerfältens broderade dukar. Tystnaden skim-

rade i rosa. Jorden låg som en kattrygg med sädesfältens glänsande päls. På en höjd låg den vitkalkade byn Klekotów och kurade. På andra sidan dalgången väntade oss den spökaktiga anblicken av det döda och sargade Brody. Men vid Klekotów smell plötsligt ett skott rakt emot oss. Ur en stuga tittade två polska soldater ut. Deras hästar var tjudrade vid stugknutarna. Fiendens lätta batteri kördes beskäftigt uppför kullen. Kulorna drogs som trådar utefter vägen.

— Till reträtt! — ropade Afonka.

Och vi sprang.

O Brody! Dina kvävda lidelsers mumier andas sitt oemotståndliga gift mot mig. Jag kände redan dödsklan i dina ögonhålur, fyllda med stelnade tårar. Och så — en skakig galopp för bort mig från de sönderslagna stenarna i dina synagogor ...

OM TATJANKOR¹⁾

Från staben hade man skickat mig en kusk. Han hette Grisjtjuk. Han var trettionio år.

Grisjtjuk hade varit i tysk fångenskap i fem år. För några månader sedan hade han flytt, tagit sig igenom Litauen och nordvästra Ryssland och nått fram till Volynien, och i Belew hade världens enfaldigaste mobiliseringskommission fått tag i honom och satt honom i militärtjänst. Då hade han femtio verst kvar till Krzemieniec-distriktet, som var hans hemtrakt. Där hade han hustru och barn. Det var fem år och två månader sedan han hade varit hemma sist. Mobiliseringskommissionen förordnade honom till kusk åt mig och därmed upphörde jag att vara en paria bland kosackerna.

1) Kärror som apterades med kulsprutor och introducerades i inbördeskriget i Ukraina av Machno och hans band. Övers. anm.

Jag var nu ägare till en tatjanka och kusk därtill.

Tatjanka! Det ordet var basen på den triangel som vår verksamhet grundades på: massaker — tatjanka — blod.

Trillan, den vanliga trilla som används av präster och andra officiella funktionärer har av ren slump under inbördeskriget fått betydelse och blivit ett lättroligt och farligt stridsmedel. Den har skapat en ny strategi och en ny taktik och förändrat krigets vanliga ansikte och skapat tatjankahjältar och tatjanka-genier. En sådan är den av oss nedtryckte Machno, som gjort tatjankan till en hörnsten i sin hemliga och lömska strategi. Han avskaffade både infanteri och artilleri och till och med kavalleri, och istället för dessa ohanterliga hopar skruvade han fast trehundra kul-sprutor på trillor. Sådan är han, Machno — lika mångskiftande som naturen. Höskrindor formeras i slagordning och erövrar städer. Ett bröllopståg, på väg till distriktets exekutiv-kommitté öppnar plötsligt koncentrerad eld, och en mager liten präst svänger anarkins svarta flagga och befäller myndigheterna att utlämna

borgarbrackor, proletärer, vin och musik.

En armé av tatjankor har en oerhörd manövreringsförmåga.

Det har Budjonnyj visat också, lika bra som Machno. Att krossa en sådan armé är svårt, att ta den i bakhåll är otänkbart. Kulsprutor som gömms i hölass, tatjankor som står i böndernas redskaps-skjul — det är inte längre några stridsenheter. Dessa punkter, förutsatta, men icke påvisbara addender, ger en summa som liknar den ukrainska byn som den varit till helt nyligen — vild, upprorisk och egennyttig. En sådan armé, med ammunition undanstoppad på alla håll och kanter kan Machno på en timme försätta i full stridsberedskap; ännu mindre tid behövs för att sätta den på fredsfot.

Hos oss, i Budjonnyjs reguljära kavalleri, härskar inte tatjankan så oinskränkt. Men alla våra kul-spruteförband forslas endast med trillor. De påhittiga kosackerna skiljer på två slags tatjankor: kolonist-tatjankor och tjänste-tatjankor. Och det är inte bara ett påhitt, utan en verkligen existerande skillnad.

På tjänstetrillorna, dessa rankiga och utan omsorg och kärleksfullhet hopsnickrade fordon, skakade de fattiga och rödnästa tjänstemännen fram över Kuban-stäppens vetefält, sömndruckna människohopar, på väg till brådsakande obduktioner och rannsakingar. Kolonist-tatjankorna åter, kom till oss från gränsområdena vid Samara och Ural, från välfödda tyska kolonister. De breda ekplankorna i kolonist-tatjankorna var rikt bemålade med allmogemotiv — svällande girlander i den skära färg som tyskarna älskar. De fasta bottarna var järnbeslagna. Man bars fram på oförglömliga resärer. Jag känner en värme som lagrats i många generationer i dessa resärer som nu prövas på den sönderkörda volynska landsvägen.

Jag erfar det första ägandets tjusning. Vi spänner för varje dag, efter middagen. Grisjtjuk kommer ut med hästarna från stallet. De blir piggare för varje dag som går. Jag konstaterar redan med stolt glädje en svag glans på deras ryktade länder. Vi gnider hästarnas svullna ben, stryker deras manar, och lägger kosackseldonet på deras ryggar — detta hårdtorkade virrvarr av tunna

remmar — och far ut från gården i trav. Grisjtjuk sitter på ena sidan av kuskbocken; mitt säte är täckt med blommig lärft och hö, som doftar parfym och fridfullhet. De höga hjulen gnisslar i den grova vita sanden. Stora fyrkanter med blommande vallmo pryder upp fälten, och på höjderna glimmar de förstörda kyrkornas ruiner. Högt över vägen i en sönderskjuten nisch står en brun staty av den heliga Ursula med runda, bara armar. De smala ålderdomliga bokstäverna står i en ojämn rad på gavelfältets svartnade förgyllning. . . ”Till Frälsarens och hans heliga Moders ära ...”

Små utdöda judiska byar ligger och kurar vid foten av de adliga godsen. På en tegelmur glänser en profetisk påfågel, en lidelsefri uppenbarelse mot den blå rymden. Gömd bland hyddorna ligger synagogan på den nakna jorden, blind och ärrig, rund som en chassidisk mössa. Smalaxlade judar står dystra vid gathörnen. I mitt minne dyker det upp jovialiska judar från södern, runda och porlande som billigt vin — helt olika det stolta högmodet i dessa långa knotiga ryggar, dessa gula tragiska skägg. I deras passionerade marty-

ansikten finns inte ett uns av fett och där pulserar inte något varmt blod. De galiziska och volynska judarnas rörelser är obehärskade och ryckiga och motbjudande, men det är något dystert storslaget över deras oändliga sorg, och deras hemliga förakt för adelsmännen är omätligt. När jag såg på dem förstod jag detta lands bittra historia och berättelserna om talmudister som arrenderade krogar, och rabbiner som bedrev ocker, om unga flickor som våldtagits av polska knektar och för vilkas skull polska magnater utkämpade pistoldueller.

DOLGUSTOV'S DÖD

Krigets eldridåer närmade sig staden. På förmiddagen svepte Korotjaev förbi oss i sin svarta mantel — den i onåd fallna chefen för fjärde divisionen, som nu stred ensam och sökte döden. Han ropade till mig när han galopperade förbi.

—Våra kommunikationer är brutna, Radziwillów och Brody brinner!...

Och så red han vidare, i sin fladdrande mantel, en uppenbarelse i svart, med kolsvarta pupiller.

På en slätt som var jämn som en bräda grupperades brigaderna. Solen rullade fram genom det purpurröda diset. De sårade satt i diken och tog sig ett litet mellanmål. Jag var nu ägare till en tatjanka och kusk därtill. Sjuksystrar låg i gräset och sjöng halvhögt. Afonkas spejare gick och letade efter lik och uniformspersedlar på fältet. Afonka red förbi mig på två stegs avstånd och

sade, utan att vända på huvudet:

— Nu har vi fått på pälsen. Som tusan. Divisionschefen ska visst bli avpolletterad. Pojkarna börjar bli betänksamma ...

Polackerna har nått fram till skogen, omkring tre verst från oss och ställt upp sina kulsprutor någonstans i närheten. Kulorna tjuter och gnäller. Klagolåten blir nästan outhärdlig. Kulorna genomborrar marken och gräver ner sig i den, darrande av otålighet. Vytjagajtjenko, regementschefen, som låg och snarkade i solgasset, ropade till i sömnen och vaknade. Han satt upp på sin häst och red iväg till främsta skvadronen. Hans ansikte var rynkigt med röda färor efter den obehagliga sömnen och hans fickor var fulla med plommon.

— Förbannade fä! — utbrast han förargad och spottade ut en kärna, — ett sånt förbannat grötande. Timosjka, ut med fanan!

— Ska vi sätta igång nu? — frågade Timosjka och drog fram stängen ur stigbygeln och vecklade ut flaggan, som bar en stjärna och en text om III. Internationalen som emblem.

— Det får vi väl se, — sade Vytjagajtjenko och skrek plötsligt med vild stämma: — Sitt upp, era slinkor! Kalla ihop folket, skvadronchefer.

Trumpetarna blåste larm. Skvadronerna ställde upp i kolonn. Ur ett dike kröp det fram en sårad. Med handen för ansiktet sade han till Vytjagajtjenko:

— Taras Grigorjevitj, ja e delegat. Verkar som vi skulle bli lämnade kvar här ...

— Ni får slå er igenom ... — mumlade Vytjagajtjenko och gav hästen sporrarna.

— Taras Grigorjevitj, vi e rädda att vi inte kan slå oss igenom, — ropade den sårade efter honom. Vytjagajtjenko vände sig om:

— Låt bli och gnäll, vi kanske inte alls lämnar er, — och så gav han hästen tyglarna.

Då hördes min vän Afonka Bidas gråtliga fruntimmersröst:

— Inte kan ni väl låta oss rycka fram ända dit i galopp, det är ju fem verst. Hästarna blir ju alldeles utpumpade tills vi ska börja slåss ... Tids nog hinner vi få våra fiskar varma ändå ...

— I skritt, framåt! — kommenderade Vytja-

gajtjenko utan att titta upp.

Regementet satte sig i rörelse.

— Om det är riktigt det där dom säger om divisionschefen, — viskade Afonka och höll inne tyglarna, — om det är riktigt att han ska bli avpolletterad, då är det lika bra att vi packar ihop på en gång. Punkt slut.

Tårarna strömmade ur ögonen på honom. Jag stirrade häpen på Afonka. Han snurrade runt, grep tag i mössan, harklade sig och hävde upp ett krigsrop och sprängde iväg.

Grisjtjuk med sin dumma tatjanka och jag — vi stannade ensamma kvar och irrade fram och tillbaka mellan eldridaerna ända till kvällen. Divisionsstaben var försvunnen. Andra förband ville inte veta av oss. Polackerna hade ryckt in i Brody och slagits tillbaka genom ett motanfall. Vi körde fram till stadens kyrkogård. Bakom några gravar kom en polsk patrull framspringande och öppnade gevärseld mot oss. Grisjtjuk gjorde helt om så att det knakade i alla fyra hjulen.

— Grisjtjuk! — skrek jag medan vinden tjöt och kulorna ven om öronen.

— Ett sånt rackartyg, — svarade han sorgset.

— Det är ute med oss, — ropade jag i förtvivlad undergångsstämning, — det är ute med oss, far lille!

— Varför plägar sig fruntimrena? — svarade han ännu sorgsnare, — varför friar man och gifter sig, varför festar man på bröllopet ...

En röd strimma visade sig på himlen och slocknade. Vintergatan steg fram mellan stjärnorna.

— Jag måste skratta, — sade Grisjtjuk sorgset och pekade med piskan på en man som satt vid vägkanten, — jag måste skratta när jag tänker på hur fruntimrena plägar sig ...

Mannen som satt vid vägkanten var Dolgusjov, en telefonist. Han satt med benen brett isär och stirrade på oss.

— Jag är. . . — sade Dolgusjov, när vi kom fram till honom, — det är slut med mig ... Begriper ni det?

— Ja, det begriper vi, — svarade Grisjtjuk, och höll inne hästarna.

— Ni måste offra en patron på mig. — sade Dolgusjov.

Han satt lutad mot ett träd. Stövlarna spretade åt sidorna. Utan att ta ögonen ifrån mig drog han försiktigt upp skjortan. Magen var uppsliten på honom och tarmarna hängde ned över knäna och man kunde se hjärtats slag.

— Om polackerna kommer — djävlas dom med mig. Här är mina papper, skriv och tala om för mamma hur det är ...

— Nej, svarade jag och gav hästen sporrarna. Dolgusjov lade sina blåa händer på marken och såg misstroget på dem ...

— Springer du? — mumlade han och sjönk ner. — Spring du, ditt as ...

Kallsvetten trängde fram på mig. Kulsprutorna knattrade allt kraftigare, med hysterisk envishet. Med solnedgången som en nimbus kring hjässan kom Afonka Bida ridande mot oss.

— Vi ska ge dom en omgång, — ropade han glatt. Vad har ni för kuckel för er här egentligen?

Jag pekade på Dolgusjov och red därifrån.

De hade ett kort samtal, — jag hörde inte vad de sade. Dolgusjov räckte fram sin inskrivningsbok till min vän. Afonka stoppade ned den i

stövelskaftet och sköt Dolgusjov mitt i munnen.

— Afonka, — sade jag med ett ynkligt leende och red fram till kosacken, — jag kunde inte.

— Ge dig iväg, — svarade han och blev alldeles blek, — ge dig iväg, annars slår jag ihjäl dig! Ni med era brillor på näsan, ni har samma medlidande med oss som katten för rättan.

Och så spände han hanen.

Jag red långsamt iväg utan att vända mig om och jag kände hur dödskylan isade min rygg.

— Hör du, — ropade Grisjtjuk bakom mig, — hör du, din idiot! — och grep tag i Afonkas arm.

— En sån djävla skitstövel! — skrek Afonka. — Han ska inte komma undan ...

Grisjtjuk hann i fatt mig vid en vägkrök. Afonka var försvunnen. Han hade gett sig av åt annat håll.

— Grisjtjuk, — sade jag, — i dag har jag förlorat Afonka, min bästa vän ...

Grisjtjuk tog fram ett skrumpet äpple under sitt säte.

— Ät, — sa han, — var så god och ät ...

CHEFEN FÖR ANDRA BRIGADEN

Budjonny stod vid ett träd. Han hade röda byxor med silverrevärer. Chefen för andra brigaden hade nyss stupat. Till hans efterträdare hade arméchefen utnämnt Kolesnikov.

För en timme sedan hade Kolesnikov varit regementschef. För en vecka sedan hade han varit skvadronchef.

Den nye brigadchefen hade blivit kallad till Budjonnyj. Arméchefen stod och väntade på honom vid trädet. Kolesnikov kom åtföljd av sin kommissarie, Almazov.

— Dom pressar oss hårt, dom där skurkarna, — sade arméchefen med sitt bedårande leende. — Vi ska segra eller gå under. Antingen eller. Förstår du?

— Jag förstår, — svarade Kolesnikov, och gjorde stora ögon.

— Och om du slår till reträtt — skjuter jag ned dig, — sade arméchefen. Han log och vände blicken mot chefen för specialavdelningen.

— Uppfattat, — sade chefen för specialavdelningen.

— Rulla på med hjulet!¹⁾ — ropade en kosack hurtigt som stod strax intill.

Budjonnyj gjorde tvärt helt om och hälsade den nye brigadchefen. Denne lade fem utspärrade röda smala fingrar till mösskärmen, började svettas och gick bort utmed en dikesren mellan två åkerfält. Hästar stod och väntade på honom ett par hundra meter längre bort. Han gick med sänkt huvud och de långa benen snubblade. Aftonrodnaden svepte in honom i sitt röda dis, överkligt som en nära förestående död.

Och plötsligt såg vi på fältet som utbredde sig i sin oändliga gula nakenhet bara detta enda — Kolesnikovs smala rygg, med dess dinglande armar och sänkta huvud med den grå uniformsmössan.

Ordonnansen ledde fram en häst till honom.

Han slängde sig upp i sadeln och red bort till

1). Anspelar på Kolesnikovs namn, koleso = hjul. Övers. anm

sin brigad utan att vända sig om. Skvadronerna väntade på honom vid vägen, stora landsvägen till Brody.

Ett dovt hurrarop, som slets sönder av vinden, nådde oss.

I min kikare såg jag brigadchefen galoppa i tjocka moln av damm.

— Kolesnikov har satt igång brigaden, — sade spejaren som satt i ett träd ovanför huvudena på oss.

— Det är riktigt, — svarade Budjonnyj, tände en cigarrett och blundade.

Hurraropet förklingade. Kanonaden tystnade. En överflödigt granat briserade över skogen. Och vi kunde förnimma kavallerichockens stora tystnad.

— Han är het på gröten den där gossen, — sade arméchefen. Han vill vinna ära. Antagligen vinner han den också.

Budjonnyj gav order om hästar och satte av mot stridsområdet. Staben följde efter honom.

Jag såg Kolesnikov igen samma kväll, en timme efter det att polackerna blivit tillintetgjorda. Han

red i täten av sin brigad, ensam, på en isabellfärgad hingst. Han var försjunken i sina tankar. Han hade högra armen i band. Tio steg från honom förde en beriden kosack det fladdrande standaret. Tätskvadronen sjöng med släpiga röster oanständiga visor. Brigaden skred fram, dammig och ändlös, som en rad hästforor på väg till en marknad. I kön flämtade den utmattade musikkåren.

Samma kväll såg jag i Kolesnikovs läger en tatarisk kans suveräna likgiltighet och blev vittne till hur den berömde Kniga, den självsvådige Pavlitjenko och den fascinerande Savitskij bedrev sin dressyr.

SASJKA KRISTUS

Han hette Sasjka, och Kristus kallade han honom för att han var så from. Han var anställd som boskapsskötare av kosackbyn och han hade inte haft något hårt arbete sedan han var fjorton år. Då hade han nämligen fått en svår sjukdom. Med den saken förhöll det sig så här:

Tarakanytj, Sasjkas styvfar, hade farit bort till staden Groznyj över vintern och där gått med i ett arbetslag. Det var bönder från Rjazan som hade slagit sig ihop. Tarakanytj gjorde snickeriarbeten åt dem och han fick fullt upp. Det blev mer än han kunde klara ensam och han tog pojken till sig som hjälp — på vintern redde man sig utan Sasjka borta i kosackbyn.

Nu hade Sasjka arbetat en vecka hos styvfadern. Sabbaten var inne, arbetet lades åt sidan och man satte sig och drack te. Det var i oktober men det

var ännu milt och behagligt i luften. De öppnade ett fönster och började värma en samovar till. En tiggerska strök förbi utanför fönstren. Hon knackade på fönstret och sade:

— Gudda på er, utsocknes bönder. Här ser ni hur det är ställt, med mig.

— Hur är det ställt med dig dig, då? — sade Tarakanytj. Kom in då, din krympling.

Tiggerskan höll på och fumlade med någonting därute och så slank hon in i rummet. Hon gick fram till bordet och neg djupt. Tarakanytj tog tag i hucket på henne, slängde iväg det och for med fingrarna genom håret på henne. Tiggerskans hår var grått, rufsigt och dammigt.

— Hör du, en grann bonde är du men bråkig är du, — sade hon — det är som på cirkus när man är med dig ... Ha förbarmande med mig, gamla gumman, — viskade hon hastigt och kravlade sig upp på bänken.

Tarakanytj lade sig med henne. Tiggerskan kastade med huvudet och skrattade.

— Det regnar på gumman, — skrattade han, — så hon gror och växer...

Då fick hon syn på Sasjka, som satt och drack te vid bordet och inte vågade höja blicken mot Guds vackra värld.

— Din pojk? — frågade hon Tarakanytj.

— Ja, på sätt och vis, — svarade Tarakanytj, — det är frun mins.

— Såna ögon du gör, lilla byting där, — sade kvinnan. Se så, kom hit med dej.

Sasjka gick fram till henne — och fick sin svåra sjukdom. Men då var det ingen som tänkte på den. Tarakanytj gav tiggerskan några ben från middagen och en femkopeksslant av silver, som var mycket blank.

—Gnid den med sand, bedjerska, — blir den ännu finare. Om du lånar ut den till Gud Fader en mörk natt kommer den att lysa i stället för månen ...

Krymplingen satte på sig hucket, samlade ihop benen och gick. Två veckor senare blev allt tydligt och klart för bönderna. De led mycket av den svåra sjukdomen, kämpade sig igenom vintern och kurerade sig med örter. På våren for de hem till byn och återgick till jordbruket.

Byn låg nio verst från järnvägen. Tarakanytj och Sasjka tog vägen över fälten. Det var april och jorden låg fuktig. I de mörka hålorna glimmade smaragder. Den gröna brodden täckte marken i fina korsstygnsmonster. Från marken kom en sur lukt som från en soldathustru tidigt på morgonen. De första hjordarna strömmade nedför kullarna och fölungarna lekte mot horisontens blåa vidder.

Tarakanytj och Sasjka gick på stigar som var nätt och jämnt urskiljbara.

— Tarakanytj, kan jag inte få bli boskapsskötare i byn igen, — sade Sasjka.

— Varför det då?

— Boskapsskötarna har det så härligt.

— Nej, det tillåter jag inte, — sade Tarakanytj.

— Låt mig få göra det för Guds skull, Tarakanytj, upprepade Sasjka, alla helgon har varit herdar.

— Helgonet Sasjka, — skrattade styvfadern, har fått syfilis av den heliga jungfrun.

De passerade kröken vid Röda bron, gick förbi skogsdungen och betesplatsen och såg korset på byns kyrka.

Kvinnfolken var redan ute och bökade i trädgårdsländen och kosackerna satt i syrenbersäerna och drack vodka och sjöng. Det var ungefär en halv verst kvar till Tarakanytjs stuga.

— Gud give att allt är i sin ordning, — sade han och gjorde korstecknet.

De gick fram till stugan och kikade in genom det lilla fönstret. Det fanns ingen där inne. Sasjkas mor höll på att mjölka i ladugården. De båda bönderna smög sig ljudlöst fram. Tarakanytj gav till ett skratt och ropade bakom ryggen på kvinnan:

— Hallå Motja, Ers välborehet, sätt nu fram kvällsvard åt gästerna ...

Kvinnan vände sig om, sprang skräckslagen ut ur lagården och snodde runt på gården. Så vände hon tillbaka till sin plats, kastade sig i armarna på Tarakanytj och började snyfta.

— Du är mej just en snygg en, — sade Tarakanytj och sköt henne varligt ifrån sig. — Kalla på barnen ...

— Barnen är borta, — sade kvinnan och blev alldeles blek, började sno runt igen och föll omkull på marken. — O, Aljosjenka, — skrek hon

med hes röst, våra smättingar har gett sig iväg med benen före ...

Tarakanytj gjorde en åtbörd med handen och gick bort till grannarna. Där fick han veta att Gud hade tagit till sig både pojken och flickan förra veckan. De hade fått tyfus. Motja hade skrivit till honom, men han hade tydligen inte hunnit få brevet. Tarakanytj gick tillbaka till stugan igen. Hustrun höll på att tända i spisen.

— Nu har du allt ställt till det, Motja, — sade Tarakanytj, — det här ska du få för.

Och så satte han sig vid bordet och sörjde — och han satt och sörjde ända till det var sängdags, varken åt eller drack och gick inte ut till sina sysslor. Han satt och snarkade vid bordet, vaknade till och fortsatte snarka igen. Motja gjorde i ordning sängen för sig och mannen och åt Sasjka litet längre bort. Hon släckte lampan och lade sig tillsammans med mannen. Sasjka låg och vände och vred sig på sitt hö borta i hörnet, låg med vidöppna ögon och kunde inte sova och såg som i en dröm stugan, stjärnan i fönstret, bordskanten och seldonen under moderns säng.

Tvångssynen höll honom fången, han började fantisera och hängav sig åt sina drömmar. Han tyckte att det hängde ned två silvertrådar, tvinnade till en tjock snodd och vid snodden var fästad en vagga, en vagga av rosenträ med utsirningar. Den gungade högt över jorden och långt från himlen och silvertrådarna svängde och det glänste om dem. Sasjka låg i vaggan och luften omsvepte honom. Luften kom från fälten och var fylld av musik och de ännu omogna sädesfälten skimrade i regnbågens färger.

Sasjka njöt av sin drömsyn och blundade, för att slippa se seldonen under moderns säng. Men så hörde han ett flåsande från Motjas läger och då kom han ihåg att det var Tarakanytj som låg och bökte med hans mor.

— Hör du Tarakanytj, sade han högt, det är en sak om jag måste tala med dej om.

— Vad vill du, mitt i natten? — hördes Tarakanytjs ilskna röst. — Sov, ditt djävla as ...

— Jag svär att det är nåt viktigt, svarade Sasjka, — kom ut på gården.

Ute på gården, under den ofördunklade stjär-

nan sade Sasjka till styvfadern:

— Gör inte illa mamma, Tarkanytj, du är smittad.

— Du vet väl hurdan jag är? — frågade Tarakanytj.

— Ja, det vet jag, men har du sett hur mamma är på kroppen? Både benen och bröstet är släta och fina på henne. Gör inte illa henne, hör du det Tarakanytj. Vi är smittade, du och jag.

— Mn lille vän, sköt ditt och håll dig undan för mig. Här har du en tjugokopeksslant, gå och lägg dej och se till att du nyktrar till igen ...

— Jag bryr mej inte om nån tjugokopeksslant, mumlade Sasjka, — låt mig få gå och bli boskaps-skötare ...

— Det går jag inte med på, — sade Tarakanytj.

— Låt mej få det, — mumlade Sasjka, — annars talar jag om för mamma hur det är med oss. Varför ska man göra henne illa, som har sån kropp ...

Tarakanytj vände sig bort, gick in i lidret och hämtade en yxa.

— Ditt helgon där, — viskade han, — jag ska göra pinan kort med dej, Sasjka ...

— Hugg inte ner mej för en kvinnas skull, — sade pojken knappt hörbart och böjde sig mot styvfadern, — ha förbarmade med mej och lät mej få bli boskapsskötare ...

— Fan ta dej, — sade Tarakanytj och slängde yxan, ge dej iväg och bli boskapsskötare då.

Och så gick han tillbaka in i stugan igen och tillbringade natten med sin hustru.

Redan samma morgon gick Sasjka till kosackerna och tog anställning hos dem och alltsedan dess arbetade han som boskapsskötare i deras by. I hela trakten berömde man honom för hans goda sinnelag och av byborna fick han namnet "Sasjka Kristus" och tjänsten som boskapsskötare skötte han utan avbrott ända till dess att han blev inkallad till militärtjänst. Gamla skröpliga bönder sökte upp honom ute på betesmarkerna för att få en pratstund med honom och fruntimren kom också ut till honom när de behövde ta igen sig litet och vila sig från hårdhänta husbönder och Sasjkas kärleksfulla omtänksamhet och sjukdomen som han led av gjorde att aldrig någon kunde förarga sig på honom. Redan

första krigsåret blev Sasjka inkallad. Han tillbringade fyra år i kriget och återvände till byn vid en tidpunkt då den var i händerna på vita trupper. Sasjka lät övertala sig att bege sig till byn Platovskaja, där man höll på att organisera ett förband mot de vita. En före detta underofficer, Semjon Michajlovitj Budjonnyj, hade befälet över förbandet och han hade tre bröder hos sig, Emeljan, Lukjan och Denis. Sasjka begav sig till Platovskaja och där avgjordes hans öde. Han var med i Budjonnyjs regemente, i hans brigad, i hans division och i Första ryttararmén. Han var med om befrielseåret mot det hjältemodiga Tsaritsyn, förenade sig med Vorosjilovs tionde armé, kämpade vid Voronezj, vid Kastornaja och vid Generalsbron över Donets. Under polska fälttåget fick Sasjka tjänstgöra vid trossen därför att han hade blivit sårad och räknades som oduglig till aktiv krigstjänst.

Ja, så var det. Det var helt nyligen som jag blev bekant med Sasjka Kristus och flyttade över mina pinaler i hans kärra. Ofta har vi mött gryningsljuset och betraktat aftonrodnaden tillsammans.

Och varje gång krigets nyckfullhet förenat oss har vi satt oss tillsammans på kvällen på gräsvallen utanför en stuga eller kokat te i skogen i en ned-sotad kastrull eller sovit tillsammans på ett nys-laget fält med den hungriga hästen tjudrad vid ett av våra ben.

MATVEJ RODIONYTJ PAVLITJENKOS LEVNADSBEKRIVNING

Landsmän, kamrater, kära bröder! Låt mig i hela mänsklighetens namn få berätta den röde generalen Matvej Pavlitjenkos levnadsöde. Han var boskapsskötare, den där generalen, boskaps-skötare på godset Lidino, hos herr Nikitinskij och han vaktade herrns svin ända tills livet begåvade honom med galoner, och med dessa galoner försedd började Matjusjka vakta hornboskapen. Och vem vet — hade han blivit född i Australien, vår Matvej, ja då, mina vänner, är det inte omöjligt att han hade upphöjts till elefantvaktare. Om det nu bara inte hade varit så olyckligt att det inte går att uppbringa några elefanter här i vårt Stavropolguvernement. Uppriktigt sagt finns det inga större djur än bufflar här i vår vidsträckta pro-

vins. Och bufflar är ingenting att ha för en stackars trashank — vi ryssar har inget nöje av att plåga sådana kreatur. Nej för oss föräldralösa pojkar duger ingenting annat än hästar, hästar till evigt bruk, som vi långsamt kan plåga tills de stupar i ett dike och själen långsamt rinner ur kroppen ...

Ja, så går jag där med mina hornprydda kriter. På alla håll är jag omringad av kor, mjölken står som en tjock dunst kring mig så att jag luktar som ett sönderskuret juver, ungtjurarna går runt omkring mig, musgrå ungtjurar. Friheten uppenbarar sig för mig på fälten, det knastrar i gräs-havet. himlen öppnar sig över mig som ett flerradigt dragspel, i Stavropol-guvernemetet är den mycket blå, förstår ni. Ja, så där går jag och vallar min hjord och när jag inte har annat att göra går jag och blåser i kapp med vinden på min herdepipa tills en gubbe kommer och säger till mig:

— Hör du, Matvej, — sa han, — du ska gå till Nastja.

— Varför det, säger jag. — Farbror skojar med mej kanske? ...

— Nej, gå du, säger han, — hon vill det.

Och så gick jag till henne.

— Nastja! — säger jag och blodet gör mig alldeles mörk i ansiktet. — Nastja, skojar du med mej?

Men hon hör inte på vad jag säger utan springer ifrån mig och springer allt vad hon orkar och jag springer med henne ända tills vi är på betesmarkerna, halvdöda, röda, med andan i halsen.

— Matvej, — säger Nastja till mig — för tre söndagar sen när du gick med fiskarna ner till stranden gick du och hängde med huvudet. Varför gick du och hängde med huvudet? Var du ledsen för nånting? Svara mej ...

Och jag svarar henne:

— Nastja, — svarar jag, — jag kan inte svara på det, mitt huvud är inte nåt gevär, det är varken korn eller sikte på det, men hur det är med mitt hjärta, det vet du, det är tomt, det är bara mjölk i det, det är hemskt vad det luktar mjölk om mej ...

Och Nastja blir ganska till sig när jag säger så där, det kan jag se på henne.

— Jag kan svära på, säger hon och kiknar av skratt, skrattar för full hals ut över hela stäppen.

Det är som trumvirvlar. — Jag kan svära på att du går och blinkar åt flickorna ...

Och när vi hade pratat dumheter ett tag gifte vi oss kort därefter. Och så levde vi tillsammans, Nastja och jag, så gott vi kunde, och vi kunde ganska bra. Vi hade varmt hela natten, och på vintern hade vi varmt. Hela långa natten gick vi nakna och gnuggade oss mot varandra. Vi levde rövare ända tills den där gubben kom till mig för andra gången.

— Matvej, — sade han, — det var inte länge sen herrn höll på med frun din, han tar henne nog vad det lider, herrn ...

Då sa jag:

— Nej, gamle man, förlåt mej. Gör han det ska jag slå in skallen på dej.

Och gubben lade benen på ryggen förstås och jag tillryggalade denna dag med mina egna ben tjugo verst. Ja, jag avverkade en ansenlig vägsträcka den dagen, och på kvällen uppenbarade jag mig på godset Lidino hos den glade herrn, Nikitinskij. Han satt i sitt gemak, gubben och höll på att ta sönder tre sadlar — en engelsk, en dragon-

sadel och en kosacksadel. Jag stod som fastklistrad i dörröppningen. En hel timmes tid stod jag där och tryckte, och ingenting hände. Men då gav han mig en blick.

— Vad vill du? — sa han.

— Jag vill göra upp.

— Har du nånting i sinnet mot mej?

— Nej, men jag önskar att jag hade.

Så vände han bort blicken och bredde ut sina röda sadeltäcken på golvet. De var rödare än tsarens flaggor, dessa sadeltäcken, och gubben ställde sig på dem och började skrocka som en tupp.

— Låt de fria vara fria, — skrockade han, — jag har varit på alla era mammor, ni rättrogna, och ni kan få göra upp om ni vill, men hör du min lille Mitjusja är det inte möjligen så att du är skyldig mej lite?

— Hi-hi, — svarade jag, — ni är allt en riktig skojare ni! Annars är det kanske jag som har arbetslön jag att fordra ...

— Arbetslön, — skriker herrn och slår omkull mig, sparkar mig och ger mig den ena örfilen ef-

ter den andra, arbetslön säger du, nå men oket då, har du glömt det där oket som du slog sönder för mig, var är det nånstans?

— Ditt ok ska du få, — svarar jag min herre och riktar mina troskyldiga ögon mot honom och står framför honom på knä, lägre än det lägsta på jorden — ditt ok ska du få tillbaka, men du ska inte pressa mej med dina fordringar, gamle man, vänta lite ...

Ja, och sen förstår ni, gamla vänner och kamrater från Stavropol, sen fick jag jag gå och vänta på mina fordringar i fem år, fem långa år gick förloerade för mej, förtappade. Men så kom året aderton till mej, förtappade. Det kom ridande på eldiga hingstar och det hade många vagnar med sig och alla möjliga sånger. Ja, aderton, vad du är kär för mej. Ska jag aldrig mer få uppleva dej igen, aderton, min käresta ... Vi har slösat bort dina sånger, druckit ur ditt vin och fastställt hur sann du är, och det är bara dina skrivare kvar. Ack, min käresta! Inte var det väl skrivarna som flög fram över Kuban dessa dagar och befriade generaler från deras själar på ett stegs avstånd. Matvej

Rodionytj låg då i sitt blod vid Prikumsk, och till godset Lidino var det fem verst. Och jag begav mig iväg dit ensam, utan min avdelning, och jag steg in i huset, tyst och stilla.

Det satt några lokala myndighetspersoner där inne, som Nikitinskij just höll på att bjuda på te och ställa sig in hos, men när han fick se mig ändrade han min och jag tog av mig mössan för honom.

— God dag, — sade jag till de församlade, — god dag, god dag. Tar herrn emot mej som gäst, eller hur ska vi ha det?

— Vi ska ha det lugnt och anständigt, — svarade en av männen som av talet att döma var lantmätare, — vi ska ha det lugnt och anständigt, men du, kamrat Pavlitjenko ser ut som om du hade ridit lång väg, du är alldeles smutsig i ansiktet. Vi här i lokala myndigheten blir riktigt rädda när vi ser dig. Varför ser du ut så där?

— Jo, det ska jag säga er, kallblodiga lokala myndighet, det är därför att min kind har bränt i ansiktet på mej i fem långa år, den har bränt i skyttegraven, och när jag har varit med kvinn-

folk, och den kommer att bränna på domens dag. På domens dag, — säger jag och ser på Nikitinskij liksom med vänlig min, men han har inga ögon, bara ett par klot mitt i ansiktet —, det är som om någon hade klämt dit dem mitt under pannan på honom. Med de där kristallkloten blinkade han åt mig på ett sätt som skulle vara vänligt, men som i stället var mycket hemskt.

— Matjusjka, — säger han till mig, — vi kände ju varandra en gång i världen, och min hustru, Nadezjda Vasiljevna, som förlorat förståndet efter allt som hänt, hon var ju snäll mot dig och du tyckte ju mest om henne av allihopa. Skulle du inte vilja träffa henne nu, när det blivit mörkt för henne?

— Kanske, det, — säger jag och så går vi in i ett annat rum. han och jag, och där börjar han gripa tag i mina händer, först den högra och sen den vänstra.

— Matjusjka, — säger han, — är du mitt öde eller inte?

— Nej, — säger jag, — spar dina ord. Gud har vänt sig bort från oss, trälar; ödet är bara svek

och livet är inte värt en kopek. Spar dina ord och hör på Lenins brev i stället, om du har lust ...

— Är det ett brev till mig, Nikitinskij?

— Ja, just till dig, — och så slår jag upp en tom sida i orderboken och läser, fastän jag är analfabet ända till botten av min själ. ”I folkets namn, — läser jag, —och för att bereda kommande släkten ett lyckligare liv, befäller jag härmed Pavlitjenko, Matvej Rodionytj att efter eget gottfinnande beröva diverse personer livet...” Ja, — säger jag, — det var Lenins brev till dig ...

Och han säger: nej!

— Nej, — säger han, — Matjusjka, även om livet går åt helvete och blodet blivit billigt i det apostoliska ryska riket kommer du ändå att få så mycket du vill ha och min slocknande blick glömmet du snart. Är det inte bättre att jag visar dig ett litet gömställe ...?

— Visamig det, — säger jag, — det kanske blir bättre.

Och så gick vi genom rummet igen, han och jag, ner i vinkällaren och där tog han bort en tegelsten och bakom tegelstenen tog han fram ett skrin. Där låg det ringar och halsband, ordnar och

en pärlinfattad helgonbild. Han slängde till mig skrinet och blev alldeles blek i ansiktet.

— Det är ditt, säger han, — tag hand om Nikitinskijs skyddshelgon och ge dig i väg till ditt näste i Prikumsk ...

Då tog jag tag i honom, tog honom vid strupen och i håret.

— Men vad ska jag göra med kinden då, — säger jag, — hur ska det bli med kinden, goa vänner?

Då började han skratta alldeles för högt och försökte inte göra sig lös.

— Sjakalsamvete, — säger han och sliter sig inte lös. Jag talar med dig som med en officer i ryska imperiet, men ni era trälar har vargblod i er ... Skjut på mig, din hund ...

Men jag sköt inte på honom, några skott var jag alls inte skyldig honom. Jag släpade bara upp honom i salen. Där uppe i salen höll Nadezjda Vasiljevna till, spritt sprängande galen. Hon gick omkring med en dragen sabel och betraktade sig själv i spegeln. När jag kom insläpande med Nikitinskij sprang hon och satte sig i en fätölj. Hon

hade en sammetskrona på huvudet, prydd med fjädrar. Hon satt värdigt och skyldrade med sabeln för mig. Då trampade jag på Nikitinskij, min herre. Jag trampade på honom en timme eller längre och under den timmen lärde jag känna livet helt och fullt. Genom att skjuta, skulle jag vilja säga, genom att skjuta gör man sig kvitt en människa — ett skott är rena barmhärtigheten mot honom och en förbannad lättnad för en själv, genom att skjuta när man inte in i själen, var den nu finns och hur den nu yttrar sig hos människan. Men jag brukar inte skona mig, jag brukar trampa på min fiende en timme eller mer, jag önskar lära känna livet hur det nu är, vårt liv ...

KYRKOGRÅRDEN I KOZIN

Kyrkogården i en liten judisk stad. Assyrien och Österlandets hemlighetsfulla förmultning på de stäppgräsbevuxna volynska fälten.

Slipade grå stenar med trehundraåriga inskrifter. Grova reliefer, uthuggna i graniten. Fiskar och får över en döds-kalle. Rabbiner med pälsmössor och skärp om den smala midjan. Under de ögonlösa ansiktena de lockiga skäggens förstenade väglinjer. Där bredvid, under en ek, som splittrats av blixten, står rabbi Azraels grav, han som dödades av Bohdan Chmelnytskyjs kosacker. Fyra generationer vilar i detta gravvalv, fattigt som en vattenbärares hydda och den övervuxna inskriptionen besjunger dem, vältalig som en beduins bön:

”Azrael, Ananias son, Jehovas läppar.

Elia, Azraels son, som gått i envig med förgät-

enheten.

Wolf, Elias son, prinsen som rövades från Toran i sin nittonde vår.

Juda, Wolfs son, rabbin i Kraków och Prag.

O död, egenkäre och lystne tjuv, varför kunde du inte skona oss, för en gångs skull?”

PRISJTJEPÄ

Jag är på väg till Leszniów, där divisionsstaben är förlagd. Som färdkamrat har jag fortfarande Prisjtjepa — en ung kubankosack, oförfärdig drummel, utstött ur kommunistiska partiet, blivande lumphandlare, bekymmersfri syfilitiker och jovialisk lögnhals. Han har en fin hallonfärgad tjerkesrock och en luddig kapuschong som hänger ned på ryggen. Han berättar om sig själv under färden ...

För ett år sedan flydde Prisjtjepa från de vita. Som hämnd tog de hans föräldrar som gisslan och mördade dem. Grannarna lade beslag på deras kvarlåtenskap. När de vita hade jagats bort från Kuban återvände Prisjtjepa till sin fäderneby.

Det var morgon, gryning. Ljudet av sovande bönder fyllde den tjocka syrliga luften, Prisjtjepa hade lånat en av kronans kärror och for runt i byn

för att samla ihop sina grammofoner, trästänkor och handdukar som hans mamma broderat. Han kom ut på bygatan i svart kosackkappa med en krokig dolk i skärpet. Kärran kom sakta rullande bakom. Prisjtjepa gick från granne till granne, och hans fotsulor lämnade blodiga avtryck efter sig. I de stugor där han fann föremål som tillhört hans mor eller något av faderns pipskaft lämnade han efter sig sig ihjälstuckna gummor, hundar hängande över brunnarna och ikoner. nedsmorda med dynga. Byborna sög på sina pipor och följde med dyster min hans framfärd. De unga kosackerna spred sig ut över stäppen och räknade. Summan växte och byn teg. Efter avslutat värv, återvände Prisjtjepa till sitt ödelagda föräldrahem och började ställa upp de återtagna möblerna i den ordning han var van från barndomen att se dem och lät hämta brännvin. Han stängde in sig i stugan, drack i två dygn, grät och gick löst på borden med sabeln.

Tredje natten fick byn se rök stiga upp ur Prisjtjepas stuga. Bränd och trasig vacklade han ut ur stallet med kon, satte revolvern i munnen

på henne och fyrade av. Marken rykte under honom, en blå ring av eld steg upp ur skorstenen och försvann och i stallet vrälade den kvarlämnade ungtjuren. Eldskenet lyste som en söndag. Prisztjepa lösgjorde hästen, hoppade upp i sadeln, rev ut en lock ur sitt hår och kastade in i elden och försvann.

HISTORIEN OM EN HÄST

Savitskij, vår divisionschef, hade en gång tagit en vit hingst från Chlebnikov, chefen för första skvadronen. Det var en häst med extravaganta, ehuru något hårda yttre former, som då föreföll mig litet tunga och klumpiga. Chlebnikov fick i utbyte ett svart sto av icke så oäven ras och med behaglig gång. Men han behandlade stoet illa, törstade efter hämnd i väntan på att hans stund skulle komma, och stunden kom.

Efter det misslyckade juli-fälttåget, då Savitskij blev förflyttad till etappreserven, ingav Chlebnikov en ansökan till arméstaben med anhållan att få tillbaka sin häst. Stabschefen fogade följande resolution till ansökan: "Ifrågavarande hingst återställes ursprunglig ägare". Chlebnikov jublade och tillryggalade hundra verst för att träffa Savitskij, som vid den tiden bodde i Radziwillow,

en av kriget vanställd liten håla som liknade en gammal trasmamsell. Han levde ensam, den avsatte divisionschefen, stjärtslickarna från staberna kände inte igen honom längre. Stjärtslickarna från staberna fiskade efter stekta kycklingar i arméchefens leenden och vände föraktfullt ryggen åt den frejdade divisionschefen.

Omvärvd av parfym, till det yttre lik Peter den store, levde han i onåd tillsammans med kosackkvinnan Pavla, som han hade tagit från en judisk intendent, och tjugo fullblod, som vi betraktade som hans egendom. Solen lät sitt sken flöda över hans gårdsplan och bländades av kraften i sina egna strålar, fölungarna kivades högljutt om sina mammors spenar och stalldrängarna stod med våta ryggar och siktade havre i gamla slitna kastmaskiner. Plågad av sin rättskänsla och eggad av sitt hämndbegär styrde Chlebnikov kosan rakt mot den barrikerade gården.

— Känner ni igen mig? — frågade han Savitskij, som låg och vilade på höet.

— Jag har visst sett dig nånstans, — svarade

Savitskij med en gäspning.

— Då är det bäst ni tar del av den här resolutionen från stabschefen, — sade Chlebnikov i bestämd ton, — och jag ska be er, kamrat i reserven, att ni ser på mig med officiella ögon ...

— Jaha, — mumlade Savitskij i försonligare tonfall, tog papperet och började läsa det, överdrivet långsamt. Så kallade han plötsligt till sig kosackkvinnan, som sysslade med att kamma sitt hår i den svala skuggan i dörröppningen.

— Pavla, — sade han, — nu har du ta mej tusan stätt och kammat dej ända sen i morse ... Hur skulle det vara att sätta i gång samovaren ...

Kosackkvinnan lade ifrån sig kammen, tog håret i händerna och slängde det över axlarna.

— Hela dan går du på me mej, Konstantin Vasiljevitj, — sade hon med ett lättjefullt och befallande leende, — än e de de ena å än e de de andra ...

Och så gick hon fram till divisionschefen på sina högklackade skor, med gungande bröst, som rörde sig som djur i bur.

— Hela dan går du på me mej, — upprepade

kvinnan med strålände min och började knäppa skjortan över bröstet på divisionschefen.

— Än är det det ena och än är det det andra, — skrattade divisionschefen, reste sig och omfamnade Pavslas sluttande axlar och vände sig plötsligt mot Chlebnikov med ett ansikte som var alldeles livlöst.

— Jag är ännu vid liv, Chlebnikov, — sade han och kramade kosackkvinnan, — ännu kan mina ben gå, ännu kan mina hästar springa, ännu kan mina händer nå dig, och min lilla kanon värms av min kropp ...

Han drog fram revolvern som han hade liggande mot bara kroppen och gick fram mot chefen för första skvadronen.

Denne gjorde helomvändning och skyndade i väg med klirrande sporrar, liksom en ordonnans som just mottagit stafetten och tillryggalade på nytt hundra verst för att träffa stabschefen, men denne ville inte veta av Chlebnikov.

— Det är klart med ditt ärende, — sade stabschefen. Jag har låtit dig få hingsten tillbaka och nu har jag viktigare saker att tänka på ...

Han ville inte lyssna på Chlebnikov och lät äntligen den avvikande chefen återgå till sin skvadron. En hel vecka hade Chlebnikov varit borta. Under den tiden hade vi varit förlagda i skogarna kring Dubno. Där hade vi slagit läger och haft det bra. Chlebnikov kom tillbaka söndagen den tolfte på morgonen, vill jag minnas. Han bad mig om bläck och papper, en hel bunt. Kosackerna hyvlade till en stubbe åt honom och så lade han sin revolver och papperen på stubben och satt sedan och skrev ända till kvällen och förbrukade en massa papper.

— En riktig Karl Marx, — sade skvadronens kommissarie till honom på kvällen. Vad är det du skriver för någonting, fan ta dig?

— Jag skriver om alla möjliga saker som jag tänker på i samband med min ed, — svarade Chlebnikov och räckte kommissarien en förklaring om utträde ur Kommunistiska partiet.

”Kommunistiska partiet”, — hette det i denna förklaring, — ”grundades, förmodar jag, för att bringa glädje och obegränsad rättvisa och måste också ta hänsyn till småfolket. Nu kommer jag till

den vita hingsten, som jag tog från bönderna fastän de gjorde oerhört motstånd och som var väldigt mager och eländig och många av kamraterna gjorde sig lustiga över honom, men jag bet ihop tänderna och brydde mig inte om att dom skrattade så där och jag fick hingsten på fötter igen för jag är nämligen, ser ni, specialist på vita hästar och jag ger dom de krafter jag har kvar efter det imperialistiska kriget och inbördeskriget och såna där hingstar känner min hand och jag kan också känna deras stumma behov, men det svarta stoet som man tvingade på mig, henne kan jag inte känna och inte heller stå ut med, det kan mina kamrater intyga så att det inte händer flera olyckor. Och alldenstund partiet nu inte kan ge mig tillbaka min rättmätiga egendom som resolutionen säger har jag ingen annan utväg än att skriva nedanstående förklaring under tårar, som inte anstår en knekt men som rinner i alla fall och skär i hjärtat, skär sönder hjärtat så att det blöder...”

Detta och mycket annat stod skrivet i Chlebnikovs förklaring. En hel dag var han sysselsatt med

att skriva den och den blev mycket lång. Kommissarien och jag kämpade med den en hel timme och tog oss igenom den ända till slutet.

— En sån dumbom, sade kommissarien och rev sönder papperet, — kom efter kvällsvarden, så ska vi ha ett samtal om den här saken.

— Jag behöver inga samtal med dej, — svarade Chlebnikov med en rysning, — du har spelat bort mej, kommissarie.

Han stod och darrade, stod i givakt utan att röra sig ur fläcken och såg sig om som om han övervägde åt vilket håll han skulle fly. Kommissarien gick fram till honom men han var inte tillräckligt kvick i vändningarna. Chlebnikov slet sig loss och rusade i väg allt vad han orkade.

— Spelat bort! — skrek han med vild röst, klättrade upp på stubben och började slita av sig jackan och riva sig på bröstet.

— Slå till mej, Savitskij, — skrek han och föll omkull, — slå till mej med detsamma!

Vi släpade in honom i ett tält, med kosackernas hjälp. Vi kokade te och rullade cigaretter åt honom. Han rökte och darrade hela tiden. Först

fram på kvällen lugnade sig vår chef. Han sade ingenting mera om sin vansinniga förklaring, men en vecka senare for han till Rovno, undergick läkarundersökning och hemförlovades som invalid, eftersom han hade sex sår.

Det var så vi förlorade Chlebnikov. Jag sörjde över detta, därför att Chlebnikov var en stillsam man, med en karaktär som liknade min egen. Han var den ende i skvadronen som ägde en samovar. När det var lugnt vid fronten brukade vi dricka te tillsammans. Vi hade samma passion, han och jag. Båda såg vi världen som en äng i maj, en äng där det gick kvinnor och hästar.

KONKIN

Vi smulade sönder polackerna bortom Belaja Tserkov. Vi smulade sönder dem så att träden böjde sig. Jag fick en smäll redan på morgonen, men jag hankade mig mig fram någotsånär. Det började lida mot kvällen. Jag hade förlorat känningen med brigadchefen och av hela proletariatet hade jag summa fem kosackgossar med mig. Runt omkring oss slogs man som popen och hans hustru. Blodet droppade från mig och det rann nedför länderna på hästen. Med ett ord sagt — eller kanske två...

Vi hade lämnat skogen bakom oss, Spirka Zabutj och jag, och då fick vi se — fina fisken ... På högst trehundra famnars håll var det nånting som det rök och dammade om, antingen en stab eller en transport. En stab vore inte så dumt — en transport vore ännu bättre. Grabbarna såg ut som

trashankar och skjortorna täckte inte ens det allra nödvändigaste.

— Zabutyj, — sade jag till Spirka, för djävulen och hans mormor, nu är det du som har ordet, — det är deras stab som lättar ankar därborta ...

— Saken är klar, det är staben, — sade Spirka, — men, men — vi är två och dom är åtta

— Kör i vind, Spirka, — sade jag — jag tänker knäppa ner byxorna på dom i alla fall ... Kom an ska vi slåss för den sura gurkan och världsrevolutionen ...

Och så satte vi i gång. Det var åtta sabelbärare inalles. Två stycken prickade vi med våra puffror. Och en tredje såg jag Spirka komma släpande med till Duchonins stab för tullvisitering. Självtog jag korn på ässet. Ett hallonfärgat äss, grabbar, med kedja och guldrova. Jag tryckte honom mot en gård där det var fullt med äppelträd och bigarräer. Hästen som ässet satt på vaggade med stjärten som en köpmansdotter men stannade i alla fall. Då slängde herr generalen tyglarna och tog korn på mej med sin mauser och gjorde hål i benet på mej.

”Jaså, på det viset, — tänkte jag, — det blir väl din tur också, att lägga benen i vädret . . .”

Jag satte till alla klutar och puttade in två laddningar i hästkraken. Det var synd om hingsten. Det var en liten bolsjevik i den där hingsten, en riktig liten bolsjevik. Röd som en kopparslant, med en svans som en kulkärve, med ben som bågsträngar. Jag tänkte: den ska jag föra levande till Lenin, men därav blev intet. Jag likviderade den där hästen. Den bröt samman som en fästmö och mitt trumfäss störtade ur sadeln. Han slängde sig åt sidan och vände sig om en gång till och gjorde ett nytt draghål i min figur. Nu hade jag alltså fått tre utmärkelser för tapperhet i fält.

”Oj, oj, oj, — tänkte jag, — om det vill sig illa kan han råka skjuta ihjäl mig av misstag. . .”

Jag galopperade fram till honom och han hade redan fått fram sabeln och tårarna rann utefter kinderna på honom, vita tårar, människomjolk.

— Jag kommer att få Röda Stjärnans orden för din skull! — ropade jag. Ge upp, ers högvälborehet, medan jag ännu är i livet!

— Kan inte, — svarade gubben, du hugger ner mig...

Då dök plötsligt Spiridon upp framför mig som ur tomma intet, badande i svett och med ögonen hängande på trädar framför truten.

— Vasja, — skrek han, — det är för djävligt så många jag har gjort kål på. Och så har du en general med broderier på, den skulle jag gärna ta kål på också.

— Dra du åt helvete, — sade jag till Zabutyj och blev förbannad, — dom här broderierna har kostat mig blod.

Och med mitt sto drev jag in generalen i en lada, som det var hö eller något sänt i. Det var tyst därinne, mörkt och svalt.

— Min herre, — sade jag, — lugna sig, gubbe lilla, ge upp nu så ska vi ta igen oss lite, du och jag ...

Och han står där och flämtar vid väggen och torkar sig i pannan med sina röda fingrar.

— Kan inte, — sade han, — du slår ihjäl mig, jag lämnar min sabel bara till Budjonnyj ...

Budjonnyj skulle jag alltså skaffa hit åt honom. Död och pina! Jag ser att gubben är på väg att säcka ihop.

— Min herre, — ropade jag med gråten i hal-

sen och började skära tänder, — jag ger er mitt ord som proletär att jag är högsta chefen här. Du hittar inga galoner på mig, men det är inget fel på min titel. Här är min titel — musikalisk excentriker och salongsbuktalare från staden Nizjnij ... staden Nizjnij nere vid Volgafloden

Nu vaknade den lilla djävulen i mig. Generalsögonen framför mig blinkade som små lampor. Ett rött hav öppnade sig framför mig. Förolämpningen brände som salt i ett sår. Jag såg att gubben inte trodde mig. Ja, grabbar, jag knep ihop munnen, drog in magen, tog ett tog djupt andetag, på det där gamla sättet, som vi gamla krigare brukar göra därhemma i Nizjnij Novgorod och visade min konst för den polske ädlingen.

Då bleknade den gamle mannen, tog sig för hjärtat och satte sig ner.

— Tror du nu på Vaska excentrikern, kommissarie vid tredje oövervinneliga kavalleribrigaden?

— Kommissarie? — skrek han.

— Just det, — sade jag.

— Kommunist? — skrek han.

— Just det, — sade jag.

— I min sista stund, — skrek han, — när jag tar mitt sista andetag, säg mig min kosackvän, — är du kommunist eller ljuger du?

— Jag är kommunist, — sade jag.

Då satte sig min gubbe på marken och kysste nån slags amulett han hade, bröt sabeln mitt itu och tände två lampor i ögonen, två lampor som lyste över den mörka stäppen.

— Förlåt mig, sade han, — jag kan inte ge mig åt en kommunist, — och tar mig i hand. — Förlåt mig, — sade han, — och hugg ner mig som en riktig soldat ...

Den här historien berättades för oss en gång under en rast av Konkin, politisk kommissarie i Norra kavalleribrigaden, trefaldigt dekorerad med Röda Fanans orden. Han berättade den på sitt vanliga skämtsamma sätt.

— Och vad blev det för resultat av ditt samtal med den där herremannen?

Vad det blev för resultat? ... Det var en hedersman. Jag bugade mig för honom en gång till, men han satte sig på tvären. Vi tog hans papper, vi tog hans pistol och sadeln han hade, den där kufen,

den sitter jag på än i dag. Och sen kände jag att det droppade allt värre och värre av mig och jag blev så förbannat trött, stövlarna var fulla med blod, jag orkade inte me honom längre ...

— Gjorde ni er kvitt gubben, alltså?

— Ja, tyvärr.

BERESTETJKO

Vi var på väg från Chotin till Berestetjko. Soldaterna satt och halvsov i sina höga sadlar. Sängen porlade som en sinande bäck. Förvridna lik låg utströdda över de tusenåriga gravhögarna. Bön-der i vita skjortor tog av sig mössorna för oss. Divisionschefen Pavlitjenkos mantel fladdrade över staben som en mörk fana. Den yviga kapuschongen var slängd över manteln, den krokiga sabeln hängde vid sidan.

Vi passerade kosackernas gravhögar och Bohdan Chmelnytskyjs vaktorn. En gubbe med bandura¹⁾ kröp fram bakom en gravsten och sjöng med späd röst om kosackernas fornstora dar. Vi hörde tysta på sången, sedan vecklade vi ut våra standar och under tonerna av en skrällande

1). Ukrainskt stränginstrument med sju strängar. Övers. anm.

marsch trängde vi in i Berestetjko. Invånarna hade satt järnstänger över fönsterluckorna, och tystnaden, den allsmåttiga tystnaden, hade bestigit sin småstadstron.

Jag råkade få kvarter hos en rödhårig äinka, som var genompyrd av änkesorg. Jag tvättade av mig resdammet och gick ut på gatan. På lyktstolparna satt det tillkännagivanden om att divisionskommisarien Vingadov skulle tala om Kominterns andra kongress samma kväll. Alldeles utanför mitt fönster förberedde sig några kosacker på att skjuta en gammal jude med silverskägg för spioneri. Gubben tjöt och försökte komma loss. Då tog Kudrja från kulsprutetrop-
pen hans huvud och satte det under armhålan. Juden blev tyst och spärrade ut benen. Kudrja drog med högra handen fram en dolk och stack försiktigt in den i gubben utan att stänka ner sig. Sen knackade han på den stängda fönsterluckan.

— Om det är nån som är intresserad, — sade han, — kan han komma och hämta honom. Det går för sig. . .

Och kosackerna försvann bakom hörnet. Jag

gick efter dem och började se mig om i Berestetjko. Det är mest judar där men det finns en hel del ryska garvare i utkanterna. De bor i små prydliga vita hus med gröna fönsterluckor. I stället för vodka dricker dessa ryssar öl eller mjöd, odlar tobak i sina köksträdgårdar och röker den i sina långa krokiga pipor som galiziska bönder.

Seder och bruk har börjat luckras upp i Berestetjko, men är fortfarande fast rotade här. Förgreningar från tre århundraden spirar fortfarande gröna och friska i den gamla varma myllan. Judarna har här med profitens trådar bundit samman ryska bönder, polska paner och tjeckiska kolonister med fabrikena i Łódź. De var smugglare, de främsta här i gränsområdet och nästan alltid sega försvarare av sin tro. Chassidismen höll denna oroliga befolkning av krögare, gårdfarihandlare och mäklare i hårda bojor. Pojkar i kaftaner trampar fortfarande den urgamla vägen till chassidskolan och gummorna kommer fortfarande med sina unga fästmör till tsadiken under brinnande böner och fruktsamhet.

Judarna bor i rymliga hus, målade med vit eller

urvattnad blå färg. Den andefattiga arkitekturen har sekelgamla traditioner. Bakom huset utbreder sig stora uthus i två, ibland tre våningar. Där blir det aldrig någon sol. Dessa uthus, som gör ett obeskrivligt dystert intryck, ersätter våra kringbyggda gårdar. Hemliga gångar leder till källare och stall. Under kriget tog man sin tillflykt till dessa katakomber för att skydda sig mot kulor och plundringar. Där hopades under många dagar avskräde och kreatursspillning. Katakomberna fylldes av skräck och förtvivlan, blandad med den sura stanken från exkrementer.

Det är fortfarande en ohjälplig stank i hela Berestetjko, en dunst av rutten sill slår emot en från dess invånare. Den lilla staden ligger där och stinker i väntan på nya tider, och i stället för mänskliga varelser vandrar det omkring missfoster och vrakspillror från gränstraktens hemsökelse. När dagen gick till ända drog jag mig, fylld av äckel, utanför staden upp på kullen till grevarna Raciborskis slott — Berestetjkos forna ägare.

Aftonrodnadens stillhet färgade gräset blått

runt slottet. Månen steg upp över dammen, grön som en ödla. Från fönstret kunde jag se grevarna Raciborskis egendomar — ängar och humleplanteringar, insvepta i skyrningens vattrade slöjor.

I slottet bodde förr en sinnesrubbad nittioårig grevinna med sin son. Hon plågade och förföljde sin son för att han inte hade skänkt den slocknande ätten några arvingar. Bönderna berättade för mig att grevinnan brukade slå honom med kuskens piska.

Där nere på torget samlades man till möte. Det kom bönder, judar och garvare från stadens omgivning. Över dem ljöd Vinogradovs eldande stämma och klirrandet av hans sporrar. Han talade om Kominterns andra kongress, och jag vandrade längs murarna där nymfer med tomma ögonhålors dansade i ring. I ett hörn på golvet som trampats av många fötter fann jag en bit av ett gulnat brev. Där stod med halvt utplånat bläck:

”Berestechko, 1820. Paul, mon bien aimé, on dit que l’empereur Napoleon est mort, est-ce vrai? Moi, je me

sens bien, les couches ont été faciles, notre petit héros achève sept semaines . . .”¹⁾

Där nere ljuder divisionskommissariens stämma oavbrutet. Han talar med eldande övertygelse till förvirrade stadsbor och utplundrade judar:

— Det är ni som har makten. Allting här är ert. Det finns inga paner längre. Nu övergår jag till val av Revolutionskommittén ...

1) ”Berestetjko 1820. Käraste Paul, det sägs att kejsar Napoleon är död. Är det sant? Jag mår bra och hade en lindrig förlossning, vår lille hjälte har just fyllt sju veckor”.

SALT

”Käre kamrat redaktör. Jag måste skriva och berätta om efterblivna kvinnor som gör oss mycket skada. Hoppas att ni när ni reste runt fronten och gjorde anteckningar inte underlät att besöka den avsigkomna stationen Fastov som ligger bortom sol och måne, i landet ingenstans. Jag har förstas varit där, druckit hembryggt öl, men bara fuktat mustascherna som det heter. Om nämnda station kunde man skriva åtskilligt, men som man säger på landet, man ska inte bära omkring herrskapets dynga. Därför ska jag bara tala om det som jag jag sett med mina egna ögon.

Det var en stilla härlig natt för ungefär en vecka sen när vårt gamla beprövade armétåg stannade där, fullastat med soldater. Alla brann vi av iver att tjäna det allmännas bästa och vi var på väg till Berditjev. Men då märkte vi att tåget inte kom ur

fläcken, Gavrilka ville inte köra längre och vi undrade varför vi gjorde uppehåll här. Det här uppehållet fick faktiskt väldigt stor betydelse för det allmänna på grund av att det uppträdde hamstrare på den där stationen. Dessa farliga fiender, bland vilka också befann sig många representanter för det kvinnliga könet uppträdde på det fräckaste sätt mot järnvägsmyndigheterna. Dessa farliga fiender klättrade oförfärat upp i vagnarna, kilade upp på taken på vagnarna, snodde fram och tillbaka och ställde till trassel och i vars och ens händer figurerade det där inte helt okända saltet, ända upp till femti kilo i varje säck. Men de där säckbärarnas triumf blev inte långvarig. Soldaternas initiativ att kravla sig ut ur vagnarna gav de hårt ansatta järnvägsmyndigheterna tid att hämta andan. Endast representanterna för kvinnokönet blev kvar på platsen med sina knuten.

Av medlidande lät soldaterna en del kvinnor sätta sig i de varma vagnarna, men en del släppte de inte in. Också i vår, andra plutonens vagn, fanns det två flickor och när första signalen gick

kom det fram ett manhaftigt fruntimmer till oss med ett litet barn på armen och sa:

— Låt mig få komma upp, snälla kosacker, hela kriget har jag gått omkring på stationerna och slitit ont med mitt spädbarn på armen och nu ville jag så gärna få komma till min man, men med järnvägen är det hopplöst. Tycker ni inte att jag förtjänade det, kosacker?

— Vad den saken beträffar, — sade jag till henne, som plutonen här bestämmer så kommer det att bli för er. — Och vänd till plutonen talade jag om som det var att här var det ett präktigt kvinnfolk som bad att få följa med för att hälsa på sin man och att hon faktiskt hade ett litet barn och jag frågade om de gick med på att hon fick följa med eller inte?

— Låt henne komma in, — ropade grabbarna, —efter oss behöver hon inte nån man! ...

— Nix, — sade jag till grabbarna i hövlig ton, —beslutet hedrar plutonen, men jag är litet förvånad att höra såna råa ord från er. Tänk på att ni har varit barn själva en gång hos era egna mammor och då tycker jag ni borde begripa att man

inte får tala på det där sättet ...

Och kosackerna började överlägga sinsemellan och tyckte nog att jag, Balmasjev, hade talat ganska övertygande och började låta kvinnan komma in i vagnen och hon klättrade in och verkade mycket tacksam och alla var så rörda över mina ord att de tävlade om att bjuda henne plats:

— Sätt sig här, mor lilla, här i hörnet och pyssla om ungen så där som mammor ska göra och det är ingen som kommer att röra er där i hörnet och så kan ni komma välbehållen fram till er man som ni önskar, och vi hoppas att ni tar vara på er avkomma ordentligt så vi får avlösning. Det är ju så att det gamla blir äldre och äldre och det är ont om ungdomar. Vi har sett mycket elände både förr och nu, och hungern har tryckt ner oss och kölden har bränt oss. Men ni kan sitta här och vara alldeles lugn ...

När tredje signalen ljöd satte tåget sig i rörelse. Och den härliga natten spände upp sitt tält. Och i tältet satt stjärnorna som små oljelampor. Och soldaterna satt och tänkte på nätterna och de gröna stjärnorna hemma i Kuban och tankarna fladd-

rade omkring som små fåglar. Och hjulen dunkade och dunkade ...

När det gått en tid och natten fick vaktavlösning och de röda trumslagarna slog revelj på sina röda trummor då kom kosackerna fram till mig när de såg att jag satt och inte kunde sova och var försänkt i dystra tankar.

— Balmasjev, — sade kosackerna till mig, — varför är du så dyster och varför sover du inte?

— Förlåt så mycket, kamrater, men jag måste faktisk tala ett par ord med den där kvinnan ...

Och så reste jag mig, darrande i hela kroppen, från min liggplats där sömnen hade flytt som vargen för en flock ilskna hundar och gick fram till henne och tog upp barnet ur hennes armar, lindade av blöjorna och fick se en präktig femtonkilossäck med salt under blöjorna.

— Det där var ett intressant barn, pojkar, som inte vill ha spenar och inte blöter ner sig och inte stör folk som vill sova ...

— Förlåt, snälla söta kosacker, — säger kvinnan och faller mig kallblodigt i talet, — det är inte jag som lurat er, det är min olycka som är skuld till det.

— Balmasjev ska förlåta din olycka, — svarade jag kvinnan, — Balmasjev lider inte så mycket av den, Balmasjev säljer för samma pris som han köper. Men se på de där kosackerna som berömde dig för att du är en mor som gör sin plikt mot republiken. Se på de där två flickorna som sitter och gråter för allt vad de har fått lida under natten, se på våra fruar som sliter ut sig nere på Kubans slätter utan sina män och på deras ensamma män också som är så illa därän att de måste ge sig på flickor som råkar komma i vägen för dem ... Och dig rör de inte, ditt luder, fastän du hade förtjänat det. Se på vårt ryska land, som har det så eländigt ...

Då säger hon:

— Saltet mitt har jag blivit av med och jag kan gärna säga er som sanningen är. Ryssland bryr ni er inte om, det är judarna ni räddar, Lenin och Trotskij ...

— Det är inte judarna det gäller, ditt skadedjur. Judarna har inte med det här att göra. Lenin ska jag inte alls tala om, men vad Trotskij beträffar så är han en tapper son till en guvernör i Tam-

bov och fastän han hör till en annan klass så har han gått med arbetarklassen. De arbetar som djur för att hjälpa oss att få vår frihet, men ni, ert avskyvärda kräk, är mera kontrarevolutionär än en vit general som sitter på sitt fullblod och hotar oss med sin skarpslipade sabel ... En sådan där general syns från alla håll och det arbetande folket har bara en tanke — att hugga ner honom men ni, oberäkneliga medborgare, med era intressanta barn som varken behöver mat eller potta, — ni är lika osynliga som loppan, men ni bara suger och suger och suger ...

Och jag måste faktiskt erkänna att jag tog och slängde den där kvinnliga medborgaren av tåget i full gång, nedför järnvägsvallen. Men hon var stor och stark och satte sig upp, viftade med kjolarna och fortsatte sin oförskämda väg fram. Och när jag såg den där oskadade kvinnan och det obeskrivliga ryska landet runt omkring henne och fälten som inte hade några ax och de våldtagna flickorna och alla kamraterna som var på väg till fronten och hur många som inte skulle komma tillbaka därifrån då ville jag hoppa av

vagnen och göra slut på mig själv eller henne. Men kosackerna tyckte synd om mig och sade:

— Ge henne en kula.

Och då tog jag ner min trogna bössa från vägen och utplånade denna skamfläck från den arbetande jordens och republikens ansikte.

Och härmed vill vi, soldater från andra plutonen, svära inför er, käre kamrat redaktör och inför er, kära kamrater på redaktionen, att vi utan förskonande ska ta itu med alla förrädare som vill föra oss till undergångens brant och vända strömmen och täcka vårt Ryssland med lik och vissnat gräs.

För alla soldater i andra plutonen — Nikita Balmasjev, soldat i revolutionen.”

EN KVÄLL

O, ryska kommunistiska partiets stadgar! Du har lagt din snabba räls tvärs igenom de ryska berättelsernas surdeg. Tre ungarshjärtan, brinnande som Jesus från Rjazan har du omvänt till medarbetare i "Röda kavalleristen", du har omvänt dem för att de varje dag ska kunna skriva en hurtfrisk tidning, fylld av mod och grovkornigt skämt.

Den starrögde Galin, den lungsiktige Slinkin, Sytjev med sitt ljumskbräck sitter och yrar i det sterila dammet bakom fronten och sprider sin tidnings uppror och eld bland tappra kosackgossar på permission och slöddret i reserven som kallar sig polska tolkar och bland flickorna som skickats med politiska avdelningens tåg från Moskva för att undergå hälsokur.

Först frampå natten är tidningen färdig — stubinträden som man sätter under armén.

Provinssolens skelögda lampa slocknar, tryckeriets fladdrande ljus brinner okuvligt som en feberhet maskin. Och då, frampå natten, kommer Galin ut ur vagnen, darrande av alla stygn som hans obesvarade kärlek till vår tågsväterska Irina gett honom.

— Förra gången, — säger den smale, bleke och halvblinde Galin, — förra gången, Irina, talade vi om hur Nikolaus den blodige blev nedskjuten av statliga Jekaterinenburgsproletariatet. Nu ska vi fortsätta med några andra tyranner som dött som hundar. Peter III blev strypt av Orlov, hans hustrus älskare. Paul blev söndersliten av sina hovmän och sin egen son. Nikolaus med käppen tog gift, hans son stupade första mars, hans sonson söp ihjäl sig ... Allt det där måste Irina veta ...

Och medan hans tomma öga förälskat blickar upp mot Irina fortsätter Galin oförfärat att genomsnoka förolyckade kejsares gravkammare. Kutryggig sitter han, belyst av månen, som hänger högt däruppe som en fräck fridstörare, tryckpressarna dunkar nånstans i närheten av honom och radiostationen är klart belyst. Tryckt mot

kocken Vasilijs skuldra lyssnar Irina på det entoniga och fäniga kärleksjollret, och däruppe ovanför släpar sig stjärnorna fram genom himlens svarta sjögräs. Tvätterskan sitter och nickar, gör korstecknet över sina tjocka läppar och ser på Galin med stora ögon ...

Bredvid Irina sitter Vasilij och gäspar med sin stora trut, full av förakt för människosläktet som alla kockar. Kockar har ju mycket att göra med döda varelsers kött och levande varelsers glupskhet och därför söker kockarna i politiken sådant som inte har med dessa företeelser att göra. Så är det också med Vasilij. Han drar upp byxorna ända till bröstvärtorna och frågar Galin om olika kungars civillista och om tsardöttrars hemgift och säger, med en gäspning:

— Natten lider, Irina lilla, säger han. — Det är en dag i morgon också. Dags att gå och klämma löss ett tag. . .

Och så stängde de dörren till köket och lämnade Galin ensam med månen som hängde högt däruppe som en fräck fridstörare ... Mitt emot månen, i en backe vid den slumrande dammen

satt jag med glasögon på näsan, bulor på halsen och omlindade ben. Med min förvirrade poetiska hjärna satt jag där och tuggade på klasskampen när Galin ere4kom fram till mig med sina glimmande starrögon.

— Galin, — sade jag, överväldigad av självömkan och ensamhet, — jag är sjuk, det är inte långt kvar för mig, och jag är trött på att vara här i vårans ryttararmé...

— Ni är en riktig sillmjölke, — svarade Galin och klockan på hans magra handled visade ett på natten.

— Ni är en sillmjölke och det är vår eviga lott att dras med er, sillmjölkar ... Hela partiet går med förklän som är nedsölade med blod och skit. vi skalar av kärnan åt er. Det dröjer inte så länge förrän ni får se den där avskalade kärnan och då tar ni fingret ur näsan och sjunger om det nya livet på ett ovanligt språk, men till dess ska ni sitta och vara tysta, era sillmjölkar, och inte krypa omkring och gnälla under våra stolar.

Han drog sig närmare mig och rättade till bandaget som hade lossnat över mina variga sår och lät huvudet sjunka ner över sitt gäsbröst.

Natten tröstade oss i våra sorger, en lätt bris svalkade oss, som en moders kjol. och gräset därnere glittrade friskt och daggvätt.

Maskinerna, som dundrade i tågtryckeriet. gnisslade till och tystnade, gryningen ritade sina konturer vid himlaranden och dörren till köket knarrade och öppnades på glänt. Fyra tjockhälade fötter stack ut i kylan. och vi fick se Irinas älskande vader och Vasilij's stortå med sin krokiga, svarta nagel.

— Vaniljok, — min lilla blåklint ¹⁾ — viskade fruntimret med trånsjuk röst, — gå bort från sängen nu, din bråkstake ...

Men Vasilij bara vred på hälen och kröp närmare.

— Rytтарarmén, — fortsatte Galin, — Rytтарarmén är ett socialt fokus, som vårt partis centralkommitté inrättat. Revolutionens kurva har kastat de fria kosackerna i främsta linjen. De är genompyrda av många fördomar, men centralkommittén ska rykta dem med järnborste ...

Och Galin började tala om Första rytтарarméns

1. "Vaniljok", av Irina använt som smekform för Vasilij, betyder även "blåklint". Övers anm.

politiska uppfostran. Han talade länge, med entonig röst, mycket klart. Han blinkade med sitt starröga.

AFONKA BIDA

Vi kämpade vid Leszniów. Det fientliga kavalleriet reste sig som en vägg överallt. Den polska strategins stålfjäder drogs upp med olycksbådande gnissel. Vi började bli trängda. För första gången under hela fälttåget fick vi känna på den djävulska skärpan i flankattacker och genombrott i ryggen — hugg med samma vapen som vi själva så lyckligt hade betjänat oss av.

Fronten vid Leszniów hölls av infanteriet. I de ojämnt uppkastade löpgravarna hukade sig ljushåriga barfota bönder från Volynien. I går hade detta fotfolk tagits direkt från plogen för att bilda en infanterireserv åt ryttararmén. Bönderna begav sig villigt i väg med största ihärdighet. Deras flåsande bonderaseri imponerade till och med på Budjonnyjs gossar. Deras hat mot polska godsägare var gjort av ett osynligt, men slitstarkt material.

Under krigets andra period, när våra krigsrop inte längre gjorde intryck på fienden och när kavallerichocker var omöjliga mot den nedgrävda motståndaren borde det här hemgjorda infanteriet ha varit till nytta för ryttararmén. Men bristerna var alltför stora. Det var bara en på tre som tilldelades gevär, och patronerna passade inte till gevärens kaliber. Vi måste ge upp företaget och folkuppbådet hernförlovades.

Men låt oss återvända till striderna vid Leszniów. Fotfolket hade grävt ner sig tre verst från den lilla staden. En kutryggig yngling med glasögon gick framför deras linjer med sabeln dinglande vid sidan. Han avancerade med små hoplande steg, med en min, som om stövlarna skavde honom. Denne hetman ur böndernas led, vald av dem och älskad av dem, var jude, en närsynt judeyngling med talmudistens lungsiktiga och spända ansikte. I striderna visade han försiktig tapperhet och en kallblodighet som erinrade om en drömmares tankspriddhet.

Klockan var tre en julidag. Det var högt i tak. Regnbågsfärgade sommarträdar glimmade i sol-

gasset. Bortom kullarna blänkte helgdagsgranna rader av uniformer och hästmanar, flätade med band. Ynglingen gav tecken att man skulle inta försvarsställning. Bönderna kom springande i sina bastofflor och intog sina ställningar. Men det visade sig vara falskt alarm. Det var Maslaks¹⁾ brokiga skvadroner som kom ridande på landsvägen till Lesniów. Deras magra men kända springare kom i sakta skritt. På förgyllda stänger med sammetstofsar fladdrade magnifika standar i de glödande dammpelarna. Ryttarna red majestätiskt i kall oberördhet. Det rufsiga fotfolket kröp fram ur sina hål och följde med gapande mun den makliga processionens spänstiga elegans.

I täten på regementet red brigadechefen Maslak på en krakbent stäpphäst. Han var försupen och blodsprängd och stank av feta kroppsvätskor och hans buk låg som en stor katt på den försilvrade sadelbågen. När han fick syn på fotfolket blev han röd av förtjusning och kallade till sig plutonchefen

1), Maslakov — chef för fjärde divisionens första brigad, oförfärdig partisan, som snart blev förrädare mot sovjetmakten.

Afonka Bida. Plutonchefen gick hos oss under smeknamnet "Machno" på grund av hans likhet med lillefar. De viskade någonting till varandra — chefen och Afonka. Sedan vände sig plutonchefen mot första skvadronen, böjde sig ned och kommenderade halvhögt: "Framåt!" Kosackerna övergick plutonvis till trav. De eggade på hästarna och galopperade mot skyttegravarna, där infanteristarna fröjdade sig åt anblicken.

— Gör klart för strid! — ljöd Afonkas sorgsna stämma liksom ur fjärran.

Maslak harklade sig, hostade och red med förnöjd min åt annat håll och kosackerna gick till anfall. Det stackars fotfolket försökte fly, men det var för sent. Kosackerna lät redan piskrappen hagla över deras trasiga rockar. Ryttarna kretsade runt, runt på fältet och hanterade sina nagajkor med stor skicklighet.

— Vad gör ni så där för? — ropade jag till Afonka.

— Bara på skoj, — svarade han, skruvade sig i sadeln och drog fram en pojkvasker som försökte gömma sig i buskarna.

— Det är bara skoj! — skrek han och gick löst på den skräckslagna pojken.

Förlustelsen avbröts, när Maslak, blid och majestätisk, vinkade med sin feta hand.

— Infanterister, stå inte där och gapa! — röt Afonka och rätade stolt på sin bräckliga kropp. — Ut och fånga löss, infanterister ...

Kosackerna skrattade och återintog formeringen. Infanteristarna hade lagt benen på ryggen. Skyttegravarna var tomma. Det var bara den kutryggige juden som stod kvar på sin plats, uppmärksam och högdraget betraktande kosackerna genom sina glasögon.

Från Leszniów-hället fortsatte elden oavbrutet. Polackerna höll på att omringa oss från alla sidor. I kikare kunde man se enstaka spanare som kom galopperande ut ur staden, dök upp och försvann som nickdockor. Maslak formerade skvadronen och spred den på bägge sidorna av vägen. Över Leszniów lyste himlen, oändligt tom som den brukar vara när det är fara på färde. Juden böjde huvudet bakåt och gav en sorgsen och gäll signal med sin visselpipa. Och infanteriet, det

genompryglade infanteriet, återgick till sina ställningar.

Kulorna haglade över oss. Brigadstaben kom inom räckhåll för kulspruteelden. Vi störtade oss in i skogen och trängde igenom snårskogen på högra sidan om landsvägen. Sönderskjutna grenar och kvistar knastrade under oss. När vi hade tagit oss ut ur buskaget var kosackerna inte längre kvar på sin gamla plats. På divisionschefens order hade de avtagat till Brody. Det var bara bönderna kvar och de bet ifrån sig med enstaka gevärsskott. Afonka som också blivit efter satte iväg för att hinna fatt sin pluton.

Han red alldeles intill dikeskanten, höll uppsikt åt alla håll och vädrade i luften. Elden lätade för ett ögonblick och kosacken ville utnyttjadetta andrum och satte av i full galopp. I samma ögonblick genomborrade en kula halsen på hans häst. Han red ytterligare ett hundratal steg och här, mitt ibland oss, vek sig frambenen under hästen och den störtade till marken.

Afonka drog utan brådska fram sin klämda fot under stigbygeln. Han satte sig på huk och stack

in sitt bronsfärgade finger i såret. Så reste sig Blida och kastade en trött och sorgsen blick mot den lysande horisonten...

— Farväl, Stepan, — sade han med stel röst, gick ett steg ifrån det döende djuret och böjde sig djupt ned över det, — hur ska jag kunna komma tillbaka till min stilla kosackby utan dig?... Vad ska jag ta mig till med din broderade sadel? Farväl, Stepan, — upprepade han högre, rösten kvävdes och han pep som en fångad mus och började tjuta. Våra öron nåddes av det bubblande tjutet och vi fick se hur han knixade som ett hysteriskt fruntimmer i kyrkan. — Nej, jag finner mig inte i mitt öde, — skrek han och tog händerna från sitt likbleka ansikte, — nu ska jag gå och slakta det fördömda polska packet! Utan förbarmande. Tills dom drar sin sista suck och till deras gudmoders sista blodsdroppe... Det lovar jag dig. Stepan och svär vid alla mina kära bröder därhemma.

Afonka lade ansiktet mot såret och tystnade. Hästen såg med sina djupa skimrande lilafärgade ögon på sin herre och lyssnade på Afonkas krampaktiga snyftningar, sjönk in i ljuv dvala och lät

den hängande mulen glida över marken och som två rubinröda spännremmar sprutade blodet fram över bröstet, som var inbäddat i vita muskler.

Afonka låg orörlig. Maslak trippade fram till hästen på sina tjocka ben, stack in revolvern i örat på den och fyrade av. Afonka sprang upp och vände sitt koppärriga ansikte mot Maslak.

— Samla ihop seldonen, Afanasij, — sade Maslak vänligt, — och gå till ditt förband...

Från vår utkikspunkt fick vi se hur Afonka, böjd under tyngden av sin sadel, rödmosig i ansiktet som nyuppskuret kött vacklade fram till sin skvadron, oändligt ensam över fältens rykande öken.

Först sent på kvällen träffade jag honom vid trossen. Han hade lagt sig att sova på den forvagn där hans ägodelar låg — sablar, vapenrockar och perforerade guldmynt. Plutonchefen låg med sammanbiten mun, och huvudet som var fullt med torkade blodrester dinglade över sadelknappen som på en korsfäst. Bredvid honom låg seldonen från den döda hästen, kosacktravarens sinnrika brokiga klädnad — bröststycken med

svarta fransar, svansremmar besatta med färgade stenar och betseltyg med silverbeslag.

Mörkret tätnade mer och mer. Forvagnarna ringlade fram utefter vägen till Brody. Små stjärnor blinkade i Vintergatan och avlägsna byar brann i nattens svala djup. Ställföreträdande skvadronchefen Orlov och Bitsenko med de långa mustascherna satt på Afonkas vagn och kommenterade hans olycka.

— Han hade med sig den där hästen ända hemifrån, — sade Bitsenko med de långa mustascherna, — Var ska han få tag i en sån häst igen?

— En häst — är en vän, — svarade Orlov.

— En häst — är en far, — suckade Bitsenko, — räddar ens liv ideligen. Bida är förlorad utan sin häst . . .

På morgonen var Afonka försvunnen. Striderna vid Brody började och slutade. Nederlag förbyttes i tillfällig seger och vi fick vara med om divisionschefsbyte, men någon Afonka syntes fortfarande inte till. Det var bara ett hotfullt mummel i byarna efter Afonkas vilda och grymma hämndetåg, som visade var hans mödosamma

väg hade gått fram.

— Han tänker skaffa sig en häst, — sade man om plutonchefen i skvadronen och under långa kvällar hörde jag många berättelser om detta bistra och vilda härnadståg.

Soldater ur andra förband stötte ihop med Afonka tiotals verst från våra positioner. Han satt i bakhåll och väntade på eftersläntrande polska kavallerister eller genomströvade skogarna för att få tag i hästhjordar som bönderna hade gömt. Han satte eld på byar och sköt ned polska byfogdar för att de höll sig undan. Våra öron nåddes av ekon av denna rasande envigeskamp, rykten om den ensamme vargens utfall mot hopen.

Ännu en vecka gick. Dagarnas bistra upplevelser utplånade ur vårt medvetande alla berättelser om den dystre Afonkas djärva bedrifter och vi började glömma "Machno". Så spreds ett rykte att han hade blivit nedstucken i en skog av galiziska bönder och samma dag som vi tågade in i Berestetjko gick Emeljan Budjak från första skvadronen till divisionschefen och undrade om han kunde få överta Afonkas sadel och gula filt.

Emeljan tänkte uppträda med den nya sadeln på paraden, men det blev inte så.

Vi tågade in i Berestetjko den 6 augusti. I täten på vår division såg man den nye divisionschefens asiatiska livrock och röda kappa. Levka, en oförfärdig stjärtslickare kom efter, ledande ett rassto. En militärmarsch ekade hotfullt och utdraget genom de slingrande sjabbiga gatorna. Gamla förfallna gränder, en pittoresk skog av fallfärdiga bjälkar och plankor utbredde sig över hela staden. Stadens kärna, söndergnagd av tidens tand, mötte oss med en doft av beklämmande förfall. Smugglare och religiösa svärmare höll sig inne i sina mörka, rymliga stugor. Det var bara ringaren Ludomirski som tog emot oss vid kyrkan i sin gröna syrtut.

Vi gick över floden och trängde in i stadens ytterområde. När vi närmade oss prästbostället kom Afonkaridande bakom en vägkrök på en ståtlig hingst.

— God dag, god dag, — brummade han, trängde undan några soldater och intog sin plats i ledet.

Maslak harklade sig, med blickarna riktade mot den färglösa himlaranden och yttrade utan att

vända sig om:

— Var har du tagit den där hästen?

— Det är min, — svarade Afonka, rullade en cigarett och slickade hastigt igen den.

Den ene efter den andre av kosackerna red fram till honom och hälsade. Där vänstra ögat hade suttit pryddes hans koppärriga ansikte av en röd och otäck jättestor bula.

Morgonen därpå slog sig Bida lös. I kyrkan slog han sönder Sankt Valentins relikskrin och försökte spela på orgeln. Han bar en jacka, som var utskuren ur en blå matta med en lilja broderad på ryggen och hans svettiga lugg var kammad ner över det uppsvällda ögat.

Efter middagen sadlade han hästen och fyrade av sin bössa mot de sönderslagna fönstren i grevarna Raciborskis slott. Kosackerna bildade en halvcirkel omkring honom ... De ryckte hästen i svansen, kände på benen och räknade tänderna.

— Skaplig häst, — sade Orlov, skvadronchefens ställföreträdare.

— Hästen är prima, — medgav Bitsenko med de långa mustascherna.

HOS SANKT VALENTIN

Vår division intog Berestetjko i går afton. Staben inkvarterades i prästen Tuzinkiewicz's hus. Utklädd till fruntimmer hade Tuzinkiewicz flytt från Berestetjko innan våra trupper ryckte in i staden. Om honom vet jag bara att han i fyrtiofem år umgåtts med vår Herre i Berestetjko och att han var en bra präst. När stadens invånare vill få oss att förstå det säger de: judarna älskade honom. Under Tuzinkiewicz's tid blev den gamla kyrkan restaurerad. På trehundraårsdagen var restaureringen färdig. Då kom biskopen hitresande från Zjtomir. Prelater i sidenskrudar höll bön framför kyrkan. stormagade och utstrålande välvilja stod de som klockor i det daggvåta gräset. Från kringliggande byar kom undergivna floder strömmande. Bönderna böjde knä och kysste händerna, och på himlafästet flammade aldrig tidi-

gare skådade moln. Himmelska flaggor fladdrade till den gamla kyrkans ära. Biskopen kysste Tuzinkiewicz på pannan och kallade honom Berestetjkos fader, *pater Berestecka*.

Allt det där berättade man i staben på morgonen när jag höll på att gå igenom rapporterna från vår flankklonn, som hade utfört spaningar mot Lw6w, i Radzich6w-området. Jag satt och läste papperen medan ordonnansernas snarkningar bakom ryggen på mig gav vittnesbörd om vår eviga hemlöshet. Skrivarna, surögda av brist på sömn, satt och skrev ut divisionsorder, åt gurka och nös. Först fram på förmiddagen blev jag fri, gick fram till fönstret och fick se Berestetjkos kyrka — vit och majestätisk. Den lyste i det kalla solljuset som ett porslinstorn.

Förmiddagens blixtar reflekterades mot dess glänsande fasader. Från de ärggröna kupolerna sträckte sig inbuktade linjer ner mot marken. Rosenfärgade ådror glödde i gavelfältets vita sten och högst upp var det kolonner, smala som vaxljus. Då fick jag till min förvåning höra orgeln spela och i samma ögonblick uppenbarade sig i dörren

till staben en gumma med utslaget gult hår. Hon rörde sig som en hund med brutet ben, hoppade omkring och var nära att falla omkull. Hennes pupiller var överdragna med blindhetens vita fukt och fulla av tårar. Orgeltonerna flödade mot oss, än tunga och dröjande, än lätta och snabba. Deras flykt var mödosam och ekot av dem var klagande och utdraget. Gumman torkade tårarna med sitt gula hår, satte sig på golvet och började kyssa mina stövlar och knän. Orgeln blev tyst och började sedan gapskratta nere i basen. Jag tog gumman vid handen och såg mig omkring. Skrivarna satt och knackade på maskin, ordonanserna snarkade med ökad intensitet och deras sporrar trängde in i filten under sammetsöverdraget på sofforna. Gumman kysste ömt mina stövlar och omfamnade dem som om de hade varit små barn. Jag släpade henne med mig till utgången och stängde dörren om oss. Kyrkan reste sig framför oss, bländande som en scendekoration. Sidodörrarna var öppna och på de polska officerarnas gravar låg det hästkranier.

Vi skyndade in på kyrkogården, gick igenom

en mörk passage och kom in i ett kvadratisk rum som låg intill altaret. Där höll Sasjka till, 31:a regementets sjuksyster. Hon höll på och grävde i några sidentyger som låg slängda på golvet därinne. Den unkna doften av brokad, kringströdda blommor och förruttnelse nådde hennes skäl-vande näsborrar, retande och eggande. Det kom in några kosacker i rummet. Skrattande tog de tag i Sasjkas hand och slängde ned henne i högen av tyg och böcker. Sasjkas kropp, som var frisk och blomstrande och luktade som köttet av en nyslaktad ko, blottades och under hennes uppdragna kjol visade sig en ryttarinnas kraftiga och välformade ben. Kurdjukov, en vild sälle, satte sig grensle på Sasjka och hoppade upp och ned som om han hade suttit i sadeln, och låtsades tillfredsställa sina lustar. Hon stötte bort honom och rusade ut genom dörren, och först då gick vi förbi altaret in i kyrkan.

Den var fylld av ljus, den här kyrkan, fylld av dansande solstrålar, luftiga pelare, och en slags kylig glädje. Hur skall jag någonsin kunna glömma tavlan som hängde där vid sidoaltaret och som

Apolek hade målat? Det är på den tavlan de tolv rosiga apostoliska fäderna vagnar det lilla knubbiga lindebarnet Jesus. Han spretar med tårna, kroppen glänser av svett. Barnet ligger och sprattlar på sin lilla rygg, där fettet ligger i valkar och tolv apostlar i kardinalshattar böjer sig över vaggan. Deras ansikten är så slätrakade att de nästan är blå och deras eldröda kappor är uppknäppta över magen. Apostlarnas ögon tindrar av visdom, beslutsamhet och glädje, över deras munvinklar svävar ett fint småleende, på deras dubbelhakor har planterats glödande vårtor, röda som rädisor i maj.

Den här kyrkan i Berestetjko hade sin egen förföriska syn på människosläktets lidanden. I detta tempel mottog helgonen sitt dödsstraff, pittoreska som italienska sångare och bödlarnas svarta hår glänste som Holofernes skägg. Där ovanför altaret fick jag också se den gycklande framställningen av Johannes, också det ett verk av Apoleks kätterska och berusande konst. Denna bild framställer en Döpare med en dubbeltydig och stilla skönhet, för vars skull konungars frillor är redo

att offra sin redan till hälften förlorade ärbarhet och sitt överdådiga liv.

Först lade jag inte märke till spåren av förstörelse i kyrkan eller också föreföll de mig obetydliga. Det var bara den heliga Valentins relikskrin som var förstört. Stycken av den sönderfallna vaddstoppningen låg utströdda under den och helgonets skrattretande ben, som mest av allt liknade hönsben. Ja, Afonka Bida spelade fortfarande på orgeln. Han var full, Afonka, full och sönderslagen. Först i går kväll hade han återvänt till oss med sin av bönderna erövrade häst. Afonka försökte envist frambringa en marsch ur orgeln, men någon sökte med sömnig röst avråda honom: ”Sluta med det där, Afonka, nu går vi och k äkar”. Men kosacken slutade inte — Afonka hade många visor på sin repertoar. Varje ton blev en visa, och alla tonerna kom lösryckta från varandra. Visans sammanpressade melodier varade bara ett ögonblick och övergick genast i en annan ... Jag lyssnade, medan jag såg mig omkring — spåren av förstörelse föreföll mig obetydliga. Men det tyckte inte pan Ludomirski, klock-ringa-

ren i Sankt Valentins kyrka och make till den blinda gumman.

Ludomirski dök upp någonstans ifrån. Han gick in i kyrkan med fasta steg och sänkt huvud. Gubben kunde inte förmå sig att kasta ett skynke över de kringspridda relikerna, därför att en man med hans ringa värdighet inte fick ta befattning med heliga ting. Ringaren föll på de blå stenplattorna i golvet och lyfte upp huvudet och hans blå näsa stack upp som en flagga över ett lik. Den blå näsan darrade ovanför honom och i samma ögonblick började sammetsdraperiet vid altaret röra sig och drogs åt sidan. En nisch öppnade sig och djupt därinne mot bakgrunden av en molnhöljd himmel sprang en skäggprydd figur i brandgul kaftan — barfota, med sönderslagen och blödande mun. Ett hest tjut skar i våra öron. Mannen i den brandgula kaftanen förföljdes av Hatet och höll just på att bli upphunnen. Han sträckte ut handen för att värja sig mot slaget och blodet flöt i en purpurröd ström från handen. Kosackpojken som stod bredvid mig upphävde ett skrik, vände sig bort och sprang fastän det inte fanns

någon anledning att springa därför att den där figuren i nischen bara var Jesus Kristus — den märkligaste bild av Frälsaren jag sett i hela mitt liv.

Pan Ludomirskis frälsare var en krullhårig jude med toviggt skägg och låg rynkig panna. Hans infallna kinder var målade med karmin och över ögonen som var hopknipna av smärta välvde sig smala röda ögonbryn.

Munnen var uppsliten som mulen på en häst och hans polska kaftan var omgjordad med ett dyrbart skärp och under kaftanen stack det fram små porslinsfötter — målade, nakna och genomstungna av silverspikar.

Pan Ludomirski stod bredvid statyn i sin gröna syrtut. Han höjde sin vissna hand mot oss och förbannade oss. Kosackerna spärrade upp ögonen under sina halmluggar. Med dånande röst uttalade ringaren i Sankt Valentins kyrka sitt anatema över oss på klingande latin. Så vände han sig om, föll på knä och omfamnade Frälsarens fötter.

När jag kom tillbaka till staben satte jag upp en

rapport till divisionschefen om dessa kränkningar mot befolkningens religiösa känslor. Det kom order om att kyrkan skulle stängas och de skyldiga förhöras och ställas inför krigsrätt.

SKVADRONCHEFEN TRUNOV

Vi förde det sönderskjutna liket av Trunov, vår skvadronchef, till Sokal på förmiddagen. Han hade stupat i en strid med fientliga flygplan på morgonen. Alla Trunovs skador var i ansiktet, kinderna var fulla av sår och tungan utsliten. Vi tvättade av den dödes ansikte så gott vi kunde för att han skulle se mindre skräckinjagande ut och lade en kaukasisk sadel vid huvudänden på kistan, och så grävde vi en grav på en hedersplats — i stadsträdgården, mitt i staden, alldeles vid katedralen. Vår skvadron infann sig sig där till häst, regementsstaben och divisionens politiske kommissarie. Och när katedralens klocka visade två gav vår gamla skröpliga kanon första salut. Den saluterade den döde skvadronchefen med alla sina tre tum, den gav full salut och vi bar kistan till den öppna graven. Kistlocket var

öppet, den klara middagssolen lyste på det långa liket och dess mun som var full med sönderslagna tänder, och de nyputsade stövlarna, som var lagda i givaktställning.

Soldater! — sade regementschefen Puatjov, såg på den döde och ställde sig vid kanten av graven. — Soldater! — sade han med darrande röst och ställde sig i givakt. — Vi begraver Pasja Trunov, den världsberömda hjälten. Vi ger Pasja vår sista hedersbevisning...

Och så lyfte Pugatjov sina av sömnlöshet in-flammerade ögon mot himlen och framsade med hög röst ett tal om döda soldater i Första ryttararmén, om denna stolta falang som med historiens hammare slår på framtidens städ. Pugatjov höll sitt tal med mycket hög röst, kramade hårt om fästet till sin tjetjenska sabel och sparkade upp marken med sina slitna stövlar och silversporrar. Efter talet spelade musikkåren "Internationalen" och kosackerna tog avsked av Pasjka Trunov. Hela skvadronen satt upp till häst och fyrade av en salva i luften, tretumskanonen dundrade för andra gången och vi skickade tre kosacker efter

kransen. De satte av i sporrsträck och fyrade av sina karbiner, kastade sig ur sadlarna, utförde konstridning och kom tillbaka med hela fång av röda blommor. Pugatjov strödde ut blommorna vid graven och vi började gå fram till Trunov för att kyssa honom för sista gången. Jag rörde med mina läppar vid hans klarnade panna, som var inramad av sadeln och gick ut i staden, ut i det gotiska Sokal, som låg i blått dis och galizisk dys-terhet.

Till vänster om parken utbredde sig stora torget, kantat av gamla synagogor. Judar i trasiga kaftaner grälade och väsnades. En del av dem — de ortodoxa — förkunnade Adasses lära, Rabbinen från Bels; de ortodoxa i sin tur angreps av de moderata chassiderna, som var anhängare till rabbinen Juda från Hussjatin. Judarna disputerade om Kabbala och nämnde i sina dispyter namnet Elia, den store talmudisten från Vilna, chassidernas förföljare ...

Glömska av krig och skottlossning gick chassiderna ända därhän att de förbannade Elias namn, översteprästen från Vilna, och jag, som

var tyngd av sorgen efter Trunov gav mig också i lag med dem och började skräna i kapp med dem för att lindra min smärta. Då fick jag se en galizier, lång och utmärklad som Don Quijote.

Den här galiziern var klädd i vit linneskjorta, som räckte honom till hälarna. Han var klädd som för begravning eller nattvard och han ledde en liten raggig ko vid ett rep. På den jättestora kroppen satt ett litet lättroligt ormhuvud; det täcktes av en bredbrättad halmhatt och gungade hit och dit. Den stackars kon kom gående efter; han förde henne med viktiga min och hans långa benrangel avtecknade sig som en galge mot den lysande himlen.

Med högtidliga steg passerade han torget och svängde in på en krokig tvärgata som var fylld med tjocka kväljande dunster. I de halvt nedbrunna husens eländiga kök stökade judinnor, som såg ut som gamla negresser, judinnor med oformligt stora bröst. Galiziern gick förbi och stannade längst bort i gränden framför ett raserat hus.

Framför husets fasad, vid en förvriden pelare satt en smed, en zigenare, och skodde hästar.

Zigenaren gick löst på hovarna med sin hammare så att det flottiga håret fladdrade om huvudet på honom, visslade och log. Några kosacker stod omkring honom med sina hästar. Min galizier gick fram till smeden, gav honom, utan att säga ett ord, en handfull stekta potatisar. Utan att se på någon av de kringstående vände han sig om och gick.

Jag skulle just gå efter honom när jag blev hejdad av en kosack som just hade fått sin häst skodd. Han hette Seliverstov, den där kosacken. Han hade lämnat Machno en gång och tjänstgjorde nu i 33:e kavalleriregementet.

— Ljutov, — sade han och tog mig i hand, — du bråkar med alla, du har fan i kroppen, Ljutov, — varför gick du så illa åt Trunov i morse?

Och så började Seliverstov slunga mig i ansiktet en massa konstiga ord, och pratade någon smörja om att jag på morgonen skulle ha slagit Trunov, min egen skvadronchef. Seliverstov gjorde mig mig alla möjliga förebräelser och tillrättavisade mig i alla kosackernas närvaro, men i hans historier fanns inte ett uns av sanning. Jag

och Trunov hade haft ett gräl på morgonen, det var sant, det var för att han alltid höll på så förskräckligt länge med fångarna. Vi hade grälat, men nu är han död, Pasjka, det är ingen mer som kan döma honom i världen och jag vill vara den siste som dömer honom. Med vårt gräl förhöll det sig så här:

Vi hade tagit dagens fångar i gryningen vid stationen Zawada. Det var tio stycken. De var i bara underkläderna när vi tog dem. Kläderna låg i en hög bredvid. Det var polackernas vanliga knep för att vi inte på uniformerna skulle kunna skilja på officerare och meniga. Det var därför de hade tagit av sig kläderna, men den här gången hade Trunov beslutat sig för att sanningen skulle fram.

— Officerare, kom fram nu! — kommenderade han, — gick bort till fångarna och drog fram revolvern.

Trunov hade blivit sårad i huvudet den här morgonen — det var omlindat med en trasa och blodet droppade som regn från en höstack.

— Officerare, erkänn nu! — upprepade han och började stöta till dem med revolverhandtaget.

Fram ur den lilla skaran trädde då en gammal

mager man. Han var så mager att revbenen syntes på den bara ryggen och han hade gula kindknotor och hängande mustascher.

— . . . Slut på det kriget, — sade gubben med oförklarlig hänförelse, — alle officer borta, slut på det kriget ...

Och så sträckte polacken fram sina blå händer mot skvadronchefen.

— Fem fingrar, — sade han gråtande och vred på sin stora förvissnade hand, — med dessa fem fingrar har jag dragit upp min familj ...

Rösten svek den gamle, han hostade, började gråta med strida tårar och föll på knä för Trunov, men denne trängde honom tillbaka med sabeln.

— Era officerare är ena fördömda kräk, — dom har slängt av sig kläderna här ... Men vi ska väl se vem locket passar på ...

Och så tog skvadronchefen en mössa med ränder på och satte den på gubbens huvud.

— Den passade, — mumlade Trunov och gick närmare, — den passade . . . — och så körde han in sabeln i strupen på honom. Gubben föll omkull, fäktande med armarna och ur halsen på ho-

nom sprutade en fradgande korallfärgad stråle. Då trängde de sig Andrusjka Vosmiletov med glänsande örringar och tjock bondnacke fram till honom. Han knäppte upp knapparna på gubben, ruskade litet försiktigt på honom och började dra av den döende hans byxor. Han slängde upp dem till sig i sadeln, tog ytterligare två uniformer ur högen, red iväg ifrån oss och lät piskan fara över hästen. I samma ögonblick kom solen fram och omgav Andrusjkas häst med sina kraftiga strålar. Den lyste på dess glada skritt, dess obesvärade rörelser och stubbade svans. Andrusjka red fram på stigen mot skogen där vi hade vår tross. Ett par trosskuskar stod och fäktade med armarna, visslade och gjorde tecken åt Vosmiletov, som om han hade varit dövstum.

Kosacken hade redan kommit halvvägs när Trunov sjönk ned på knä och skrek efter honom med hes röst:

— Andrej, — ropade skvadronchefen och sänkte blicken. — Andrej, — upprepade han, utan att höja blicken, — vår sovjetrepublik är fortfarande vid liv, det är för tidigt att göra arvskifte,

släng ifrån dig lumpen, Andrej.

Men Vosmiletov vände inte ens på huvudet. Han fortsatte sin egendomliga kosackritt och hans lilla häst rörde käckt på svansen som om han vinkade adjö åt oss..

— Förräderi! — mumlade Trunov och såg förbluffad ut. — Förräderi! — sade han och slängde kvickt upp karbinen och fyrade av, men bommade i hastigheten. Den här gången stannade Andrej emellertid. Han vände hästen mot oss och hoppade upp i sadeln på fruntimmersvis. Han var röd i ansiktet och såg ond ut, och det ryckte i benen på honom.

— Hallå där, landsman, — ropade han när han kom ridande mot oss, men han lugnade sig genast när han hörde ljudet av sin egen starka och kraftiga röst, — jag borde ge dej en djävul, en ordentlig djävul ... Du hade bara tio polacker att ta hand om — och ställer till ett förbannat liv — vi har hundratals och vi har inte bett dej om hjälp för det ... Om du verkligen är arbetare — se till att du sköter ditt jobb ...

Andrusjka kastade byxorna och uniformerna

ifrån sig med en fnysning, vände sig bort från skvadronchefen och började hjälpa mig göra upp en lista över de återstående fångarna. Han höll sig tätt intill mig och fnös ljudligt hela tiden. Fångarna tjöt och gnällde och sprang ifrån Andrjusjka, men han sprang efter dem och tog dem i famnen liksom en jägare som tar ett vass-knippe, när han vill spana på en flock fåglar, som drar ner mot floden i soluppgången.

Under sysslandet med fångarna uttömde jag alla mina förråd av svordomar och lyckades på något sätt få alla åtta uppskrivna, numren på deras förband och vad för slags vapen de hade, och så övergick jag till den nionde. Det var en yngling som såg ut som en tysk akrobat i någon framstående cirkus, en yngling med vitt tyskt bröst och polisonger, iförd trikåtröja och "jägar"-kalsonger. Han vände sina båda utstående bröstvärtor mot mig, kastade sitt svettiga ljusa hår bakåt och uppgav namnet på sitt förband. Då grep Andrjusjka tag i kalsongerna på honom och frågade strängt:

— Var har du fått tag i dom där underbrallorna?

— Det är morsan som har stickat dom, — svarade fången och vinglade till.

— Din morsa är visst en riktig fabrik. — sade Andrjusjka, tittade närmare på honom och kände med fingertopparna på hans polerade naglar, — det är en riktig fabrik till morsa du har, såna här finns inte hos oss...

Han kände på kalsongerna en gång till och tog sedan den nionde i handen för att återföra honom till de övriga åtta, som redan var antecknade. Just då fick jag se Trunov komma framkrypande bakom en kulle. Blodet strömmade från skvadronchefens huvud, som regnet från en höstack, och det smutsiga bandaget hade lossnat och hängde och slängde. Han kom krypande på magen och höll karbinen i handen. Det var en japansk karbin, lackerad och mycket kraftig. På tjugo stegs håll spräckte Pasjka ynglingens skalle och polackens hjärna sprutade över händerna på mig. Då drog Trunov ut de tomma hylsorna ur vapnet och gick fram till mig.

— Stryk en, — sade han och pekade på listan.

— Jag tänker inte stryka någon, — svarade jag.

— Det verkar inte som om Trotskijs order skulle gälla för dig, Pavel ...

— Stryk en! — upprepade Trunov och satte sitt svarta finger på papperet.

— Jag tänker inte stryka nånting! — skrek jag allt vad jag orkade. — Det var tio, nu är det åtta, i staben kommer man inte att ta nån hänsyn till dej, Pasjka ...

— Men vårt eländiga liv kommer man att ta hänsyn till i staben, — svarade Trunov och närmade sig mig, trasig, hes och kringvärvd av rök, men så stannade han, lyfte sitt blodiga huvud mot himlen och sade, med bitter förebräelse: — Surra på bara, surra, surra, — sade han, — där är en till som surrar ...

Skvadronchefen pekade på fyra punkter på himlen, fyra bombplan, som kom framglidande bakom moln som såg ut som svanar. Det var flygmaskiner ur major Faunt Le Roy's division, stora pansrade maskiner.

— Till häst! — ropade plutoncheferna, när de fick se dem, och förde skvadronen i trav in i skogen, men Trunov följde inte med sin skvadron.

Han stannade vid stationsbyggnaden och tryckte sig tyst mot väggen. Andrjusjka Vosmiletov och två kulspruteskyttar, två barfotalassar i hallonfärgade ridbyxor stod bredvid honom och såg oroliga ut.

— Gänga skruvarna nu, pojkar, — sade Trunov till dem och blev alldeles blek i ansiktet, — här har ni min rapport till Pugatjov ...

På ett avrivet papper skrev Trunov med stora kantiga bokstäver:

”Alldenstund jag ska dö i dag, — skrev han, — finner jag att det är min plikt att ställa upp två man med kulsprutor för att om möjligt nedskjuta fienden och överlämnar samtidigt befälet till Semjon Golov, plutonchefen...

Han vek ihop brevet, satte sig ned på marken och drog med stor möda av sig stövlarna.

— Ta hand om det här, — sade han och överräckte rapporten och stövlarna till kulspruteskyttarna, — slit dom med hälsan, det är nya stövlar ...

— Lycka till, chefen, — mumlade kulsprute-skyttarna, stod och bytte fot och tvekade om de skulle gå eller inte.

— Lycka till själva, — sade Trunov, — det ordnar sig nog, pojkar . . . — och gick fram till kulsprutan, som stod på kullen vid stationsbyggnaden. Där stod Andrjusjka, lumpsamlaren, och väntade på honom.

— Det ordnar sig nog, — sade Trunov till honom och började rikta in kulsprutan. — Är du med nu, Andrej ! ...

— Herre Jesus, — svarade Andrjusjka förfärad, kippade efter andan, blev alldeles blek och skratade till, — heliga Guds Moder! ...

Och så började han rikta in den andra kulsprutan mot flygmaskinen.

Maskinerna började kretsa allt närmare och närmare stationen, sänkte sig med ett beskäftigt brummande, kretsade runt några gånger och solen lyste på de glänsande vingarna så att de fick en rödaktig glans.

Under tiden satt vi, fjärde skvadronen, och tryckte i skogen. Därborta i skogen satt vi och vän-

tade på den ojämna striden mellan Pasjka Trunov och majoren i amerikanska armén Reginald Faunt Le Roy. Majoren och hans tre bombplan visade stor skicklighet i denna strid. De gick ned till en höjd av trehundra meter och prickade med sina kulsprutor först Andrjusjka och sedan Trunov. Salvorna som avlossades av de våra tillfogade inte amerikanarna någon skada — flygplanen gav sig i väg utan att upptäcka skvadronen som låg gömd i skogen. Och så, efter en halvtimmes väntan, kunde vi rida bort och hämta liken. Andrjusjka Vosmiletovs kropp blev omhändertagen av två släktingar till honom, som tjänstgjorde i vår skvadron, och Trunov, vår döde chef, förde vi till det gotiska Sokal och begravde honom på hedersplats — i stadsträdgården, i en blomsterrabatt, mitt i staden.

DE BÅDA IVAN

Diakonen Ageev hade deserterat två gånger. Han överfördes till straffregementet i Moskva. överkommendanten Sergej Sergeevitj Kamenev mönstrade regementet i Mozjajsk innan det skulle avgå till fronten.

— De där har jag ingen användning för, — sade överkommendanten, — tillbaks med dem till Moskva igen, de kan få rensa avträden ...

I Moskva lyckades man få ihop ett marschdugligt kompani av dem, och i detta kompani hamnade diakonen. Han anlände till polska fronten och påstod sig vara döv. Underläkare Barsutskij höll på med honom en vecka utan att få bukt med honom.

— Fan ta den här dövnicken, — sade Barsutskij till sjukvårdaren Sojtjenko, — skaffa fram en kärra ur trossen så skickar vi diakonen till Rovno för

undersökning...

Sojtjenko gick bort till trossen och fick fram tre kärror — i den första av dem satt kusken Akinfiev.

— Ivan, — sade Sojtjenko till honom, — kör den här dövskallen till Rovno.

— Det kan jag väl göra — svarade Akinfiev.

— Och ta med mottagningskvittot tillbaka ...

— Uppfattat, — sade Akinfiev, — och hur kommer det sig att han är döv den där då? ...

— Var och en är sig själv närmast, — sade Sojtjenko. Det är hela orsaken. Han gör sig till bara, det är inget fel på hans öron ...

— Jag ska köra honom, — upprepade Akinfiev och följde efter de andra kärrorna.

Inalles tre kärror ställde upp på förbandsplatsen. En sjuksyster, som skulle förflyttas till etappen, placerades i den första, den andra avdelades för en kosack som hade njurinflammation och i den tredje satte sig Ivan Ageev, diakonen.

När allt var klart uppsökte Sojtjenko underläkaren.

— Nu far simulanten, — sade han, — vi har satt honom i revolutionära krigsdomstolens arrestantkärria mot kvitto. Nu ger dom sig i väg ...

Barsutskij tittade ut genom fönstret, fick se kärrorna och rusade ut, röd i ansiktet och utan mössa.

— Hör du, du kommer att ta käl på honom! — skrek han till Akinfiev. — Diakonen måste sättas i en annan kärria.

— Var tänker du sätta honom då, — svarade kosackerna som stod bredvid och skrattade, — våran Vanja får nog tag i honom i alla fall ...

Akinfiev stod bredvid hästarna med piskan i hand. Han tog av sig mössan och sade artigt:

— Goddag, kamrat underläkare.

— Goddag, min vän, — svarade Barsutskij, — du är ett odjur, diakonen måste flyttas över i en annan kärria ...

— Det skulle vara intressant att veta, — sade kosacken med pipig röst, och det började rycka i överläppen på honom så att man kunde se hans bländvita tänder, — det skulle vara intressant att veta om det är riktigt eller inte när fienden pinar

och plågar oss, när fienden tar andan ur oss, när han lägger sig som blyklumpar på benen på oss och vrider om armarna på oss, som ormar — om det är riktigt då att stoppa för öronen när vi är i sån dödlig fara?

— Vanja håller med kommissarierna, — ropade Korotkov, kusken i första kärria, — hör ni hur han håller med dom.

— Vad då, håller med kommissarierna, — muttrade Barsutskij och vände sig bort. — Det gör vi väl allihopa. Men man måste följa reglerna...

— Men han hör ju, den där dövnicken, — avbröt Akinfiev plötsligt och tummade piskan med sina tjocka fingrar. Han skrattade och blinkade åt diakonen. Denne satt i sin kärria med de breda axlarna sänkta och rörde på huvudet.

— Nå, ge er i väg då, i herrans namn! — utbrast läkaren i förtvivlan. — Du är ansvarig för mig för allt vad du gör, Ivan ...

— Jag ska nog svara för vad jag gör, — sade Akinfiev eftertänksamt och sänkte huvudet. — Sätt dej bekvämare, — sade han till diakonen utan att vända sig om, — sätt dej ännu bekvämare, —

upprepade kosacken och grep tömmarna.

Kärrorna rullade i väg, den ena efter den andra utefter landsvägen. Korotkov körde främst, Akinfiev kom efter som nummer tre i raden. Han visslade en lät och svängde tömmarna.

Sälunda färdades de ungefär femton verst och mot aftonen hejdades de plötsligt genom ett överraskande anfall av fienden.

Den dagen, tjugoundra juli, trasade polackerna sönder vår etapp genom en rad snabba operationer, i en kraftig offensiv bröt de in i den lilla staden Kozin och tog många soldater i elfte divisionen till fånga. Skvadroner ur sjätte divisionen kastades in i Kozin-området för motanfall. Förbandens blixtsnabba manövrer satte stopp för trossförbandens rörelse, revolutionära krigsdomstolens kärror irrade omkring i två dygn utmed den sjudande frontlinjen och först tredje natten kunde de ta sig ut på vägen, där etappstaberna retirerade. Det var på den vägen jag mötte dem vid midnatt. Nedtryckt av hopplös förtvivlan mötte jag dem efter striden vid Chotin. I den striden blev min häst Lavrik ihjälskjuten, min tröst

här på jorden. När jag hade förlorat honom följde jag med en ambulansvagn och ägnade mig åt uppsamlade av sårade ända till kvällen. Sedan blev alla som var friska avlägsnade från vagnen och jag lämnades ensam vid en fallfärdig hydda. Natten kom ilande mot mig på snabba hästar. Hela universum genljöd av trossvagnarnas dån. På jorden, som var kringvärvd av skrik, glimmade vägarna till och slocknade. Stjärnorna kröp fram ur nattens svala djup, och övergivna byar flammade vid horisonten. Med sadeln hängande på ryggen vandrade jag utmed en åkerren och där den krökte stannade jag för att uträtta ett naturbehov. När jag knäppte byxknapparna kände jag stänk på min hand. Jag tände ficklampan, vände mig om och fick nedanför mig på marken se liket av en polack, som jag hade stänkt ner med min urin. Den rann ur munnen på honom, strömmade in mellan tänderna på honom och bildade pölar i de tomma ögonhålorna. Bredvid liket låg en anteckningsbok och avrivna bitar av Pilsudskis proklamationer. I anteckningsboken hade polacken skrivit upp sina utgifter, dramatiska tea-

terns spelprogram i Kraków och födelsedagen för en kvinna som hette Marie-Louise. Med Pilsudskis, marskalkens och överbefälhavarens, proklamation torkade jag av den stinkande vätskan från min okände broders skalle och gick vidare, böjd under tyngden av min sadel.

Då hördes alldeles i närheten gnisslet av vagnshjul.

— Halt! — ropade jag. — Vem där?

Natten ilade mot mig på snabba hästar, brändernas flammor ringlade sig vid horisonten.

— Revolutionära krigsdomstolens folk, — svarade en röst som kvävdes av mörkret.

Jag sprang fram och stötte mot en kärra.

— Dom har dödat hästen för mig, — sade jag högt, — han hette Lavrik ...

Det kom inte något svar. Jag klättrade upp på kärran, lade sadeln under huvudet, somnade och sov ända till gryningen, värmd av ruttnande hö och Ivan Akinfiev's kropp, som råkade ligga bredvid mig. Kosacken vaknade senare än jag på morgonen.

— Det börjar ljusna, tack och lov, — sade han,

drog fram sin revolver under sätet och fyrade av ett skott ovanför örat på diakonen, som satt alldeles framför honom och höll i tömmarna. Över diakonens väldiga glesnande hjässa fladdrade tunna grå hårstrån. Akinfiev avlossade ett nytt skott ovanför det andra örat och stack in revolvern i hölstret igen.

— God morgon, Vanja! — sade han till diakonen med kraxande röst och började dra på sig stövlarna.

— Ska vi ha lite mat nu, eller vad tycker du?

— Gosse lilla, — utbrast jag, — vad gör du för nånting?

— Jag gör alldeles för lite, — svarade Akinfiev och plockade fram maten, — i tre dygn nu har han hållit på att göra sig till för mig ..,

Då kom Korotkov över till oss från första kärren — vi hade varit tillsammans i 31:a regementet — och han berättade hela historien om diakonen från början. Akinfiev spetsade öronen och lyssnade uppmärksamt och så drog han fram ett stekt oxlår under sadeln som låg i halmen under en bit säckväv.

Diakonen klättrade ned från kuskbocken och kom över till oss. Han började skära upp det gröna köttet med en liten kniv och gav oss ett stycke var. När vi hade slutat vår frukost vecklade Akinfiev in oxläret i säcken och stoppade ned det i halmen igen.

— Vanja, — sade han till Ageev, — nu tar vi allt lite djävulsutdrivning igen. Vi måste i alla fall rasta här ett tag, hästarna måste ha vatten ...

Han tog fram en medicinflaska ur fickan och en spruta och räckte dem till diakonen. De klättrade båda ned ur kärnan och gick bort på fältet ett tjugotal steg.

— Syster, — ropade Korotkov från första kärnan, Titta bort nu ordentligt annars blir du bländad av Akinfiefs överflöd.

— Jag trodde jag kunde lita på er med grejerna, — numlade kvinnan och vände sig bort.

Akinfiev drog upp skjortan. Diakonen föll på knä framför honom och utförde insprutningen. Så torkade han av sprutan med en trasa och höll upp den mot ljuset. Akinfiev satte på sig byxorna och när det blev lämpligt tillfälle gick han och

ställde sig bakom diakonen och sköt av ett skott alldeles intill örat på honom.

— Där har du, Vanja, — sade han och knäppte byxorna.

Diakonen lade ifrån sig flaskan i gräset och ställde sig på knä. Hans tunna hår stod rätt upp.

— Den Högste ska döma dig, — sade han dovt, — du Ivan, är inte satt till domare över mig ...

— Nu sätter sig alla till doms över alla, — inföll kusken i andra kärnan och såg ut som en liten puckelryggig dvärg där han satt. — Och man dömer till döden också, som den enklaste sak i världen ...

— Eller ännu bättre, — förklarade Ageev och reste sig upp — döda mig, Ivan ...

— Inga pajaskonster nu, herr diakon, — det var min gamle bekante, Korotkov, som hade kommit fram till honom. — Tänk bara på vem det är du åker med. Hade det varit nån annan skulle du haft kniven i strupen för länge sen som en anka innan du hunnit kvacka en gång, men han försöker fiska upp sanningen ur dig och lär dig nånting också, din avfälling ...

— Eller ännu bättre, — upprepade diakonen envist och tog ett steg framåt, — döda mig, Ivan.

— Du ska ta dö på dig själv du, ditt as, — stammade Akinfiev och bleknade, — du ska gräva en grop åt dig själv och gräva ner dig i den alldeles själv ...

Han slog ut med armarna, slet upp sin krage och störtade omkull i ett plötsligt anfall.

— Oj, mitt stackars blod! — utropade han med vild stämman och började kasta sand i ansiktet på sig själv. — Oj, mitt stackars eländiga blod, min egen sovjetmakt...

— Vanja, — Korotkov kom fram till honom och lade sin hand sakta på hans axel, — lugna dig, käre vän, och var inte ledsen. Vi måste köra nu, Vanja ...

Korotkov tog munnen full med vatten och sprutade ut det på Akinfiev och hjälpte honom sedan över till hans kärra. Diakonen satte sig på kuskbocken igen och vi fortsatte färden.

Vi hade högst två verst kvar till den lilla staden Verby. Där hade på morgonen samlats oräkneliga trängforor. Där var elfte divisionen och fjor-

tonde och fjärde. Judar i västar stod framför sina dörrar och kurade och såg ut som plockade fåglar. Kosackerna gick omkring på gårdarna, samlade upp handdukar och tuggade på plommonkört. Så snart vi hade kommit fram lade sig Akinfiev tillrätta i halmen och somnade, men jag tog ett täcke från hans kärra och gick för att uppsöka en plats i skuggan. Men fälten var på båda sidor om vägen översållade med exkrementer. En skäggig bonde i kopparinfattade glasögon och tyrolerhatt, som satt och läste tidning, mötte min blick och sade:

— Dom kallar sig människor, men dom snaskar ner värre än sjakaler. Man skäms för världen ...

Och så vände han sig och fortsatte att läsa sin tidning genom sina stora glasögon.

Jag tog då vägen mot skogen till vänster och såg diakonen komma gående mot mig.

— Vart ska du ta vägen, landsman? — ropade Korotkov till honom från första kärran.

— Håller på och samlar mig, — mumlade diakonen, tog min hand och kysste den. — Ni är en fin man, — viskade han och gjorde en grimas,

darrade och andades tungt. — Skulle ni när ni får en ledig stund vilja skicka en hälsning till staden Kasimov så att min hustru kan få begråta mitt öde ...

— Säg fader diakon, — ropade jag honom mitt i ansiktet, — är ni döv eller inte?

— Förlåt, — sade han, — förlåt, — och satte handen bakom örat.

— Är ni döv eller inte, Ageev?

— Just det, döv, — sade han hastigt. — I förrgår hörde jag alldeles bra, men kamrat Akinfiev förstörde min hörsel med sitt skjutande. Det var meningen att han skulle föra mig till Rovno, kamrat Akinfiev, men jag tror nog inte att han kommer att göra det ...

Och så föll diakonen på knä och kröp med huvudet före in mellan kärrorna med det tovigaste prästhåret hängande åt alla håll. Sedan reste han sig från sin knäbojande ställning, banade sig väg mellan kärrorna och gick fram till Korotkov. Denne hällde upp litet tobak åt honom och så rullade de sig cigaretter och började röka.

— Så här är det bättre, — sade Korotkov och makade åt sig litet.

Diakonen tog plats bredvid honom och de satt tysta.

Sedan vaknade Akinfiev. Han plockade fram oxläret ur säcken, började skära upp det gröna köttet med sin kniv och delade ut ett stycke till var och en. När jag såg det skämda läret kände jag mig svag och olycklig och lämnade tillbaka mitt köttstycke.

— Adjö med er, pojkar, — sade jag, — lycka till ...

— Adjö, — svarade Korotkov.

Jag tog sadeln från kärran och gick och medan jag gick hörde jag Akinfievs ändlösa mummel.

— Vanja, — sade han till diakonen, — du har gjort en jättemiss, Vanja. Du borde ha blivit rädd när du hörde mitt namn, men du gick och satte dig i min kärra. Ja, innan du kom i händerna på mig kunde du springa omkring men nu ska jag leka med dig, Vanja, du kan vara säker på att jag ska leka med dig ...

FORTSÄTTNING PÅ HISTORIEN OM EN HÄST

För fyra månader sedan tog Savitskij, vår förre divisionschef, en vit hingst från Chlebnikov, chefen för första skvadronen. Chlebnikov lämnade armén och i dag fick Savitskij ett brev från honom.

Chlebnikov till Savitskij

”Och jag kan inte vara ond på Budjonnyjs armé längre, jag förstår vad jag fått lida i den armén och jag bevarar det som en skatt i mitt hjärta. Och till er, kamrat Savitskij, ni som är en världsberömd hjälte, sänder de arbetande massorna i Vitebsk-området, där jag är ordförande i lokala revolutionskommittén, sin proletära hälsning — ”Leve världsrevolutionen!” — och önskar att den där vita hingsten måtte få tjäna er under många år och bära er på behagliga vägar till gagn för den

av alla älskade friheten och broderrepublikerna där man måste hålla ett vaksamt öga på de lokala myndigheterna och andra organ för provinsförvaltningen ...”

Savitskij till Cheblov

”Oförliknelige kamrat Cheblov! Bekräftar härmed mottagandet av edert brev till mig, vilket var mycket smickrande för den gemensamma saken så mycket mera efter din dumhet när du med blicken bara för dina egna intressen till och med utträdde ur vårt kommunistiska parti. Det partiet, kamrat Chlebnikov, det är ett järnband av krigare som ger sitt blod i första linjen och när det rinner blod från järn då är det inte att leka med, då gäller det liv eller död. Detsamma gäller den gemensamma saken, vars seger jag inte räknar med att få uppleva, därför att striden är hård och jag måste byta befäl varannan vecka. I trettio dygn har jag nu kämpat i arriärgardet och skyddar den oövervinnliga Första ryttararmén och befinner mig ständigt under fiendens gevärs-, artilleri- och flygplanseld. Tardij har stupat,

Luchmannikov, Gulevoj har stupat, och Trunov, och den vita hingsten har jag inte kvar längre så att på grund av krigslyckans växlingar ska ni inte vänta er att få se er käre divisionschef Savitskij, min bästa kamrat Chlebnikov, men vi ses igen, för att uttrycka det rakt på sak, först i det himmelska riket men det sägs att den gamle där uppe i himlen inte har något rike utan i stället en riktig bordell efter konstens alla regler men dröppel har vi tillräckligt av härnere på jorden förut, så det kan hända att vi inte alls ses mera. Så farväl då, kamrat Chlebnikov.”

ÄNKAN

I en ambulansvagn ligger regementschefen Sjeveljov döende. En kvinna sitter vid hans fötter. Över den döende välver sig natten, genomkorsad av artillerieldens flammande reflexer. Levka, divisionschefens kusk, håller på att värma upp litet mat i en kastrull. Levkas kalufs hänger ned över kastrullen och de tjudrade hästarna prasslar i buskarna. Han rör om i kastrullen med en kvist och säger till Sjeveljov, som ligger utsträckt i ambulansvagnen:

— Jag arbetade i staden Temrjuk, kamrat, som konstridare och som atlet, i lättviktsklassen. Den där lilla hålan var naturligtvis ganska ledsam för fruntimmer och dom sprang efter mig som galningar ... Lev Gavrilytj, vill ni inte ha nånting à la carte, ni ska inte behöva ångra den tid som går förlorad ... Jag gick på krogen med en av dem. Vi

beställde två portioner kalvkött och ett halvstop öl och så sitter vi alldeles tysta, hon och jag, och dricker ... Och så får jag se en fint klädd herre som kommer över till mig, han ser ut att vara full av idéer och så är han lite på snusen ...

— Förlåt, — säger han, — vad är ni för nationalitet egentligen?

— Av vilken anledning, — frågar jag, — av vilken anledning frågar ni mig efter min nationalitet, min herre, när jag dessutom befinner mig i damsällskap?

Då säger han:

— Vad är ni för atlet egentligen ... I fransk brottning skulle ni bli platt på ett ögonblick. Vill ni upplysa om er nationalitet ...

... Men ännu började jag inte slåss.

— Av vilken anledning kommer ni här, — jag känner inte ens ert namn — kommer ni här och vållar missförstånd som leder till att här nödvändigt någon måste gå under eller med andra ord, lägga sig och utandas sin sista suck? — Sin sista suck . . . — upprepar Levka förtjust och sträcker armarna mot himlen och omger sig med natten

som en gloria. Stjärnorna gnistrar i mörkret som vigselringar, de faller ned på Levka, trasslar in sig i håret på honom och slocknar i hans rufsiga huvud.

— Lev, — viskar plötsligt Sjeveljov med sina blå läppar, — kom hit. Allt guld — ska Sasjka ha, — säger den sårade, — ringarna, seldonet, allt ska hon ha. Vi har haft det så bra tillsammans som vi kunnat ... hon ska få sin belöning. Mina kläder och underkläder, tapperhetsmedaljen — ska skickas till mamma vid Terek. Skicka med ett brev och skriv: ”Chefen hälsar, gråt inte. Stugan — är din, där ska du bo. Om nån bråkar med dig, ge dig iväg till Budjonnyj och säg: jag är Sjeveljovs mamma. . .” Min officershäst Abramka skänker jag till regementet, jag skänker den för min själs salighet ...

— Det där med hästen har jag uppfattat, — mumlar Levka och gestikulerar med händerna. — Sasj, — ropar han till kvinnan, — hör du vad han säger?... Tala om för honom — tänker du ge gumman det där eller inte?...

— Jag struntar i hans mamma, — svarar Sasjka

och går bort i buskarna, rak som en blind.

— Tänker du ge henne hennes andel eller inte?

— Levka springer ifatt henne och tar struption henne. — Lova det, så han hör det ...

— Jag ska. Släpp mig!

Och när Levka hade avpressat löftet tog han kastrullen från elden och började hålla uppkoket mellan den döendes stelade läppar. Kålsoppan rann nedför ansiktet på Sjeveljov, skeden skallrade mot hans glänsande döda tänder och kulorna sjöng dystrare och allt starkare i nattens täta rymd.

— Dom skjuter med gevär, dom asen, — sade Levka.

— Det fördömda packet, — svarade Sjeveljov. — River upp vår högra flank med sina kulsprutor.

Och med slutna ögon, högtidligt som ett lik på ett bord, började Sjeveljov lyssna på striden med sina stora vaxöron. Bredvid honom satt Levka och tuggade, ljudligt och fläsande. När han ätit upp sitt kött slickade han sig om munnen och gick ner i den lilla dalsänkan med Sasjka.

— Sasj, — sade han, rapade och gjorde en gest med sina darrande händer, — Sasj, inför Gud har vi syndat och synden hänger vid oss som kardborrar ... Man lever bara en gång och dör bara en gång. Kom, Sasj, jag kan bara sona det med mitt blod ... Hans tid är ute, Sasj, men hos Gud är dagarna utan ände ...

De satte sig i det höga gräset. Månen kröp försiktigt fram bakom molnen och stannade över Sasjkas blottade knän.

— Ni värmer er, — mumlade Sjeveljov, — och där borta jagar dom fjortonde divisionen ...

Det knakade i buskarna och Levka flåsade. Den disiga månen strök omkring på himlen som en tiggerska. Artillerieldens flammor fyllde luften långt borta. Fjädergräset susade på den oroade marken, och augustistjärnorna föll i gräset.

Sasjka återvände till sin gamla plats. Hon bytte förband på den sårade och höll upp lyktan över det variga såret.

— Innan morgondagen är du borta, — sade Sasjka och torkade av den kalla svetten från Sjeveljov. Innan morgondagen är du borta. Den

sitter i tarmarna på dig, döden ...

Och i samma ögonblick drabbades jorden av en kraftig och mångstämmig stöt. Fyra friska brigader, som hade införts i striden av fiendens förenade kommando, lät den första granaten krevera över Busk, rev upp våra kommunikationslinjer och satte hela området mellan Bugs båda flodarmar i brand. Följsamma bränder slog upp mot horisonten, kanonernas tunga fåglar flög ut ur elden. Busk stod i brand, och Levka flög fram genom skogen i den skramlande vagn som tillhörde chefen för sjätte divisionen. Han sträckte på de hallonröda tömmarna och dundrade fram över stubbarna med de lackerade hjulen. Sjeveljovs vagn kom rullande efter och den uppmärksamma Sasjka körde hästarna, som skumpade upp och ner i sina skaklar.

Sålunda nådde de fram till skogsbrynct, där förbandsplatsen befann sig. Levka spände från hästarna och gick till befälhavaren för att få ett hästtäck. Han gick genom skogen som var blockerad med vagnar. Sjukvårdarnas kroppar stack fram under vagnarna och deras färskinn skimrade

i det skygga gryningsljuset. De sovandes stövlar var brett åtskilda, ögonen var riktade mot skyn och de svarta munnarna var förvridna.

Det begärda hästtäcket fanns hos befälhavaren och Levka återvände till Sjeveljov, kysste hans panna och täckte över honom från topp till tå. Då kom Sasjka fram till vagnen. Hon knöt duken under hakan och skakade av halmen från klänningen.

— Pavel, lilla Pavel, — sade hon, — min Jesus Kristus, — lade sig alldeles intill den döde och täckte honom med sin oformliga kropp.

— Det är verklig sorg, — sade Levka, — dorn har i alla fall haft det gott tillsammans. Nu måste hon ränna runt hela skvadronen igen. Det är illa ...

Och så for han vidare till Busk, där sjätte kavalleridivisionens stab befann sig.

Där, tio verst från staden, pågick striden mot Savinkovs kosacker. Förrädarna stred under kosackkaptenen Jakovlev, som hade gått över till polackerna. De kämpade tappert. Divisionschefen hade varit med trupperna i två dygn och när Levka inte fann honom i staben återvände

han till sitt kvarter, ryktade hästarna, spolade av vagnshjulen och gick och lade sig i en lada, full med friskt hö, som doftade lika förföriskt som parfym. Levka sov ut ordentligt och gick ned för att äta. Hans värdinna hade kokt potatis åt honom, som hon hade hållt surmjölk över. Levka satt redan till bords när han fick höra det klagande ljudet av begravningsstrumpeter och trampet av många hästar. Skvadronen skred fram med trumpetare och standar på den slingrande galiziska gatan. Sjeveljovs kropp låg på en lavett, övertäckt med en fana. Sasjka kom ridande efter kistan, på Sjeveljovs hingst och en kosackvisa sipprade fram ur de bakre leden.

Skvadronen följde huvudgatan och tog av ned mot floden. Då började Levka, barfota och utan mössa, springa efter den bortdragande avdelningen och fattade tag i tyglarna på skvadronchefens häst..

Varken divisionschefen, som hade fattat posto vid vägkorsningen för att bringa den döde regementschefen den sista hedersbetygelsen, eller staben, kunde uppfatta vad Levka sade till

skvadronchefen:

— Underkläderna... — vinden förde några lösryckta ord till oss, — mamman vid Terek . . . — var de osammanhängande ljud vi kunde uppfatta. Skvadronchefen hörde inte på till slut, frigjorde sina tyglar och pekade på Sasjka. Kvinnan skakade på huvudet och red vidare. Då hoppade Levka upp till henne i sadeln, tog tag i håret på henne och böjde hennes huvud bakåt och slog henne i ansiktet med knytnäven. Sasjka torkade av blodet med klänningsfällan och fortsatte vägen framåt. Levka klättrade ur sadeln, kastade tillbaka sin kalufs och spände ett rött skärp om midjan. Och de klagande trumpetarna förde skvadronen vidare, ned mot Bugs glittrande band.

Levka kom strax tillbaka till oss och ropade med lysande ögon:

— Jag gav på henne ordentligt ... Jag ska skicka det till hans mamma, när det behövs, — sa hon. Jag ska komma ihåg dom där sakerna själv. Ja, kom ihåg det, du, och glöm inte bort det, din stinkande benknota ... Och om du glömmer det

— ska jag påminna dig en gång till. Och glömm-
mer du det en gång till — så ska jag på-minna dig
en gång till.

ZAMOSC

Divisionschefen och hans stab låg på en stubb-
åker tre verst från Zamosc. Trupperna skulle göra
ett nattligt anfall mot staden. Arméordern krävde
att vi skulle övernatta i Zamosc och divisions-
chefen väntade på rapporter om segern.

Det regnade. Över den genomdränkta mar-
ken jagade vind och dimma. Alla stjärnor hade
släckts av molnens svällande bläck. De utmattade
hästarna flämtade och bytte oroligt fot i mörkret.
Vi hade ingenting att ge dem. Jag band fast häs-
tens tyglar vid mitt ben, svepte in mig i min kappa
och lade mig i en grop som var full med vatten.
Den uppblötta marken öppnade sin inbjudande
famn som en grav för mig. Hästen drog i tyglarna
och släpade mig med sig. Den fick tag i en gräs-
tuva och började beta. Då somnade jag och
drömde om en lada som var full med hö. Över

ladan surrade det gyllne dammet från en skörde-tröska. Vetekärvarna flög upp mot himlen, juli-dagen övergick till afton och aftonrodnaden sänkte sig över byn.

Jag låg utsträckt i min tysta bädd och höet smekte mig i nacken så att jag blev alldeles utom mig. Då öppnades logdörren med ett knarrande ljud. En kvinna klädd i aftontoalett kom emot mig. Hon frigjorde sitt bröst från bysthällarens svarta spetsar, blottade det och förde det försiktigt mot mig som en ammande moder. Hon tryckte sitt bröst mot mitt. En tryckande hetta välldes up i djupet av min själ och svettdroppar, levande, rinnande svettdroppar hettade mellan våra bröst-vårtor.

— Margot, — ville jag utropa, — jorden fjättrar mig vid sitt elände och släpar mig som en motsträvig hund. men jag har sett er, Margot ...

Detta ville jag utropa, men mina käkar hade blivit alldeles stela och jag kunde inte röra dem. Då drog sig kvinnan ifrån mig och föll på knä.

— Jesus, — sade hon, — mottag din döda tjäna-res själ...

Hon tryckte fast två nötta femkopeksslantar mot mina ögonlock och fyllde min mun med ljuvligt doftande hö. Ett skrik sökte förgäves tränga sig ut mellan mina sammanpressade käkar, mina slocknade pupiller rörde sig sakta under kopparmynten, jag kunde inte frigöra mina händer och ... vaknade.

En bonde med toviggt skägg hukade sig över mig. Han höll ett gevär i handen. Den svarta kanten av en hästrygg avtecknade sig skarpt mot himlen. Tygeln snörde till mitt ben, och höll det lyftat i vädret.

— Du somnade, landsman, — sade bonden och log med sina sömnlösa nattögon, — hästen har dragit iväg en halv verst med dig ...

Jag lossade tyglarna och reste mig upp. Över mitt ansikte som var sönderskrapat av stäppgräset rann det blod.

Alldeles bredvid, endast två steg ifrån oss, gick frontlinjen. Jag kunde urskilja skorstenarna i Zamosc. De förstulna ljusen i gettots tränga passager och vaktornet med dess sönderslagna lanternerna. Den råa morgonluften strömmade över oss

som kloroform. Gröna raketer virvlade upp över det polska lägret. De darrade i luften och spred sig som rosor under månen och slocknade.

Och i tystnaden och stillheten kunde jag höra ett avläggset stönande. Röken från ett lönnmord svepte förbi oss. Det är någon som håller på att bli ihjälslagen, — sade jag, — vem är det.

— Polackerna är oroliga, — svarade bonden. — Polackerna skär halsen av judarna ...

Bonden flyttade över geväret från högra handen till den vänstra. Skägget hade tovat ihop sig på honom, han såg på mig med kärleksfull blick och sade:

— De är långa, nätterna här framme i skytte-linjen, de tar aldrig slut. Och då får man lust att prata med någon människa, men var ska man få tag i någon? . .

Bonden tvingade mig att tända en cigarrett på hans stump.

— Judarna är skulden till allt, — sade han, — både hos oss och hos dom andra. Efter kriget kommer det inte att finnas många kvar av dom. Hur många judar finn det i hela världen?

— Tio millioner, — svarade jag och började betsla min häst.

— Det kommer bara att finnas tvåhundrausen kvar. utbrast bonden och grep min hand, rädd att jag skulle gå min väg. Men jag hoppade i sadeln och red bort till den plats där staben befann sig.

Divisionsschefen stod redan i begrepp att ge sig iväg. Ordonnanserna stod framför honom i givakt och sov stående. Avsuttna skvadroner kröp fram över de regnvåta kullarna.

— De drar åt skruven för oss, — viskade divisionschefen och for sin väg.

Vi följde efter honom på vägen till Sitanets.

Det regnade igen. Döda möss flöt omkring på vägarna. Hösten lade sig sunt en mur kring våra hjärtan, och träden, nakna lik på två ben, stod och vaggade vid vägkorsningarna.

Vi kom fram till Sitanets på morgonen. Jag var tillsammans med Volkov, stabskvartermästaren. Han fick tag i en ledig stuga i utkanten av byn.

— Vin, — sade jag till värdinnan — vin, kött och bröd!

Gummn satt på golvet och matade en kalv som

låg gömd under sängen.

— Nie niema¹⁾ svarade hon liknöjt. — Det var längesen det fanns nånting .

Jag satte mig vid bordet, tog av mig revolvern och somnade. En kvart senare öppnade jag ögonen och fick se Volkov stå höjd över fönsterbrädet. Hari skrev brev till sill fästmö.

”Högt ärade Valja, — skrev han, — kommer ni ihåg mig?”

Jag läste första raden och sen tog jag fram tändstickor tir fickan och tände eld på en hög med halm som låg på golvet. Lågorna flammade upp mot mig. Gumman lade sig med bröstet mot elden och kvävde den.

— Vad gör du, pan? — sade gumman och ryggade förfärad tillbaka.

Volkov vände sig om. fäste sina tomma ögon på gumman och fortsatte med sitt brev.

— Jag ska bränna upp dig, gamla käring, mumlade jag, och började slumra till igen, — jag ska bränna upp dig och din stulna kalv.

— Vänta lite! — skrek värdinnan med gäll röst.

1. Polska: ”Finns ingenting”. Övers. anm.

Hon sprang ut i farstun och kom tillbaka in med ett kruk mjölk och bröd.

Vi hade inte hunnit äta upp mer än hälften när vi hörde skott där ute. Det var många. Det knattrade länge och irriterade oss. När vi hade druckit ur mjölken gick Volkov ut på gården för att ta reda på vad det var frågan om.

— Jag har sadlat din häst, — sade han till mig genom fönstret, — dom har pepprat min, bäst att låta den vara. Polackerna har ställt upp en kulspruta hundra meter härifrån.

Och så fanns det alltså bara en häst för oss båda. Den orkade nätt och jämnt föra oss ut ur byn. Jag satt i sadeln och Volkov bakom mig.

Trängfororna kom dundrande förbi och sjönk ned i gyttjan. Morgonen sipprade över oss som kloroform på ett operationsbord.

— Är ni gift, Ljutov? — sade plötsligt Volkov, där han satt bakom mig på hästryggen.

— Min fru har övergivit mig, — svarade jag och lurade till ett ögonblick och drömde att jag låg och sov i min säng.

Tystnad.

Vår häst stapplade sig fram.

— Två verst till, sen är det slut med märren, —
sade Volkov där bakom mig.

Tystnad.

— Vi har förlorat slaget, — mumlade Volkov
oelt började snarka.

— Ja, — sade jag.

FÖRRÄDERI

Kamrat undersökningsdomare Burdenko. Som svar på er fråga vill jag meddela att mitt partinummer är tjugofyra två nollor, utfärdat för Nikita Balmasjev av Krasnodars partikommitté. Vad min levnadsbeskrivning före året 1914 beträffar vill jag ange mig som hemmavarande där jag arbetade hos mina föräldrar med jordbruket och från jordbruket gick jag in i imperialisternas led för att försvara herr medborgaren Poängkare och den tyska revolutionens bödel Ebert-Noske som väl antagligen hade sovit och drömt om hur dom skulle hjälpa min födelseby Sankt Ivan i Kubanområdet. Så där tvinnades repet tills dess att kamrat Lenin tillsammans med kamrat Trotskij vände bort min ursinniga bajonett och visade den på lämpligare tarmar och bukhinnor. Sedan dess har jag nummer tjugofyra två nollor på ändan av min

vaksamma bajonett och det är ganska så skamligt och löjligt för mig att nu av er, kamrat undersökningsdomare Burdenko få höra den här underliga smörjan om det okända sjukhuset i N. Att jag skulle ha gjort ett anfall mot det där sjukhuset och till och med skjutit, det är ju alldeles omöjligt. Vi var ju sårade alla tre, alltså soldaten Golovitsyn, soldaten Kustov och jag. Hade feber i alla leder och anföll inte alls utan vi bara grät när vi stod där i våra sjukhuskläder på torget mitt ibland civilbefolkningen av judisk nationalitet. Och vad de tre skadade fönstren beträffar som vi skadade med en officersrevolver så vill jag bara uppriktigt säga att dessa fönster inte motsvarade sitt ändamål alldenstund de satt i en förvaringskrubb där de inte behövdes. Och när doktor Jawein fick se vår beskjutning så skrattade han bara hela tiden där han stod i sitt fönster i sjukhuset vilket också ovannämnda civila judar i staden Kozin kan intyga. Vad beträffar doktor Jawein så kan jag ytterligare nämna, kamrat domare att han ävenledes skrattade när vi tre sårade, alltså: soldaten Golovitsyn, soldaten Kustov och jag kom

in för behandling första gången och det första han gjorde var att säga till oss alldeles för strängt: hör ni soldater ni ska genast gå och ta varsitt bad och vapen och kläder ska ögonblickligen av, jag är rädd att de kan medföra smitta och de ska genast föras till magasinet för förvaring ... Och när soldaten Kustov fick se en sådan best framför sig i stället för en människa steg han fram med sitt sönderskjutna ben och undrade vad det kunde finnas för smitta i en skarpslipad kubansk sabel utom för fienderna till vår revolution och han var även intresserad av att veta hur det var med det där förvaringsmagasinet, om den som vaktade där var en partitrogen soldat eller om det bara var någon ur den partilösa massan. Och då anmärkte doktor Jawein att vi tydligen väl förstod att genomskåda förräderi. Han vände ryggen till och utan ett ord skickade han oss tillbaka till sjukhuset och skrattade hela tiden på sitt vanliga sätt och dit gick vi också stapplande på våra sönderskjutna ben och viftande med våra lemlästade armar och stödjande varandra eftersom vi alla tre är landsmän från byn Sankt Ivan, alltså: kamrat

Golovitsyn, kamrat Kustov och jag, och vi är landsmän som har råkat ut för samma öde och den som har ett sönderslaget ben honom håller kamraten i handen och den som inte har mer än en arm han stöder sig på kamratens axel. Enligt given befallning gick vi in i sjuksalen där vi väntade oss att finna folkbildningsarbete och trohet mot vår sak men det kanske kan intressera att veta vad vi fick se när vi kom in i sjuksalen? Vi fick se soldater i Röda armén, uteslutande infanteri som satt på de bäddade sängarna och spelade dam och vid fönstren stod långa fina sjuksystrar och gjorde sig till för dom. När vi fick se det stannade vi som slagna av blixten.

— Har ni krigat färdigt, pojkar? — ropade jag till de sårade.

— Just det, — svarade de sårade och flyttade sina dampjäser som var gjorda av bröd.

— Det var nog litet för tidigt det, — sade jag till de sårade, — det är nog för tidigt det när fienden smyger omkring på sina mjuka tassar femton verst från staden och när det står i tidningen ”Röda kavalleristen” om vårt internationella läge, att

det är eländigt och att det är fullt med mörka moln vid horisonten. — Men mina ord studsade tillbaka från det tappra infanteriet som förlort från en regementstrumma. Och hela resultatet av samtalet blev bara att barmhärtighetssystrarna förde bort oss till sängarna och började tala om att vi skulle lägga ned vapnen som om vi redan vore besegrade. Och så lyckades dom reta Kustov så till den grad att han började riva upp sitt sår som var beläget på vänstra axeln ovanför soldatens och proletärens blodröda hjärta. När sjuksystrarna fick se hur han ansträngde sig blev de tysta, men bara en liten stund men sen fortsatte dom med det där skojet som är så typiskt för den partilösa massan och skickade frivilliga att dra av oss kläderna medan vi sov eller tvingade oss att spela teater i fruntimmerskläder som folkbildningsarbete. vilket är mycket opassande.

Obarmhärtighetssystrar är vad dom är. Flera gånger använde dom sömnpulver mot oss för klädernas skull så vi var tvungna att vila i omgångar, med ett öga öppet och avträdet uppsökte vi även för små behov i full uniform och med pistol. Och

när vi hade genomlidit allt det en vecka och en dag började vi prata i nattmössan och få syner och till slut när vi vaknade den där fördömda morgonen, 4 augusti märkte vi den förändring med oss att vi låg i nattrokar med nummer som straffångar, utan vapen och utan kläderna som våra mödrar vävt åt oss, stackars skröpliga gummor från Kuban ... Och vi fick se hur härligt solskenet det var därute och skyttegravsinfanteriet bland vilket vi tre kavallerister i Röda armén hade fått lida så mycket gjorde narr av oss tillsammans med obannhärighetssystrarna som hade sövt oss kvällen före med sömnpulver och som kom vipande med sina unga bröst och bar skålar fulla med kakao och det var så mycket mjölk i den där kakaon att man kunde simma i den! Det var rena cirkusen och infanteriet smällde med kryckorna alldeles förfärligt och nöp oss i sidan som om vi hade varit lösaktiga fruntimmer och sa att nu hade Budjonnyjs första ryttararmé krigat färdigt också. Men nej, krullhåriga kamrater som stoppar bukarna alldeles stinna och går på på nätterna som kulsprutor, nej, de hade inte krigat färdigt! Vi gick

ut vi tre, vi sa att det gällde naturbehov, vi gick ut alla tre på gården och där fick vi alldeles som feber i våra blåa sår och begav oss till medborgaren Boidermann, ordföranden i revolutionskommittén, utan vilken kamrat undersökningsdomare Burdenko, det där missförståndet med skjutningen antagligen aldrig hade behövt ägarum, alltså om inte den där ordföranden i revolutionskommittén hade retat upp oss ännu mer. Och fastän vi inte har något bestämt att anföra mot medborgaren Boidermann var det bara det att när vi kom in till ordföranden i revolutionskommittén så fick vi se en äldre herre i färskinnspäls, av judisk nationalitet som satt vid ett bord och bordet var så fullt med papper att det var rent bedrävligt att se ... Medborgaren Boidermann satt och tittade än hit och än dit och det var klart och tydligt att han inte förstod nånting av de där papperna och att han hade stora bekymmer med dem i synnerhet som det just då kom tre förtjänta soldater med barsk min fram till medborgaren Boidermann och begärde proviant samtidigt som lokala funktionärer talade i mun-

nen på dem och rapporterade om kontrarevolution i omkringliggande byar och alldeles på samma gång kom det också några andra vanliga funktionärer från centrum som ville ta ut lysning i revolutionskommittén så fort som möjligt och utan vidare dröjsmål ... Men vi föredrog också med hög röst vårt ärende, om förräderiet på sjukhuset, men medborgaren Boidermann spärrade bara upp ögonen mot oss och sen började hans blickar irra omkring än hit och än dit och så klappade han oss på axeln som ju inte alls är myndigheternas sak och som de egentligen inte har rätt till. Han utfärdade inte någon som helst resolution utan han förklarade bara: kamrater, om ni ömmar för sovjetmakten så lämna den här lokalen, vilket vi inte kunde gå med på, det vill säga att lämna lokalen utan vi begärde att få fullständiga intyg och när vi inte fick det blev vi alldeles förvirrade. Och i vår förvirring gick vi ut på torget framför sjukhuset där vi avväpnade milisen som bestod av en man kavalleri och förstörde, förtvivlade som vi var, de där tre olycksaliga fönsterrutorna i ovan-nämnda förvaringsskrubb.

När doktor Jawein såg detta otillåtna förehavande gjorde han grimaser och dessutom skratade han och detta just vid den tiden när kamrat Kustov fyra dagar senare skulle dö av sin sjukdom!

Under sitt korta liv som soldat i Röda armén oroade sig Kustov verkligen i högsta grad för allt detta förräderi som blinkade mot oss från fönstret och som gör sig löjligt över det simpla proletariatet, men proletariatet, kamrater, det vet nog själv att det är simpelt och lider av det, det bränner i själen och det känns som eld i kroppens fångelse och revbenens tukthus ...

Förräderiet, det säger jag er kamrat undersökningsdomare, förräderiet står och skrattar åt oss i fönstret, förräderiet går omkring barfota därhemma, har tagit av sig stövlarna och slängt upp dem på ryggen för att inte golvtiljorna ska knarra i det utplundrade huset ...

CZESNIKI

Sjätte divisionen formerade sig i skogen som ligger intill byn Czesniki och väntade på signal till anfall. Men Pavlitjenko, chefen för sjätte divisionen ville invänta andra brigaden och gav ingen signal. Då red Vorosjilov fram till divisionschefen. Han lät hästen puffa honom i bröstet med mulen och sade:

— Vi förhalar tiden, divisionschefen, vi förhalar tiden.

— Andra brigaden, — svarade Pavlitjenko dovt, — är på väg till krigsskådeplatsen i trav i enlighet med era order.

— Vi förhalar tiden, divisionschefen, — sade Vorosjilov och ryckte i tyglarna.

Pavlitjenko gick ett steg tillbaka från honom.

— I samvetets namn, — ropade han och började vrida sina nariga fingrar, — i samvetets namn,

jaga inte på mig, kamrat Vorosjilov ...

— Inte jaga på honom, — viskade Klim Vorosjilov, medlem av Revolutionära krigsrådet och slöt ögonen. Han satt på sin häst, med slutna ögon, teg och rörde på läpparna. En kosack i bast-skor och rundkullig hatt såg förvånad på honom. Galopperande skvadroner brusade fram i skogen som en stormvind och bröt grenar och kvistar på sin väg.

Vorosjilov kliade hästens man med sin mauserpistol.

— Arméchefen, — ropade han, och vände sig till Budjonnyj, — säg några uppmuntrande ord till truppen. Polackerna står därborta på kullen som en tavla och skrattar åt dig ...

Polackerna var faktiskt synliga i kikare. Arméstaben satt upp till häst och kosackerna började strömma till från alla håll.

Ivan Akinfiev, före detta kusk vid revolutionära krigsdomstolen red förbi och stötte till mig med stigbygeln.

— Är du vid fronten, Ivan? — sade jag till honom. Du har ju inga revben kvar ...

— Jag ger tusan i dom där revbenen. . . — svarade Akinfiev som satt på tvären på sin häst. — Låt oss höra vad den där karlen berättar.

Han red fram och trängde sig ända fram till Budjonnyj. Denne ryckte till och sade sakta:

— Pojkar, — sade Budjonnyj, — det är illa ställt för oss, upp med hakan, pojkar ...

— Mot Warszawa! — utropade kosacken i bast-skorna och den rundkulliga hatten, rullade med ögonen och högg i luften med sin sabel.

— Mot Warszawa! — utropade Vorosjilov, lät hästen stegra sig och sprängde in mitt bland skvadronerna.

— Soldater och befälhavare! — sade han med uppfordrande stämma. — I Moskva, i vår gamla huvudstad, kämpar en ny makt. Arbetare- och bonderegeringen, den första i världen, befäller er, soldater och befälhavare att anfälla fienden och nedkämpa den.

— Sablarna klara för strid . . . — ljud Pavlitjenkos stämma bakom arméchefens rygg och hans utstående hallonfärgade läppar fradgades och glimmade mellan leden. Divisionschefens röda kappa

var trasig och hans pussiga ansikte förvridet. Med sin oförlikneliga sabel saluterade han Vorosjilov.

— I enlighet med den plikt min revolutionära ed ålägger mig, — sade chefen för sjätte divisionen, harklade sig och såg sig omkring, — rapporterar jag härmed till Första ryttararméns revolutionära krigsråd: oövervinneliga andra kavalleribrigaden framrycker i trav mot krigsskådeplatsen.

— Verkställ, — svarade Vorosjilov och gjorde en rörelse med handen. Han grep tyglarna och Budjonnyj red bredvid honom. De red på långa rödbruna fuxar, sida vid sida i likadana blusar och glänsande byxor, broderade med silver. Under höga rop satte sig soldaterna i rörelse efter dem och det bleka stålet skimrade i höstsolens blodvar. Men jag kunde inte förnimma någon samstämmighet i kosackernas rop och i väntan på anfallet gick jag in i skogen, långt in till vår förrädsplats.

Där låg en särad armésoldat och yrade, och Stepka Duplisjtjev, en grälsjuk kosackpojke höll på och ryktade Orkanen, en fullblodshingst som

tillhörde divisionschefen och som härstammade från en rekordhållerska i Rostov, Ljuljusja. Den sårade yrade om staden Sjuja, om en kviga och om några linblånor eller vad det var och Duplisjtjev överröstade hans ynkliga mummel genom att sjunga en visa om en kalfaktor och en fet generalska, han sjöng med allt högre och högre röst, svängde med hästskrapan och strök hästen. Men han blev avbruten av Sasjka, pussiga Sasjka, alla skvadronernas väninna. Hon red fram till pojken och hoppade ned på marken.

— Ska vi göra det där då? — sade Sasjka.

— Ge dej iväg, — svarade Duplisjtjev, vände ryggen åt henne och började fläta in band i Orkanens man.

— Står du vid ditt ord, Stepka, — sade Sasjka, — eller är du en vaxklump?

— Ge dej iväg, — svarade Stepka, — jag står vid mitt ord.

Han flätade in alla banden i manen och plötsligt vände han sig mot mig och utbrast förtvivlad:

— Hörde du, Kirill Vasilitj, vad hon häver ur

sig till mej. En hel månad har hon plågat mej jag vet inte hur. Kan inte ta ett steg förrän hon hänger i hasorna på mej: får jag låna hingsten, får jag låna hingsten. Men divisionschefen säger till mej var- eviga dag: ”Hör du Stepka, den där hästen kommer många att be dej om, men låt ingen få honom förrän han är på fjärde året . . .”

— Dej släpper man ut på ditt femtonde år, — muttrade Sasjka och svängde om på klackarna.

— På femtonde året, kantänka, men det gör ingenting, du kan bara blåsa bubblor ...

Hon gick bort till sin märr, spände sadelgjordarna och beredde sig att rida sin väg.

Sporrarna på hennes skor klirrade och de genomskinliga strumporna var nedstänkta med lera och avtorkade med hö och de väldiga bröstet hängde och slängde på henne.

— Jag tog med mej en hel rubel. — sade Sasjka högt för sig själv och stack in den sporrklädda skon i stigbygeln. — Men den får jag väl ta tillbaka igen då.

Hon tog upp två nya femtiokopeksslantar, kastade upp dem i handen några gånger och stop-

pade in dem i barmen igen.

— Ska vi göra det där då, eller inte? — sade Duplisjtjev, utan att ta blicken från silverslantarna och förde fram hingsten.

Sasjka valde ut en sluttande plats i en glänta och placerade stoet där.

— Det är visst bara du i hela världen som går omkring med en hingst — sade hon till Stepka och förde fram Orkanen, — min märr har varit vid fronten och inte blivit betäckt på två hela år, — och nu tänkte jag att jag kunde få fint blod åt henne ...

Sasjka klarade av hingsten och förde bort sin häst igen.

— Så där ja, flicka lilla, det var en god början, — viskade hon och kysste stoet på de fuktiga skäckiga läpparna ur vilka det hängde långa strängar av saliv, gnuggade sig mot mulen och lyssnade till bruset av framstormande hästar som började höras genom skogen.

— Det är andra brigaden, — sade Sasjka med bister min och vände sig mot mig.

— Nu måste vi skynda oss, Ljutyj ...

— Andra brigaden hit och andra brigaden dit, skrek Duplisjtjev och tappade andan. — hit med pengarna för häs ...

— Pengar hit och pengar dit, — mumlade Sasjka och hoppade upp på stoet.

Jag satte av efter henne och vi red bort i sporrsträck.

Duplisjtjevs tjut ekade bakom oss och det svaga ljudet av ett skott.

— Hallå där! — ropade kosackpojken och satte iväg allt vad benen kunde bära honom genom skogen.

Vinden kom skuttande mellan grenarna som en vettskrämd hare, andra brigaden trängde fram under de galiziska ekarna, dammet från artillerielden steg sakta upp över jorden som röken över en fridfull stuga. Och på divisionschefens tecken gick vi till anfall, det oförglömmeliga anfallet vid Czesniki.

EFTER STRIDEN

Vad mitt gräl med Akinfiev beträffar förhåller det sig så här.

Den trettioförsta gjordes anfallet vid Czesniki. Skvadronerna hade samlats i skogen vid byn och mellan fem och sex på eftermiddagen gick vi till angrepp mot fienden, som väntade oss på en höjdsträckning som låg tre verst från oss. Vi tillryggalade dessa tre verst på våra hästar, som blev helt utmattade, och när vi hade tagit oss uppför kullen fick vi se en dödsliknande mur av svarta uniformer och bleka ansikten. Det var kosacker, som hade deserterat i början av polska fälttåget och sammanförts till en brigad under kosackkaptenen Jakovlev. Denne hade nu ställt upp sina ryttare i fyrkant och de väntade oss med dragna sablar. I hans mun glimmade en guldtand och hans svarta skägg låg på bröstet som en ikon på en död. Fien-

dens kulsprutor gav eld på tjugo stegs håll och flera föll i våra led. Vi trampade ned dem och gick till anfall mot fienden, men hans fyrkant lät sig inte rubbas, och då flydde vi.

Det var så det gick till när Savinkovs män vann en tillfällig seger över sjätte divisionen. Segern vanns därför att de anfallna inte lät skrämman sig av skvadronernas annalkande lavaström. Kosackkaptenen höll stånd den här gången och vi tog till flykten utan att få färga våra sablar röda med dessa förrädares skändliga blod.

Fem tusen man, hela vår division, svepte ned för sluttningarna. Fienden upptog inte förföljandet utan stannade på höjden. De kunde inte förstå denna otroliga seger. Och därför blev vi vid liv och kunde ta oss ned utan förluster till dalen, där Vinogradov, chefen för sjätte divisionens politiska avdelning väntade på oss. Vinogradov red fram och tillbaka på sin oroliga springare och sände iväg de flyende kosackerna till förnyad attack.

— Ljutov, — ropade han när han fick se mig, — driv dem tillbaka igen, annars ska jag klämma luften ur dig!

Vinogradov smällde till sin oroliga hingst med pistolkolven, gnällde och väsnades och samlade truppen. Jag gjorde mig fri från honom och red bort till Gulimov, en kirgis, som skumpade omkring ett stycke därifrån.

— Tillbaka igen, Gulimov, — sade jag, vänd om hästen ...

— Vänd om din märrdjävul själv du, svarade Gulimov och såg sig om. Han hade en lömsk blick och sköt ett skott som svedde öronen på mig.

— Vänd själv du, — väste Gulimov, tog tag i axeln på mig och försökte med den andra handen dra sin sabel. Men sabeln satt fast. Kirgisen darrade litet och tittade sig omkring. Han tog tag om mig och lutade sig alldeles intill mig.

— Din först, — upprepade han nätt och jämnt hörbart, — min kommer efter. . . — Han hade fått fram sabeln och puffade mig i ryggen med klingan. Dödens närhet kändes så tryckande att jag fick kväljningar. Med flata handen stötte jag bort kirgisens ansikte, som var hett som en sten i solen och klöste honom allt vad jag orkade. Jag kände hur det varma blodet strömmade fram

under mina naglar och kittlade mina fingrar och jag red bort från Gulimov, flämtande som efter en ansträngande marsch. Min häst, min stackars plågade vän, travade med långa steg. Jag red, utan att veta vart, jag red utan att vända mig om tills jag mötte Vorobjov, chefen för första skvadronen. Vorobjov var ute och letade efter sina kvartermästare och kunde inte finna dem. Vi red ända fram till byn Czesniki och där satte vi oss på en bänk tillsammans med Akinfiev, före detta kusk i Revolutionära krigsdomstolen. Sasjka, sjuksyster i 31:a kavalleriregementet kom gående förbi oss och två befälhavare kom och slog sig ner bredvid oss på bänken.

Befälhavarna satt och teg och försjönk i drömmar. Den ene av dem, som var illa skadad, satt och vaggade med huvudet och blinkade med sitt utstående öga. Sasjka gick bort för att avge rapport om honom till sjukhuset och kom sedan tillbaka, ledande sin häst vid tyglarna. Märren stretade emot och halkade i den våta leran.

— Vart går seglatsen? — sade Vorobjov till sjuksystern. Kom och sätt dig här hos oss, Sasj ...

— Jag vill inte sätta mig hos er, — svarade Sasjka och klappade till märren på buken, — det vill jag inte ...

— Varför det då? — utbrast Vorobjov och skratade. Har du slutat dricka te med manfolk, Sasj?..

— Ja, med dig har jag slutat, — kvinnan vände sig mot chefen och slängde tyglarna långt ifrån sig. — Jag vill inte dricka te med dig längre, Vorobjov, därför att jag har sett er i dag, ni hjältar där, och sett ert smutsiga hantverk, herr befälhavare ...

— Och när du såg det, — muttrade Vorobjov, — varför sköt du inte då ...

— Skjuta?! — sade Sasjka med förtvivlan i rösten och rev av sig sjuksköterskebandet från armen. — Är det det här jag ska skjuta med kanske?

Då kom Akinfiev fram till oss, före detta kusken i Revolutionära krigsdomstolen, som jag hade en gammal gås oplockad med.

— Nej, du har ingenting att skjuta med, Sasjok, sade han lugnande, — det är ingen som dömer dig för det, men di däringa som håller sej undan

när man ska slåss å inte stoppar in nära patroner i pistolen, dom skulle jag nog vilja döma ... Du var med om anfallet, — for Akinfiev plötsligt ut mot mig och det ryckte i ansiktet på honom, — du var med å la inte in nära patroner ... får jag fråga om orsaken till det?

— Låt mig vara, Ivan, — sade jag till Akinfiev, men han ville inte lämna mig i fred utan gick närmare, sned och epileptisk och utan revben.

— Polacken säger ja och du säger nej till honom ... — mumlade kosacken och vred och vände på sina brutna höfter. — Vad är orsaken till det? .

— Polacken säger ja — svarade jag käckt, — och jag säger nej till honom ...

— Är du Molokan,¹⁾ kanhända? — väste Akinfiev och tog ett steg tillbaka.

— Kanhända det ja, — sade jag och höjde rösten. Vad angår det dig, vad?

— Jo, det angår mig om du gör det med avsikt, — utbrast Ivan i vild triumf, — i så fall ska jag tala om för dej att det finns en lag som säger att dom kan man skjuta ner om man vill för dom tror på Gud ...

1). Molokaner — rysk sekt som bl. a. predikade pacifism och sträng nykterhet. Övers. anm.

Och medan allt fler och fler började samlas omkring oss fortsatte kosacken att skrika om molo-kanerna. Jag försökte dra mig undan från honom, men han sprang ifatt mig och gav mig ett knytnävsslag i ryggen.

— Du la inga patroner i, — väste Akinfiev alldeles i örat på mig och försökte komma åt munnen på mig för att slita upp den med sina stora klumpiga fingrar, — du tror på Gud, din förrädare ...

Han ryckte och slet i munnen på mig och jag stötte undan epileptikern och slog till honom i ansiktet. Akinfiev störtade omkull och föll på sidan och slog sig så att han började blöda.

Då gick Sasjka fram till honom med sina gungande bröst. Hon hällde vatten på honom och ur munnen på honom plockade hon ut en lång tand som vajade över hans svarta gap som en björk över en naken landsväg.

— Tupparna har bara en tanke här i livet, — sade Sasjka, — att hacka varandra på käften och nu börjar jag snart få så nog av det här och allt annat i dag att jag helst skulle vilja gå och sätta

en bindel för ögonen ...

Hon sade detta med sorg och smärta i rösten när hon gick bort med den sönderslagne Akinfiev och jag traskade in i byn Czesniki, snubblande i det eviga galiziska regnet.

Byn låg där och simmade och पोсте, den purpuröda leran välldes fram ur dess stinkande sår. Den första stjärnan började tindra över rning och föll ner i de mörka molnen. Regnet piskade vitpilarna och tömde ut sina krafter, Aftonen flög upp mot himlen som en flock fåglar och mörkret lade sin våta krans över mig. Jag kände hur krafterna började svika och böjd under min begravningskrans stapplade jag fram, anropade mitt öde att det måtte beskära mig den enklaste av alla färdigheter — förmågan att döda en medmänniska.

VISAN

Under vårt uppehåll i Budjatici råkade jag få en elak värdinna. Hon var änka och fattig — jag slog sönder många lås till hennes förvaringsrum men jag hittade ingenting ätbart.

Återstod att tillgripa list. En gång när jag kom hem tidigt, före skymningen, fick jag se gumman stänga ugnsluckan. Spisen var ännu varm och det doftade kålsoppa i stugan. Det kanske fanns kött i den där kålsoppan. Jag hade en förnimmelse av kött i hennes kålsoppa och lade revolvern på bordet, men gumman var envis, det ryckte i ansiktet och de svarta fingrarna på henne, hon blev mörk i synen och såg på mig med förfäran och förvånansvärt hat. Men ingenting hade kunnat rädda henne — jag skulle ha tröttat ut henne med min revolver — om inte Sasjka Konjaev, alias Sasjka Kristus, hade blandat sig i leken.

Han kom in i stugan med ett dragspel under armen, hans härliga ben skramlade i de nedgångna stövlarna.

— Nu ska vi sjunga, — och riktade sina sömniga isblå ögon mot mig. — Nu ska vi sjunga, — sade Sasjka och slog sig ned på bänken och intonerade en liten inledning. Det var en sorgsen inledning som lät avlägsen på något sätt. Kosacken avbröt den och de blå ögonen fick ett melankoliskt uttryck. Han vände sig om, kom på vad han skulle traktera mig med och började en visa från Kuban.

”En stjärna över ängen stod, — sjöng han, — en stjärna över ängen därhemma i mitt barndomshem, och mammas sorgsna hand ...”

Jag tyckte om den där visan. Sasjka visste det. Vi båda — han och jag — hade nämligen hört den första gången året nitton vid Dons flodmynning i kosackbyn Kagalnitskaja.

En jägare, som fiskade i dessa fridlysta vatten, hade lärt oss den där visan. Där, i dessa fridlysta vatten sker fiskens romläggning och där håller fåglarna till i oräkneliga skaror. Och fisk finns

det i alldeles otroligt överflöd, man kan fånga den med öskar eller med blotta händerna, och om man ställer en åra i vattnet står den för sig själv — fisken håller åran och tar den med sig. Vi såg det med egna ögon, vi glömmer aldrig de där fridlysta vattnen vid Kagalnitskaja. Alla myndigheter har förbjudit jakt där, — det är ett fullt berättigat förbud, men året nitton rasade förbittrade strider där och jägaren Jakov, som bedrev sitt olovliga näringsfång helt öppet, skänkte dragspelet till Sasjka Kristus, vår skvadrons sångare, för att vi skulle blunda för Jakovs verksamhet. Han lärde Sasjka sina visor och sånger — många av dem hade gammaldags fina melodier. Och därför förlät vi den lömske jägaren hans förehavanden, därför att visorna var ett behov för oss: ingen kunde se slutet på kriget och det var bara Sasjka som kunde lätta vår tunga och mödosamma väg med toner och tårar. Blodstänkta spår markerade vår väg, och visan svävade över våra spår. Så var det i Kuban, när vi slogs mot de gröna¹⁾

1). "De gröna" — benämning på bondefriskaror, som höll till i skogarna (därav namnet) i Kuban- och Svartahavsområdet 1919-20, opererande såväl mot de röda som de vita. Övers anm.

så var det i Ural också och i Kaukasus och så är det än i dag. Vi behöver dessa visor, ingen kan se slutet på kriget, och Sasjka Kristus, skvadronens sångare är ännu för ung för att dö ...

Så var det den här kvällen också när jag blev lurad på värdinnans kålsoppa. Sasjka blickade mig med sin dämpade smeksamma röst.

"En stjärna över ängen stod, — sjöng han, — en stjärna över ängen därhemma i mitt barndomshem, och mammas sorgsna hand ..."

Och jag satt och lyssnade på honom, utsträckt i mitt hörn på min unkna hömadrass. Längtan frätte mina ben, längtan skakade det unkna höet under mig. Genom drömmarnas heta störtskur kunde jag nätt och jämnt urskilja gumman som satt och stödde handen mot sin vissnade kind. Hon höll sitt åldershärjade huvud sänkt och stod orörlig vid väggen när Sasjka hade slutat. Sasjka ställde ifrån sig dragspelet, gäspade och skrattade som om han just hade vaknat ur en lång sömn och när han fick se det allmänna förfallet i änkans stuga började han sopa bort dammet från bänken och bära in vatten.

— Ser du, min vän, — sade värdinnan till honom, gned sig mot dörrposten och pekade på mig, — din chef där, som nyss har kommit hit, bara skriker åt mig, stampar med fötterna, tar bort låsen från mina förrådsrum och tar fram sitt vapen för att skrämma mig ... Det är en synd mot vår Herre — att ta fram vapen mot mig: jag är ju bara en kvinna ...

Så gned hon sig mot dörren igen och bredde ut en päls över sin son. Sonen låg och sov under en ikon i en stor säng som var täckt med trasor. Pojken var stum och hade stort uppsvällt vitt huvud och enormt stora fötter, som en vuxen man. Modern torkade honom om näsan och gick tillbaka till bordet.

— Hör du, min lilla gumma, — sade Sasjka till henne och tog henne på axeln, — om tant vill kan jag visa henne lite uppmärksamhet ...

Men det verkade inte som om kvinnan hade hört vad han sade.

— Nån kålsoppa har jag inte sett, — sade hon, och stödde kinden mot handen, — borta är den, min kålsoppa — nu kommer dom bara och visar

mig skjutvapen och kommer det nån gång en hygglig karl som jag kunde ha litet nöje av så känns det bara så konstigt och jag är så led på allting att jag inte ens kan få nåt nöje av att synda ...

Hon drog sin sorgsna klagolåt och makade sig muttrande bort mot väggen till sin stumme son. Sasjka lade sig bredvid henne på den trashöljda sängen och jag försökte sova och började tänka på drömmar, så att jag skulle kunna somna med behagliga tankar.

RABBINS SON

... Kommer du ihåg Zjitomir, Vasilij? Kommer du ihåg Teterev, Vasilij, och den där natten, där sabbaten, den unga sabbaten kom smygande utmed solnedgången och trampade ned stjärnorna med sin lilla röda klack.

Månens späda horn doppade sin spetsar i Teterevs svarta vatten. Den lustige Gedali, grundaren av IV. Internationalen förde oss till aftonbön hos rabbi Motale Braclawski. Den lustige Gedali vaggade med tupp fjädrarna i sin cylinder i det röda kvällsdiset. Vaxljusens lystna ögon blinkade i rabbins rum. Bredaxlade judar stönade, böjda över bönböckerna, och tsadikernas gamle skämtare i Czernobyl skramlade med kopparslantarna i sin nötta ficka ...

... Kommer du ihåg den där natten, Vasilij? ... Utanför fönstret gnäggade hästarna och kosacker-

na ropade. Krigets tomhet gapade emot en därute och rabbi Motale Braclawski, med de magra fingrarna instuckna i bönemanteln förrättade sin bön vid östra muren. Så drogs förhänget från arken och i vaxljusens begravningssten fick vi se tomrullarna i sina fodral av purpur. färgad sammet och blått siden och lutat över turan Ilja, rabbins son, den siste prinsen i dynastin, med sitt livlösa, resignerade vackra ansikte ...

Ja, för tre dagar sedan, Vasilij, hade tolfte arméns regementen genombrutit fronten vid Kowel. I staden genljöd segrarnas föraktfulla artillerield. Våra trupper vacklade och råkade i förvirring. Politiska avdelningens järnvägståg började krypa fram över fältens döda rygg. Och det väldiga oförlikneliga Ryssland trampade fram som en flod påklädda löss i bastskor på båda sidor om vagnarna. De tyfusmittade bönderna rullade framför sig soldatdödens dystra börda. De hoppade upp på fotstegen på vårt tåg och stöttes ned igen av våra gevärs. kolvar. De frustade, klamrade sig fast och strävade tysta vidare. Och efter tolv verst, när jag inte hade mera potatis kvar

slängde jag Trotskijs flygblad i famnen på dem. Men bara en av dem sträckte ut en död och smutsig hand efter ett av dessa flygblad. Då fick jag se Ilja, son till rabbin i Zjtomir. Jag kände igen honom med detsamma, Vasilij. Och det var så rörande att se prinsen, som hade tappat sina byxor, dubbelvikt under bördan av sin soldatränsel att vi överträdde reglementet och drog upp honom till oss i vagnen. Hans bara knän, knotiga och kantiga som en gammal gummas, stötte mot fotstegens rostiga järn. Två tjockbröstade maskinskriverskor i sjömansblusar släpade den döendes långa skygga kropp över golvet. Vi lade honom i ett hörn på redaktionen, på golvet. Några kosacker i vida röda byxor satte på honom kläderna som höll på att glida av honom. Flickorna stod bredbenta med sina krokiga ben — enkla ofördärvade kvinnor — och betraktade nyktert och sakligt hans könsdelar, den döende semitens avtärda, fina och lockiga manlighet. Och jag som hade sett honom under en av mina kringflackande nätter började packa de kringspredda saker, som tillhörde soldaten i Röda armen Braclawski.

Hans ägodelar låg huller om buller — agitatorns legitimationshandlingar och anteckningar av den judiske skalden. Lenins porträtt och Maimonides låg bredvid varandra. Det knotiga järnet i Lenins skalle och det matta sidenet i Maimonides' porträtt. En lock av kvinnohår hade lagts i Resolutioner från sjätte partikongressen och marginalerna på kommunistiska flygblad var fyllda med gamla hebreiska versrader. Som ett sorgset och beklämmande höstregn föll de över mig — blad ur Höga visan och revolverpatroner. Det sorgliga aftonregnet strilade över mitt dammiga hår och jag sade till ynglingen som låg döende i hörnet på sin trasiga madrass:

— För fyra månader sedan, en fredagkväll tog Gedali, antikvitetshandlaren, med mig till er far, rabbi Motale, men då tillhörde ni inte partiet ännu, Braclawski.

— Jo, det gjorde jag, — svarade pojken, rev sig på bröstet och kastade sig i feberfrossa, men jag kunde inte lämna min mor ...

— Och nu, Ilja?

— Mor och revolution — episod, — mumlade

han och tystnade. — Det blev min bokstav, B, och partiorganisationen skickade mig till fronten.

— Och så kom ni till Kowel, Ilja?

— Ja! — utbrast han förtvivlad. — Kulakerna bröt igenom fronten. Jag fick befälet över ett hoprafsat regemente, men det var för sent. Jag hade för lite artilleri ...

Han dog innan vi hade kommit fram till Rovno. Han dog, den siste prinsen, bland dikter, böne-remсор och fotlappar. Vi begravde honom på en gudsförgäten liten station. Och jag, som nätt och jämnt kan hålla stånd mot alla stormar som min fantasi låter rasa i min gamla skröpliga kropp — jag fick vara hos min broder när han utandades sin sista suck.

ARGAMAK

Jag hade beslutat övergå till aktiv tjänst. Divisionschefen rynkade pannan när han fick höra det.

— Vad ska du där och göra? ... Du kommer bara att stå och gapa och så kontrapunkterar dom dej meddetsamma ...

Men jag stod fast. Och inte nog nog med det. Mitt val föll på den mest krigiska av alla divisionerna — den sjätte. Jag tilldelades 4:c skvadronen i 23:e kavalleriregementet. Det var en montör från Brjansk-fabriken, Baulin, som hade befälet över skvadronen och han var bara pojken. För att se äldre ut hade han låtit skägget växa. Askgrå tofsar hängde ned på hakan på honom. Under sitt tjugotvååriga liv hade han aldrig vetat av brådska och jäkt. Denna egenskap som utmärkte tusentals Baulinar hade haft stor betydelse för revolutionens seger. Baulin var fast och hård, envis och fäordig. Hans levnadsbana var klar. Några

tvivel om att han hade valt rätt väg hyste han inte. Umbäranden vållade honom inga svårigheter. Han kunde sova sittande. Han brukade sova med ena handen i den andra och när han vaknade var övergången omärklig mellan sömn och vaka.

Att vänta sig något förbarmande under Baulins befäl var otänkbart. Min tjänst fick en ovanligt tursam början — jag tilldelades en häst. Det fanns inga hästar, varken i remontdepån eller hos bönderna. Det var rena slumpen. Kosacken Tichomolov hade på eget bevåg tagit två tillfångatagna officerare av daga. Han hade fått i uppdrag att föra dem till brigadstaben, officerarna ansågs sitta inne med viktiga informationer. Tichomolov kom aldrig fram med dem. Man beslöt ställa honom inför revolutionsdomstolen men man ångrade sig. Skvadronchefen Baulin lät honom undergå strängare straff än domstolen — han tog ifrån Tichomolov hans häst, som hette Argamak, och förflyttade honom själv till trossen.

De lidanden som jag fick utstå med Argamak var nästan mer än en människa kan uthärda.

Tichomolov hade haft hästen med sig hemifrån, från Terekfloden. Den travade på kosackmanér, den där speciella kosackgaloppen — torr, vild och ryckig. Argamaks var lång och utdragen, egen-sinnig. Med denna sin djävulska gångart förde han mig ur ledet, jag förlorade känningen med min skvadron, tappade orienteringsförmågan, irrade omkring dagar och nätter letande efter mitt förband, hamnade i fiendeterängen, övernattade i hålor och klyftor, försökte ansluta mig till främmande regementen och blev bortjagad. Min tidigare erfarenhet som kavallerist bestod i att jag under tyska kriget hade tjänstgjort i en artilleri-division vid femtonde infanterifördelningen. Och det betydde för det mesta att jag fick sitta på en ammunitionslåda — någon gång red vi i ett artillerispann. Jag hade aldrig något tillfälle att vänja mig vid Argamaks hårda och gungande skritt. Tichomolov lämnade i arv åt hästen alla sin egen fördömmelses djävlar. Jag slängdes som en hösäck på hingstens långa torra rygg. Jag gick hårt åt ryggen på honom. Han fick sår på den. Metallflugor härjade i såren. Ringar av levrat svart

blod kantade hästens buk. Han var illa skodd och började halta, bakbenen svällde upp vid hovskägget och blev ofantligt stora. Argamak började falla av. Ögonen fick den där typiska elden som plögade hästar bruka ha — hysterins och halsstarrighetens eld. Han tillät inte att man sadlade honom.

— Du har fördärvat hästen, din fyrögda torsk,
— sade plutonchefen.

Kosackerna teg i min närvaro, bakom ryggen på mig hukade de sig som rovdjur beredda till språng, i sömning och lömsk orörlighet. De bad mig inte ens skriva brev åt dem ...

Ryttararmén intog Novograd-Volynsk. Vi fick tillryggalägga sextio till åttio kilometer per dygn. Vi när-made oss Rovno. Dagsrasterna var obetydliga. Natt efter natt drömde jag en och samma dröm. Jag skumpade fram på Argamak i full galopp. Lägereldar brinner utmed vägen. Kosackerna sitter och lagar sin mat. Jag rider förbi dem och de bevärdigar mig inte med en blick. Några hälsar, men andra tar ingen notis om mig. Vad skall detta betyda? Jo, deras likgiltighet för mig bety-

der att det inte är någonting speciellt med mitt sätt att rida, jag rider som alla andra och det är ingenting att titta på. Jag rider min väg framåt och jag är lycklig. Min hunger efter lugn och lycka blir inte tillfredsställd när jag är vaken, därför drömmer jag så här.

Tichomolov syntes inte till. Han höll ögonen på mig någonstans från utkanterna av våra framryckande förband från någon av de klumpiga kärrorna fyllda med allsköns lump.

En gång sade plutonchefen till mig:

— Pasjka undrar mycket hur du har det ...

— Vad angår det honom?

— Det tycks göra det. . .

— Han kanske tycker att jag har förolämpat honom?

— Har du inte gjort det då? ...

Pasjkas hat nådde mig genom skogar och över vattendrag. Jag kände det med min hud och kurade ihop mig. Blodsprängda ögon var fastnaglade vid min väg.

— Varför har du skaffat mig en fiende? — frågade jag Baulin.

Skvadronchefen red förbi och gäspade.

— Det är inte mitt bekymmer, — svarade han utan att vända sig om — det är ditt bekymmer...

Argamaks rygg läktes så småningom och gick upp igen. Jag lade tre filter under sadeln men det gick inte bra att rida, såren ville inte gå bort. Känslan av att jag satt på ett öppet sår plågade mig beständigt.

En kosack från vår pluton, som hette Bizjukov, var från samma trakt som Tichomolov. Han kände Pasjkas far också, där borta vid Terek.

— Jo, hans pappa förstår du, sade Bizjukov till mig en gång, — Pasjkas pappa uppföder jakthästar ... En tusan till hästkarl, fast han är tjock och fet ... När han kommer ut till hjorden — måste han genast börja välja ut en häst. . . Hästarna förs fram. Han ställer sig framför en häst. ställer sig bredbent och tittar ... Vad tror du han gör nu då? ... Jo så här gör han: drämmer till med knytnäven mitt mellan ögonen — och så är det slut med den hästen. Hör du, Kalistrat, varför tog du käl på det där djuret? ... Jag kan inte rida på en sån där häst när jag ska jaga ... Den passar mej inte ... När jag

jagar är det ingen barnlek, säger han ... Ja, det är en riktig hästkarl det.

Ja, så hade alltså Argamak, som blivit utvald av Pasjkas far och fått leva, nu blivit min egen dom. Vad skulle jag ta mig till egentligen? Jag hade en mängd olika planer. Kriget förlöste mig från mina bekymmer.

Ryttararmén gick till anfall mot Rovno. Staden blev intagen och vi tillbringade två dygn där. Påföljande natt drev polackerna ut oss igen. De öppnade strid i avsikt att täcka återtaget för sina retirerande förband. Manövern lyckades. Som hjälp till betäckning fick polackerna en orkan, ett skyfall med åska. Vi utrymde staden för ett dygn. Under nattens strider stupade serben Dundie, den tappreste av män. Pasjka Tichomolov deltog också i striderna. Polackerna angrep hans tross. Angreppet ägde rum på en slätt utan möjligheter till betäckning. Pasjka ställde upp sina fordon i en formation som endast han kände till. Det var antagligen så romarna brukade ställa upp sina stridsvagnar. Pasjka hade faktiskt en kulspruta till sitt förfogande. Förmodligen hade han stulit

den och gömt den för att användas vid behov. Med denna kulspruta avvärjde Tichomolov angreppet, räddade sin materiel och förde hela trossen i säkerhet, med undantag av två forvagnar, där hästarna hade blivit nedskjutna.

— Varför håller du ditt folk på sträckbänken, — sade man till Baulin i brigadstaben några dagar efter denna strid.

— Om jag gör det så är det väl för att det är nödvändigt ...

— Akta dej så att du inte går för långt ...

Det kom ingen amnesti för Pasjka, men vi visste att den skulle komma. Han kom med galoscher på sina bara fötter. Fingrarna hade blivit nästan avhuggna på honom och gasbindorna hängde i långa svarta band efter honom som en slängkappa. Pasjka kom till byn Budjatitji och uppenbarade sig på torget framför kyrkan där vi hade tjudrat våra hästar. Baulin satt på kyrktrappan och tvättade sina fötter i en balja med varmt vatten. Tärna var svårt inflammerade på honom. De hade samma röda färg som järnet får innan det blir härdat. Det halmgula pojkhåret

hängde ned i pannan på honom. Solen brände på kyrkans murar och taktegel. Bizjukov som stod bredvid sin skvadronchef stack en papyross i munnen på honom och tände den. Tichomolov kom hasande i sina galoscher i riktning mot hästarna med den trasiga kappan släpande efter sig. Argamak sträckte fram sin långa hals och gnäggade mot sin herre. Det var ett sådant där svagt och ynkligt gnäggande som brukar höras från hästar ute på bete. På ryggen trängde blodvaret fram i sären. Pasjka ställde sig bredvid hästen. De smutsiga banden låg stilla på marken.

— Jaså, är det på det viset, — yttrade kosacken knappt hörbart. Jag gick fram till honom.

— Ska vi försona oss, Pasjka. Jag är glad att hästen kommer till dig. Vi kom inte riktigt överens, han och jag ... Ska vi försonas, va? ...

— Ännu är det långt till påsk och påskförsoning, sade plutonchefen som stod och rullade sig en cigarrett bakom mig. Han hade låtit sina vida byxor glida ned och knäppt upp skjortan så att man kunde se det bronsfärgade bröstet på honom där han satt på kyrktrappan och tog igen sig.

— Gör upp med honom som god kristen, Pasjka,
— muttrade Bizjukov, som var från samma trakt
som Tichomolov och kände Kalistrat, Pasjkas far
— han vill ju så gärna göra upp med dej ...

Jag var ensam bland män, vilkas vänskap jag
inte hade lyckats vinna.

Pasjka stod som huggen i sten framför hästen.
Argamak andades med lugna och jämna ande-
tag och sträckte fram sin mule mot honom.

— Jaså, är det på det viset, — upprepade ko-
sacken, vände sig tvärt mot mig och sade rätt-
framt: — Jag tänker inte göra upp med dig.

Hasande på sina galoscher gick han bort på den
dammiga stekheta vägen och hans bandage virv-
lade upp kalkdammet på torget. Argamak
lunkade efter honom som en hund. Tömmarna
svajade under mulen på honom och han höll sitt
långa huvud sänkt. Baulin gned sina roströda
fötter i baljan.

— Du har skaffat mej en fiende, — sade jag till
honom, — jag kan inte hjälpa det här.

Skvadronchefen lyfte på huvudet.

— Aha, nu förstår jag, — sade han, — nu för-

står jag precis ... Du är en sån där som vill leva
utan fiender ... Det är det som allting går ut på för
dej — leva utan fiender...

— Försona dej med honom, — mumlade
Bizjukov, och vände sig bort.

Det blev en eldröd fläck på Baulins panna. Det
ryckte i kinden på honom.

— Vet du hur det går? — sade han och hade
svårt att kontrollera sin andhämtning, — det blir
bara tråkigt ... Ge dej iväg hem till din lilla
mamma...

Jag fick lov att ge mig iväg. Jag överfördes till
sjätte skvadronen. Där gick det bättre för mig.
Hursomhelst, Argamak hade lärt mig Ticho-
molovs ridkonst. Månaderna gick. Drömmen
blev verklighet. Kosackerna slutade glo på mig
och min häst.